Uyterſte wille
van een
MOEDER
aan haar toekomende
KINT.

UITERSTE WILLE

van een

MOEDER

Aan haar toekomende

KIND.

Toegeëigent aan de Volmaaktſte

HUISMOEDER.

DE DERDE DRUK.

Met Vaerzen en Koperen Plaaten verſiert.

Te AMSTERDAM,
By GERRIT TIELENBURG,
Boekverkooper, 1748.

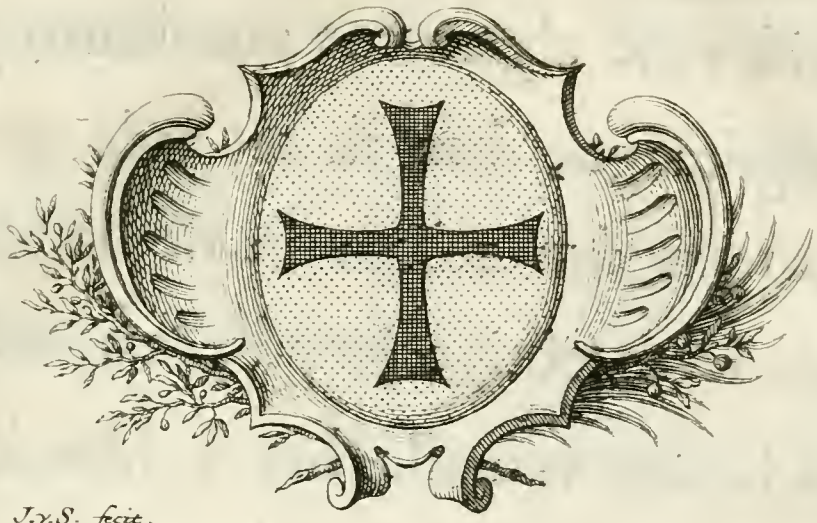

J.v.S. fecit.

AAN VROUWE

MARIA VAN OOSTERWYK,

ECHTGENOOTE VAN DEN HEERE

JACOB SYDERVELT.

MEJUFFROUWE,

DEwyl deeze *Viterſte Wille van eene Moeder aan haar toekomend Kind*, voorlang reeds

uit-

uitverkogt, om deszelfs nuttigheid eene algemeene goedkeuring wegdraagt, ben ik te rade geworden den zelven in de harten der leerzuchtige Jeugd, zo wel als in die van alle brave Moederen, door een' tweeden druk te vernieuwen. Zonder lang te overdenken wie ik dit ſtichtelyk Werkje ter beſcherminge wilde aanbeveelen, kwam my Uwe Eds. Naam ſtraks te binnen. Dies ik, aan de eene zyde overtuigd van de heuschheid en dierbaare vriendſchap, zo van Uwe Ed: als van

uwe

uwe Ed^{s}: Echtgenoot zo dikwils genooten, en, aan den anderen kant weetende hoe zeer Uwe Ed^{s}. Godsvrucht, Zedigheid, en Zorg voor uwer Spruiten opvoeding, by elk in agting is; de vryheid neeme het zelve Uwe Ed: toe te wyden, als zynde Uwe Ed: niet alleen eene deugdbetragtende Moeder, maar ook, door Uwe Ed^{s}. byzondere liefde en ongeveinsde zucht voor de twee rechtgeäarde Voorzoonen van uwen waarden Echtgenoot, eene Baak voor alle Behuwdmoederen.

deren. Laat dan dit gering blyk van myne oprechte erkentenis Uwe Ed: niet ongevallig zyn. Het zal my in 't toekomende altoos verpligten, my met de uiterſte agting te noemen,

MEJUFFROUWE,

Uwe Ed: dienſtwillige Dienaar

GERRIT TIELENBURG.

DE DRUKKER

Aan den

LEEZER.

WY geeven u, beminde Leezer, dit tegenwoordig werkje, dat, wel eer in de Engelſe taale geſchreeven, en voor eenige jaaren, in de onze overgebragt, door den druk is gemeen gemaakt. Van het boekje zelf hebbe ik niet te zeggen. Goede wyn behoeft geen kranſen, en zuivere waar pryſt zig zelf aan. Behalven dat de Vertaaler u voor af kenniſſe geeft van de dingen, die u noodig zyn te weeten. Alleen moet ik u berigten van de verandering, of vermeerdering, daar het nu mede in 't licht komt. Dewyl de ſtoffe, hier verhandelt, wel meeſt, of genoegzaam eeniglyk, den kinderen betreft, in't voorſchryven van heilzame vermaningen, en ſtigtelyke zedeleſſen, die hen tot de burgerlyke omgang bequaam, en voor al goede Chriſtenen konnen maken, (een zaak, daar alle Ouders met zonder-

linge zorgvuldigheid op behooren te letten, 't geen naar ons oordeel ook de reden is, waarom het werkje aan de Volmaakte HUISMOEDER is toegeëigent) zoo hebben wy, om de Leesluſt van de jeugd op te wekken, eenige plaaten daar by gevoegt; ook een onzer Vrienden, A. Spinniker, bewoogen, om 't geen in de plaaten verbeeld, of in de ſtoffe eenigſins verhandelt wierd, in vaarzen uit te breiden, die we hoopen, dat ook bedaagde lieden tot ſtigting zullen dienen. De overige vaarzen zyn ten deele van den zelven Autheur, ten deele van de Eerbare Geesje Brit, geen ongeoeffende Liefhebberes van de Dicht-konſt opgeſtelt. Eindelyk hebben wy, om het boek zyn behoorlyke form te geeven, nog een Teſtament, van gelyke zaaken, als het Eerſte, handelende, daar by gevoegt, getrokken uit de Martelaars ſpiegel der Doopsgezinden, oordeelende, dat goede dingen wel zomtyds mogen vernieuwt worden. Lees met beſcheid, en gebruik alles ten uwen nutte.

Amſteldam dezen 10 *December* 1698.

J. van NIEUWEVEEN.

OP DE
UITERSTE WILLE
VAN EEN MOEDER

Aan haar toekomende kind.

KLINKDICHT.

AL wie de jonkheid tracht met deugden te vercieren,
Zie wyze moederzucht hier tot een voorbeeld ſtaan.
Daar zy haar zuig-ling zoekt, op 's levens gladde baan,
Te houden aan den band, van heilige manieren,

En zoon, en dogter, leerd van jongs den Schepper vieren:
Der oud'ren eerbewys noit in de wind te ſlaan.

Zy wyſt elk een zyn plicht in huis, in
Tempel aan.
En houd de kroon in 't oog van eeuwige
Lauwrieren.

Dus baardze kinderen, niet ſlechts voor
't aards gewemel,
Maar ziet haar anderwerf verheerlykt in
den Hemel.
O huis-beſtierders, koopt die leering-
ryke blaan.

Daar rym, en beeldewerk, de teêre
jeugd kan ſtichten,
En leeren met vermaak haar kinderlyke
plichten.
Zo word de laatſte wil van deze
vrouw voldaan.

G. BRIT.

AAN

De volmaakſte

HUISMOEDER.

Aarde Juffrouw,

WDe overzettinge van dit Boekje volbragt zynde, zo hebbe ik gezogt, wien ik het zelve beſt zou mogen opdragen; en gezogt hebbende, hebbe ik om verſcheide redenen goedgevonden, om U. E. dit toe te ſchryven: niet op dat U. E. deze myne overzettinge in haar beſcherminge zoude nemen; Want, is dezelve wel gemaakt, zo twyffel ik niet, of U. E. ingeborene goedigheid zal van zelfs, al bidde ik U. E. niet, dit werk verdedigen, zoo daar iemand was, die daar tegen, in U. E. tegenwoordigheid, dorſt ſpreken. En is zy niet wel gemaakt, 't zou een al te onbeſchaamde ſtoutigheid van my zyn, U. E. te bidden, om een ongeregtigheid te plegen, en uwe toeſtemminge te geven over een werk des niet waardig zynde. Myn oogmerk is nooit

zulks geweeſt: maar de redenen, die my hier toe gebragt hebben, zyn deze.

Eerſtelyk, dat men het Boek van een Vrouw niemant beter, als aan een Vrouw, opdraagen kan; en een Boek vol deugdelyke onderwyzinge niemand beter, als aan een deugdelyke Huismoeder, opofferen, om die zelve haare Kinderen voor te ſtellen, en te doen onderhouden.

Ten anderen, op dat dit werk, onvolwrogt, als het is, in U E. handen komende, U E. als aangeprikkeld zoude zyn, om 't zelve te volmaaken, en, al voltooit zynde, onder een beter gedaante het ligt te laten zien. Wy bidden U. E. zeer ernſtelyk de hand daar aan te willen ſlaan; hoopende dat het Gemeenebeſt, en de loffelyke gedagteniſſe van den Autheur, zoo veel op U E. gemoed zullen vermogen, dat men binnen weinig dagen de laatſte woorden dezes Boeks, *Einde zonder einde*, onder U. E. name uit doen zal, en in dier plaatze ſpelden, vervolg der heilzame onderwyzingen, die de Godvrugtige Elizabeth Jocelyn niet heeft konnen volbrengen.

Zoo myne hand bequaam genoeg was, zoo zoude ik u haar ganſche leven, als in een tafereel, voor oogen ſtellen, om U. E. te vertonen, dat zy waardig is, dat zulke

ke inkt, en zodanige penne, als de uwe is, zig bemoeijen, om haar onvolwrogt geſchrift te volmaaken; en al is myn hand wat te ſtyf, om zulk een volmaakte Vrouws ſchaduwe en beeltenisſe op het papier te trekken, zo vertrouw ik nogtans, dat het ſtaaltje, 't welk ik U. E. van hare deugden toonen zal, niet onaangenaam zal zyn: elk een bemind zyns gelyke, volmaakte en deugdelyke Vrouwen hooren en lezen gaarne de deugden en volmaaktheden van andere, om des te meer in volmaaktheid en deugden aan te waſſen.

Gelyk 't dan nu geen klein voordeel is uit Godzalige Ouders gebooren te zyn, zy was een Kinds Kind, en de eenige ſpruit van den eerwaardigen D. Chaderton, wel eer Directeur van 't Collegie, dat de Koninginne te Cambrige opgeregt heeft, en Profeſſor in de Godheid in de zelve Academie, daar na Biſſchop, eerſt van Chester, daar na van Linkoln, onder wiens tugt, als mede hares Vaders Rykert Brook, zy in haar jonge jaren opgevoed, en in geleerdheid, maar inzonderheid die in Godzaligheid beſtaat, onderwezen is geweeſt: want haar Moeder ſtorf, toen zy heel jong, en niet meer als zes Jaren oud was, wiens laatſte woorden nochtans,

met haar zegeninge gevoegt zynde, zoo diep in haar hart ingeprent bleven, namentlyk, dat zy haar' Vader en Grootvader heiliglyk in alles gehoorzamen zoude, dat zy hun altyd, en in alle dingen een volmaakte onderdanigheid beweezen heeft: *zoo dat zy van kinds been af de heilige Schriften geweten hebbende, die haar wys konden maaken tot zaligheid, door het geloove, 't welk in Jeſus Chriſtus is*, te kennen gegeven heeft niet alleen aan die gene, die haar, doen zy nog leefde, gekent hebben, dat zy wel wiſt, hoe men die dingen in 't werk moeſt ſtellen, die zy geleert had, zoo wel tegen haren Man, met welken zy zes en een half Jaar in een volmaakte vrede en liefde geleeft heeft; als tegen een yegelyk: maar ook aan ons, die haar niet kennen, als door die goede reuke, die zy over al van haar, door zo Godvrugtige ſchriften, en zoo wel beſteden uuren, geſtroit, en na gelaten heeft. Daar is geen regel in alle hare ſchriften, of haar opregtigheid en demoedigheid ſtraalen 'er in door, en in alle haar woorden zult gy de minſte vonk van wereldſche geleertheid niet zien, maar klaarlyk bemerken, dat zy haar licht aan de lampe des heiligdoms aangeſteken heeft.

Haa-

Haare eerſte jaren bragtze door met het leeren der goede zeden, en alle vrye konſten, en met het lezen der oude en nieuwe geſchiedeniſſen, waar toe zy geen kleine hulpe trok uit de kenniſſe, die zy van de vreemde talen had. De Poëzy behaagde haar wonderlyk wel, zy heeft ook eenige dingen op mate geſtelt, die niet min aartig als vermakelyk zyn, waar in nogtans haar kuiſche zedigheid over al uitblinkt: En al had zy zoo veel wetenſchaps, zoo was zy niettemin ſchaars in woorden, willende die liever voor de menſchen verbergen, als zig daar over beroemen.

Onder alle de gaaven, die onze gedagteniſſe waardig zyn, was zy met een ſtale memorie begaaft, want zy kon veertig regels en meer van buiten opzeggen, 't zy in 't Engelſch, 't zy in 't Latyn, als zyze maar eens gehoort had. Een gaaf, om de waarheid te zeggen, uitnemend in zig zelfs, maar nog meer in 't gebruik, 't welk daar in beſtont, dat zy een heele predicatie onthiel; zoo dat zy 't huis komende die in haar kamer ſchreef, volgende niet alleen de voetſtappen, maar byna ook over al dezelfde woorden des Predikants.

De laatſte Jaren haars levens beſtede zy

nergens in, als in Goddelyke ſtudien, waar van zy eenige onvolmaakte ſchriften nagelaten heeft, als dit mede, dat onder haar ſchriften, na haar dood, onvolwrogt gevonden wiert, of om dat eenige groote beletzelen haar over hoop quamen een maand ontrent voor haar dood; of dat zy de geboortens tyd van haar eerſte en laatſte kind niet wel gerekent had.

Al is 't dat haar gantſche leven niet was dan een gedurige overdenkinge des doods, zo is 't nogtans, dat zy op 't einde hares levens als een voorſmaak van haar verloſſinge kreeg. Want geen heele zeven-entwintig Jaren oud, en nooit in eenige ziekte of gevaar gekomen zynde, behalven die van haar kraam, welke alle dagen naderde: zoo haaſt zy gewaar wierd, dat zy bevrugt was, vreezende of de dood haar verraſſen zoude, liet zy heimelyk een doodkleed naaijen, om daar in begraaven te worden, en ſchreef zonder iemands weten deze heilige overdenkinge. Hierom ſpreektze zo vreemt van haar zelven tot haar Dogter, Gy zult miſſchien vreemt vinden, dit geſchrift te ontfangen van een Moeder, die van u in de kraam geſtorven is.

Den twaalfden October des Jaars 1622

in

in het Landſchap van Cambrige in Engeland, verloſteze van een Dogter, welkeze, na den doop tot haar op het bed gebragt zynde, zegende, God lovende en pryzende. Dat gedaan zynde, vraagde zy na het doodkleed, het welke tot haar gebragt zynde ſpreide dat over haar, en na dat zy aldus negen dagen lang de ſmerten van een brandende koortze ſtandvaſtelyk verdragen had, eindigde zy haar redenen, haar gebeden, en haar leven te gelyk, haar ziel in haars Scheppers handen bevelende, de Wereld een zeer goede en eerlyke faam, en haar Dogter dit klein, dog zeer ſtigtelyk, voorſchrift na latende, om haar in alle heiligheid en Godzaligheid te onderwyzen.

Hier is, waarde Juffrouw, het kort begrip van 't Godvrugtig leven des Autheurs van dit ſchrift. Daar mee zal ik een einde maken, zo ik U. E. nog zegge, dat zy de eerſte plaatze onder de Engelſche Vrouwen niet alleen, maar voor alle andere behoorde te hebben, in 't Boek dat de Hoog-geleerde *D. Joh. van Beverwyk*, Schepen der Stad Dordregt, van de uitnementheid des Vrouwelyken geſlagts onlangs in 't ligt gegeven heeft. Maar ik denke, of dat hy haar met voor-

dagt overgeſlagen heeft, vreezende dat, zoo hyze by de andere gevoegt had, haar glans en ſtralen alle andere zouden verdooft hebben, een plaats voor haar in zyn andere ſchriften bewarende; of dat hy geen kenniſſe van hare deugden gehad heeft, aangezien meeſt alle eerbare en deugdelyke Vrouwen eigen is wel te leven, en van weinig menſchen bekent te zyn. Vaar wel wyze en eerbare Juffrouw naar lyf en ziele, tot uwes huisgezins, en aller menſchen voorſpoet en zaligheid,

Van U. E.

Allerdienſtwilligſte en allerootmoedigſte Dienaar

G. D. C.

BRIEF

Van

Elizabetha Jocelyn,

aan Taurellus Jocelyn,

haren Man.

ALLERLIEFSTE,

Ik hadde zo haaſt de hope niet verkregen, dat ik u een Kind baren zoude, of ik hebbe by my zelven overleid, wat de ſchuldige plicht van een moeder was. Maar die gedagten wierden haaſt gevolgt van de vreeze voor de ellenden die my zouden mogen overkomen, en beletten, dat ik ons Kind in de vreeze Gods zoude mogen opbrengen, 't welk ik altyd grootelyks gewenſcht hadde. Om de waarheid te zeggen, ik verſchrikte om twee oorzaken, als my de dood eerſt voor oogen quam. Ten eerſten, om de ſmerten die zulk een ſoorte van dood met zig brengt: En ten anderen, om 't verlies, dat myn

Kind lyden zoude, zo 't my quam te miſſen. Maar Gode zy dank, die vreeze verdween wel haaſt, denkende, dat *alle dingen dienen ten goede, den genen die God lief hebben*, en vaſt vertrouwende, dat hy my lydzaamheid verleenen zoude, na dat myn aanſtaande ſmerten zouden vereiſſchen.

Dog ondertuſſchen liet ik niet na te denken, wat ik voor een' goeden dienſt myn Kind bewyzen zoude (behalven zyn geboorte) zoo 't God beliefde my van het zelve te ſcheiden. En aanmerkende onze brosheid, en de genegenheid tot de zonde, het bedrog des Satans, en de liſtigheid der Wereld, zoo wenſchte ik grootelyks, dat ik het van alle die dingen waarſchouwen mogte: Maar 't quam my voor, dat my de dood miſſchien de gelegenheid benemen zoude, zoo ikze niet haaſt aan nam. En alzoo ik niet wiſte wat ik doen zoude, quam my in den zin, dat ik die vermaningen op ſchrift ſtellen zoude: maar my zelven myn eigen zwakheid voor oogen ſtellende, wierde ik in my zelven over myn voorneemen beſchaamt, en ik derfde 't een tyd lang niet wagen. Eindelyk nochtans, als ik geen anderen weg vond om myn Moederly-

ke

ke liefde tegen myn Kind uit te drukken, vertrooſtede ik my met deze redenen;

Ten eerſten, dat ik aan een Kind ſchreef, en dat, al was ik maar een Vrouw, dat ik ook maar aan een Kind van klein oordeel deze dingen ſchreef, die ik achtede 't zelve Kind te mogen dienen tot een grondveſt van een breeder onderwyzinge.

Daar na dachte ik, dat het was aan myn eigen Kind dat ik ſchreef, en tot zyn byzonder gebruik, en dat de liefde, die ik het toedroeg, myne misſlagen zouden in 't goede doen nemen.

Eindelyk vertrooſtede ik my voornamelyk daar in, dat myn voornemen goed was, vaſt wetende, dat God het goed voornemen zegent.

Dit alzoo voor my genomen hebbende, hebbe ik dit voorſchrift voor ons Kind op 't papier ontworpen, dat ik aan niemand beter bevelen kan, om het, als 't tot eenige kenniſſe zal gekomen zyn, in handen te geven, als aan u, die magt hebt, om deze myn uiterſte wille van ons Kind in 't werk te doen ſtellen.

Allerlieffſte, gelyk gy door Gods gebod verpligt zyt daar op te letten, alzoo bidde ik u ook, zoo gy 't in zyn ſchuldi-

dige pligt, 't zy tegen God, 't zy tegen zyn even-naaſten, nalatig of ſtruikelen ziet, dat gy 't geenszins ſpaart, maar dat gy 't ſtrengelyk kaſtyd na dat het zal verdient hebben. En op dat uw zorg minder zy, als het tot zyn Jaren zal gekomen zyn, let 'er wel op als het nog jong is. En als gy een voedſter nemen zult om ons Kind op te voeden, let zoo veel niet op haar lighamelyke gezontheid, als op haar deugdelyke en eerlyke omgang. Zoo gy het lang buitens huis hebben wilt, als het geſpeent zal zyn, kies 'er eene, zoo 't mogelyk is, daar het noch zweeren noch oneerlyke woorden van leert.

Gy zult miſſchien denken, dat ik hier al te zorgvuldig in ben: maar ik ben wel verzekert, dat het u zwaar vallen zal het te ontwennen, dat het van zyne geboorte aan zal geleert hebben. Gy zult veel tyds voorby laten gaan, eer gy het groot genoeg vind om het om zyn vuile en quade woorden te kaſtyden, en ondertusſchen zal het zoo volmaakt in zyne onvolmaaktheid worden, dat men het qualyk zal konnen verbeteren. Zoo 't misſchien gebeurt, dat iemant, die 't liefde toedraagt, het om zyne fouten kaſtyd, be-

belet dat het een ander niet beklage, dat het zyne Moeder verloren heeft.

Daarenboven, zeer Geliefde, laat ons Kind vroeg leeren. Zoo 't een Zoon is, ik twyffel niet, of gy zult hem onzen Heere toe-eigenen, dat hy hem in zyn Kerke diene, zoo 't hem belieft, hem door zyn genade en barmhertigheid tot zulken grooten werk bequaam te maken. Zoo 't een Dogter is, ik hope dat myn Moeder *Brook* haar by hare Dogters nemen zal (zoo gy 't goed vind) en haar een zelve leſſe leeren.

Ik begeere dat zy, als myn Zuſters, in de lezinge van Gods Woord opgevoed werde, dat zy leere ſchryven, en hoe men een huis beſtieren moet; een Dogter heeft geen ander onderwyzinge van doen. Want al verwondere ik my over die gene, die God groote geleertheid medegedeeld heeft; zoo is 't nogtans, dat ik zulk een geleertheid niet begeere in myn Dogter, ziende dat de Vrouwen meeſten tyd meer wetenſchap als wysheid hebben, daar zy zoo veel nuttigheid uittrekken als een Speel-jagtken van een al te grooten zeil, waar mede het in den grond geholpen wort; Maar als de wetenſchap en wysheid zig in een deugdelyke en huislyke

lyke Vrouwe laten vinden, is zy een ſchatkamer van alle deugden; zy is een wel toegeruſt Schip gelyk, dat zig met alle zyn zeilen helpen kan: zy is: ik ſchame my haar lof te verhalen: Want, Allerliefſte, al had zy alle die voordeelen, zy zal niet ligter aan een Man raaken.

Ik laat u dan nog toe, een geleerde Dogter te hebben, zoo gy 't begeert, en bid God dat hy haar een wys en Godvrugtig hart ſchenke, om haar wetenſchap tot Gods naams eere, uwe vertrooſtinge, en haar eigen zaligheid te beſteden.

Maar op wat manier dat het u believen zal haar op te voeden, ik bidde u zeer vieriglyk, dat gy tragt haar door alle middelen een opregte en zuivere demoedigheid te leeren: want al begeere ik zoo wel die deugd in een' Zoon, als in een Dogter, en verfoeije zoo wel de hovaardye in d'een als in d'ander; niettemin vreeze ik meer dit gebrek in een Dogter: de reden is, om dat huiden ten dage, door de bedorvenheid en verkeertheid van deze laatſte tyden, de hovaardigheid meer in een Dogter voor een lofwaardige deugd word gehouden, als voor een zonde, die haar veragtens waardig

dig maakt; ja daar worden veel Ouders gevonden, die haar Kinderen heele leſſen daar van doen, haar voordragende hoe nut, en hoe nootzaakelyk dat zy is, zig met zulke of diergelyke redenen behelpende, tegen de welken men, na haar dunken, den mont niet open doen moet. Voor alles *moet gy weten* (zeggen zy) *uit wat huis, en van wat geſlagte en afkomſte gy geſproten zyt, en dienvolgens moet gy u zelfs agten, want na dat gy u zelven agten zult, zoo zal u een ander agten.* Voorts; *zo veel als gy andere boven u agt, zoo veel beneemt gy u zelven van uw naam.* Daar veel andere diergelyke redenen bydoende.

Ja dat meer is, men houd huiden ten dage die Ouders voor wyze lieden, die de hovaardy haar Kinderen wel weeten in te drukken, en haar alzo van God tot den Duivel leiden; En dit word altemaal gedaan onder dit eerlyk dekzel van zig zelven te kennen. Maar ik ben al verzekert dat wie zig zelven wel kent, zoo veel ellenden en gebreken in zig zelven gewaar worden zal, dat hy qualyk redenen zal vinden, om zich boven andere te verheffen.

Allerliefſte, ik vrees zoo, dat ik u

een

een hovaardig Kind baaren zal, dat al hoewel ik vaſt weete, dat gy zoo veel zorg daar voor dragen zult, dat het onnodig is datmen u daar toe aan porre; zoo kan ik nogtans niet nalaten uwe naarſtigheid door myne biddinge en vermaninge te vermeerderen. Deze Zonde is uittermaten gevaarlyk; want door de liſtigheid des Duivels kruipt zy in de jonge Kinderen, onder den naam van wysheid en verſtand: en de Ouders, haar vermaak daar in nemende, geven dezelve een zoet en aangenaam voedzel.

Allerlieffte, ik bidde u wederom, hebt nooit behagen in een hovaardig kind; Zedigheid en demoedigheid zyn de waare grondveſten van alle deugden. Laat niet toe, dat uwe dienſtknegten of dienſtmaagden het een anderen naam geven, als het in zynen Doop ontfangen heeft, tot dat het tot zyne Jaaren gekomen is, en dat het wete, hoe het zelve andere behoort te eeren en te bejegenen.

Ik bidde u, dat gy geen groote onkosten in zyn kleedinge doet, want het dunkt my, dat het een ydele zaake, en een Chriſten onwaardig is, zoo veel geld te beſteeden om een Kind te kleeden, als genoeg is om twee of drie eerlyk te klee-

kleeden. Zoo gy geen kinderen genoeg hebt om zulke onkoſten te doen, *Pauper ubique jacet*, men vind arme luiden over al.

Alzoo dan, allerlieſſte, kunt gy wel merken wat myn begeerte is, en ik ben verzekert, zoo gy ons Kind de demoedigheid van jongs af aan leert, dat het die metter tyd met vreugde en blydſchap vervullen zal.

Maar ik meene, dat gy u nu verwondert, hoe het komt, dat ik u (dewyl onze gedagten, en onze harten malkanderen altyd open zyn geweeſt) deze dingen mondeling niet hebbe willen zeggen, maar op 't papier ſchryven. Allerlieſſte, zo u eenige zodanige gedagten in 't herte komen, word, ik bidde u, indagtig hoe groote ſmerte gy ontfingt als gy my eens alleenlyk hoorde zeggen, dat *ik miſſchien in myn kraambed ſterven zoude*: en gy zult bekennen, dat al dit verhaal u uittermaten zeer droevig en moeijelyk zoude gevallen zyn; en gy weet, dat ik u zo lief gehad hebbe, dat ik nooit iet hebbe willen doen of zeggen, dat u eenige gelegentheid geven mogte om vertoornt of droevig te zyn. Daarom bidde ik u zeer demoedelyk, dat gy u niet

bedroeft, als gy deze weinige woorden onvoorziens zult komen te vinden. Ik weet dat gy een Chriſten zyt, daarom twyffel ik niet of gy zult het lydzamelyk verdragen.

Doch al ſchryve ik u nu, als my blydelyk tot de dood bereidende, ik wanhope nochtans van myn leven niet, God behoudet, maar ik bidde hem dagelyks, dat het hem believe my dat te bewaren, zoo 't zyn welbehagen is, en zoo het tot myn zaligheid ſtrekken kan.

Nochtans zal ik nooit myn werk voor verloren houden, zo 't God belieft my 't leven te bewaren, want het zal my gelyk een ſpiegel zyn, om daar in aan te merken wanneer ik al te ſtreng, of al te ſlap wezen zal.

Allerlieffſte, ik ben u zo wel bekent, dat ik niet van nooden hebbe, u myn zwakheid met vele woorden te kennen te geven, ik hebbe deze overdenkinge overhoop en onordentlyk geſchreven; want gy weet hoedanig de zwakheid van myn memori is, myn onwetendheid is u kennelyk, en hoe my ontbreekt al wat noodig is om wel en ordentelyk te ſchryven, en zoo miſſchien de oprechte genegentheid en liefde, die wy malkanderen toe dragen,

u zoo geblindhokt hadde, om myn zwakheid niet te zien, ik beken nu vryelyk myn onwetendheid; en al bekenne ikze niet, dit tegenwoordig werk nogtans zalze genoeg ontdekken; ik zende het nogtans aan niemant anders, als aan myn liefſten Man, en aan myn liefſte Kind, hopende dat het haar geenzins onnut zyn zal.

Alzo beveel ik u, en al die gene, die u toehooren, in de beſcherminge Gods onzes Hemelſchen Vaders, en bid hem uit al myne kragten, dat hy u van alle gevaar bewaare, vertrooſte in uwe droefheid, en u na dit leven een erfgenaam maake van zyne welgelukzalige onſterfelykheid. Hier een einde maakende van ſchryven, zal ik eeuwiglyk zyn,

MYN HEER,

Uwe aller-demoedigſte, en allergenegenſte Dienareſſe en Huisvrouw,

Elizabetha Jocelyn.

Uiterſte Wille

Van een

MOEDER

Aan haar toekomende

KIND.

ALzo ik den Heere een langen tyd zeer vieriglyk gebeden hadde, dat hy my eener zyner kinderen Moeder maken zoude, en nu de tyd voor handen was, op welken ik geloofde dat hy beſloten hadde my dat te geven, hebbe ik begonnen by my zelven te overleggen; Ten eerſten, waarom ik u zoo ernſtiglyk van den Heere gebeden hadde; En daar na, bevonden hebbende dat het maar was om u gelukkig te maken, hoe ik die gelukzaligheid voor u zoude konnen verkrygen. Ik weet wel, dat het niet gelegen is in eere, of rykdommen, in ſterkte des lighaams, of groot getal van vrienden, (hoewel dit al-

les

les een groote zegen is.) En daarom zoude ik om u te vergeefs gebeden hebben, zo myn oogmerk was geweeſt, u een erfgenaam te maaken van myn wereldſche goederen; neen, ik hebbe u nooit een zo kleinen erfdeel toegewenſcht als de gantſche Wereld, en ik zoude God nooit om u gebeden hebben, wel wetende, dat ik groote ſmerten om uwent wille zoude moeten verdragen en uitſtaan, zo ik maar gedagt hadde om u groote goederen in deze Wereld na te laten; welke hoewel zy u heden ryk maken, dan nog niet beletten zullen, dat gy morgen arm, en een bedelaar word; Ik hebbe u nooit gewenſcht te hebben, om de genoegelykheid die ik met u, in uwe kintsheid, zoude mogen genieten, wel wetende, dat alle de genoeglykheden, die een Moeder ſcheppen kan in een Kindeken, anders niet zyn, dan een weinig Honig met veel Gal vermengt. Maar de waare en eenige oorzaak, waarom ik zo dikwils om uwent wille myne knien voor God gebogen hebbe, is deze geweeſt, op dat ik Moeder wezen zoude van een Kind, dat met my, op één dag, erfgenaam zy des eeuwigen levens.

Daarom bidde ik God zeer demoedelyk,

dat hy u genade en barmhertigheid bewyze, een heilig en Godzalig hart u gevende, op dat gy mikken moogt, in alle uwe woorden en werken, tot het oogmerk uwer geboorte.

Zoo gy een Zoon zyt', en zoo 't God belieft u zyn genade mildelyk te ſchenken, ik begeere dat gy hem in zyn Kerke dient.

't Is wel waar, dat dit ampt heden ten dage van de Wereldſche Menſchen veragt word, die meenen dat het maar arme en behoeftige luiden haare Kinderen betaamt; maar ik bidde u in den naam onzes Heeren, word niet naalatig om dit ydel en valſch voorgeven, maar verſterkt u, denkende, hoe waardig het gewin van een ziele by God is, en gy zult zien hoe groot en eerlyk het ampt is van een dienaar te zyn des levenden Gods.

Zoo 't hem belieft uw hart door zyn H. Geeſt te bewegen, zoo zal het branden van yver en begeerte om hem in zyn Kerke te dienen. God wil uwe lippen ontſluiten, op dat gy de eere zyns naams verkondigen, en zyne wonderheden rugtbaar maken moogt.

Indien ik wys en bequaam genoeg was tot ſchryven, ik zoude myn penne beſteden,

den, om u den gelukzaligen ſtaat van alle die opregte en getrouwe dienaars Gods voor oogen te ſtellen: en al kan ik het niet doen, zoo moet ik nogtans openbaarlyk zeggen, dat zy den beſten en gelukzaligſten ſtand hebben, die onder de Menſchen kan wezen. Zy bedienen het ampt, dat onze Heere Jeſus zelve bediend heeft, daarom zyn zy zyne waare navolgers; zy zyn Gezanten Gods, die een Koning is aller Koningen, en een Heer aller Heeren, gezonden tot de Menſchen, om haar zynen wille, wat haar zaligheid aangaat, te verkondigen; zy zyn vrienden Gods, en arbeiden in zyn Wyngaart; hy bemindze, zoo dat hy haar veel wetenſchappen en kenniſſe mede deelt. Word dan haarder een, en laat niet toe, dat de veragtinge der boozen u daar van afkerig maake. God heeft u veel goederen gegeven, zoo dat gy geenzins uwe ſtudien zult behoeven te ſtaken, zoekende waar van gy leven moogt; gelyk de Iſraëliten haar werk ſtaaken moeſten doe zy ſtroo zogten. Zoo gy niet te vreden zyt met 't gene dat gy hebt, gy zult nooit te vreden zyn al had gy nog meer. God beware u van gierigheid.

Ik begeere dan, dat gy, u begevende om de Kerke Gods te dienen, nooit zoekt uit

dat getal te zyn, die groote inkomſten genieten (hoewel ik haar eere en ontzie, na dat zy verdienen.) Want ik wilde gaarne, dat gy een zoo getrouw dienaar Gods waart, dat gy boven de eere Gods, en der Menſchen zaligheid, anders niet zogt voor u als het eeuwige leven.

Maar gelyk ik begeere, dat gy deze zaken niet zoekt, alzo wil ik ook dat gy wel toe ziet, dat gy niet veragt de zegen Gods, maar ontfangt met dankbaarheid het gene dat God believen zal u te ſchenken: zyt een goed uitdeelder der weldaden Gods, uwe hand altyd reikende aan alle arme en nooddruftige menſchen.

Die zig des Armen ontfermt, leent den HEERE: en hy zal hem zyne weldaad vergelden. Spreuk. XIX: 17.

En vergeet der weldadigheid en der mededeelzaamheid niet: want aan zoodanige Offerhanden heeft God een welbehagen. Hebr. XIII: 16.

Eens

Eens vrekken lust word nooit geboet
Door Ryken Schat, nog overvloed:
Maar 't hert, met weinig vergenoegt,
Stelt zig te vreên zoo God het voegt.

1 Timoth. VI. 8. *Maar als wy voedzel en dekzel hebben, wy zullen daar mede vergenoegt zyn.*

9. *Doch die ryk willen worden, vallen in verzoekinge en* [in] *den strik, &c.*

Aan de Gierigaarts.

OGretig ſchepſel, dat uw zinnen
Op ſchat en Rykdom hebt geſtelt,
En woelt, en wroet, om ſteeds te winnen
Een overvloed van nietig geld;
Kom herwaarts, open eens uw oogen,
En laatze hier te weiden gaan,
Zie de ydelheid van al uw poogen
Met eigen verw geteekent ſtaan,
En beter wegen voor u open,
Om regte Schatten op te hoopen.

De Goud-zugt, hoog van u gepreezen,
Maar uitgeteert en ongezien,
Doet in 't gelaat de vrugten leezen,
Dieze aan haar Minnaars komt te biên;
Daarze, afgemat van ſtaêge zorgen,
Zig pynt en arbeid, zonder ruſt,
In 't opgaan van den vroegen morgen
Tot aan den avond, om met luſt,
Door geene ſchatten te verzaaden,
Als in een zee van geld te baaden.

Wat baat haar loopen, jaagen, draaven,
Zo lang haar luſt geen paalen kent?
Daar al haar rykdom, als begraven,
Tot regt gebruik nooit aangewent,
Een aas verſtrekt voor roeſt en motten,
Een voordeel, daar de dief op loert,
En ſtelt het hert der vrekke zotten,
By nacht en dag van angſt vervoert
Om ſchat-en geld-kiſt te bewaaren,
Ten doel van allerlei gevaaren.

Nog kanze haren togt niet breeken;
De Gelddorſt, nimmer uitgeweert,
Voelt ſteeds haar brand zo veel ontſteken,
Als 't oog de goudklomp ziet vermeert:
Geen oli ooit de vlam verdoofde;
Zoo groeit de waterzugt, en zweit,
Door 't nat, waar in zy zig beloofde
Den gloed te bluſſen, die haar quelt:
Hoe meerder vogt in 't lyf gedronken,
Hoe ſterker blaasbalg voor die vonken.

En kan die plaag u nog bekooren?
Veroveren uw hert en zin,
Om in het ſlyk zoo dwaas te ſmooren?
Neen, neen, u voegt een beter min:
Zie Vergenoegzaamheid, te kennen
Aan zonneſtraal en rein gewaad,
Die 't hert tot nooddruft leert gewennen,
Belacchen met een bly gelaat
De onnutte zorg, en wreede plaagen,
Die 't gierig hert onendig knaagen.

Haar hert, met 's Hemels gunſt te vreeden,
Voed eene zorg, en anders niet,
Haar goed, haar gaven te beſteeden
Tot zulk gebruik, als God gebied.
Dus ſchroomtze niet, van mededoogen
Om 's naaſtens ongeval en nood
In 't binnenſt van de ziel bewoogen,
Een milden hooren in de ſchoot
Des Armen blydelyk te ontladen,
Om hongerigen te verzaden.

Zo zoekt, zo gaartze regte ſchatten,
Den wereldlingen onbekent,
Waar op nooit ondergang kan vatten,
Die nimmer dief nog roover ſchent:
Zo wordze God gelyk op aarde,
Die, Heer van 't alvernoegend goed,
De ſchepſels, die zyn almagt baarde,
Stâeg zegent van zyn overvloed:
Zo leeftze in rykdom meer verheven,
Dan de allerrykſte, die'er leven.

Minder zoude ik niet hebben mogen doen, dan u nu van deze dingen te vermanen, zo 't miſſchien God belieft my de gelegenheid te benemen, dat ik u ſpreken mag.

Maar zo gy een Dogter zyt, miſſchien zult gy denken, dat deze myn arbeid verlooren is. Denk dat niet myn Kind, maar lees dit, en gy zult 'er een getuigeniſſe en bewys van myn zorg en genegenheid t'uwaards in vinden: uwe zaligheid is my zo waard, als of gy een zoon waart, en myn vreeze des te grooter.

Gy zult, 't kan wezen, vreemt vinden (als gy tot eenige kenniſſe zult gekomen zyn) te ontfangen dit voorſchrift van een Moeder, die van u in de kraam geſtorven is: maar als gy zien zult dat de menſchen Landen koopen, Schatten en Rykdommen vergaderen voor haar toekomende Kinderen, zo zult gy u niet verwonderen, dat ik zo zorgvuldig ben voor uwe zaligheid, die een zo groot en eeuwig erfdeel is; en dewyl ik niet weet, of my de Heere de tyd verlenen zal, u te onderwyzen als gy tot uwe Jaren zult gekomen zyn, beriſp my niet dat ik

u te vooren ſchryve. Wie zoude my niet beſchuldigen, zo ik my onagtzaam toonde over uw Lighaam dat ik drage? Voorwaar uwe Ziele is een veel grooter zorge waardig, daarom zal ik tot den einde myns levens toe, zo wel in 't een als in 't ander myn beſte doen.

Dog iemand zal zig mogen verwonderen, dat ik u zo ſchryve, aangezien dat 'er zo vele ſchoone boeken zyn, waar van de minſte leringe beter is dan alle myne overdenkingen. Ik beken het; maar myn ontſchuldiging is, dat ik voor de waereld niet ſchryf, maar voor myn eigen Kind, dat miſſchien meer nuttigheid zuigen zal uit deze eenvoudige onderwyzinge, hem van een overledene Moeder nagelaten, die hem altyd niet kan of loven, of berispen na zyne verdienſten, dan uit de beſte ſchriften der geleerdſte Mannen die 'er zyn.

Als ik deze dingen overwege, nog de kenniſſe van myn zwakheid, nog de vreze (of miſſchien dit Boeksken in 't licht komende, myn graf eenige ſchande aandoen zoude) hebben myne handen konnen beletten te ſchryven, om dat ik uwe zaligheid begeere te bevorderen.

Hierom myn lieve Kind, lees hier in

myn

myn liefde en myn genegentheid ; en zo 't God belieft my van u te ſcheiden, zyt deze myne onderwyzingen gehoorzaam, als gy verpligt zyt my zelven te gehoorzamen; ik hebze uit de H. Schriftuur geleert, ik bidde God, dat zy u mogen nut en voorderlyk zyn.

I. Het eerſte gebod, dat ik u geve, hebbe ik van Salomon geleert, die Cap. 12. vers 1. van zynen Prediker zeit, *Gedenkt aan uwen Schepper in de dagen uwer Jeugt.* 't Is een goed begin, en een zeer bequame leſſe voor een Kind. Want gelykerwys een nieuw vat de reuk lang bewaart, waar mee het eerſt ingedoopt is geweeſt; alzo ook, indien gy, nog jong zynde, begint te denken aan uwen Schepper, eer de Waereld, het Vleeſch, en de Duivel, u in hunne magt hebben, God zal u beminnen, en zyn H. Geeſt over u ſtorten, welke in u woonen, en uwe vyanden wederſtaan zal, niet toelatende, dat zy u eenig ongelyk aandoen: daarom gedenk aan uwen Schepper in uwe jonkheid, en aanmerk de weldaden, die gy van hem ontfangen hebt, te weten, dat hy u geſchapen heeft doe gy niet waart; verloſt, doe gy in de handen des Satans vervallen waart, en gevangen lag in de

diep-

diepſte gevangeniſſe des doods, en der eeuwige verdoemeniſſe; en uit zyn louteren genade en barmhertigheid, zyn H. Geeſt gegeven, dewelke u tot het eeuwige leven bereid en heilig maakt.

Gy zoud niet konnen begrypen de grootheid van die genade, en van die weldaden, of uwe ziele zal deze woorden, uitberſtende, zeggen: *Wat zal ik doen? en hoe zal ik alle de weldaden van een zo genadigen God vergelden? Ik zal hem voordragen de geheele magt van myn Lighaam, en van myn Ziele, ik zal hem myn eerſte gedagten toe-eigenen, en de eerſte vruchten myner jonkheid op-offeren. Ik zal my voor hem nederleggen in 't bloeijen myner dagen; en al quam ik tot zulken ouderdom, dat ik myne knien niet meer buigen koſt, nog myne handen opheffen, van wegen myne zwakheid, zo zal nogtans myn hart dag en nagt zyne goetheid indagtig zyn, en myn tong zyn groote en wonderlyke werken verkondigen.*

Als gy alzo overleit zult hebben de ontallyke weldaden Gods, zo zult gy hem dienen, beſtedende al uwe gedachten, woorden en werken, tot zyn eere, en een vaſt verbond met uwe Ziele maken, dat gy uw leven lang volherden, en uwe dagen in zynen dienſt eindigen zult.

Maar op dat gy uwe ſchuldige pligt beter moogt na komen, ik beveel en bidde u wel te letten op de volgende leeringen, die u onderwyzen zullen, hoe gy al uw leven tot Gods eere beſteden moet. Als gy dit in 't werk zult geſtelt hebben, zo zal God al uw voornemen voorſpoedelyk zegenen.

II. Zo haaſt als gy wakker zult zyn, let wel op u zelven, en zie wel toe, dat gy geen ydele, veel min quade gedagten in uw herſenen huisveſt, dewelke u zouden beletten, dat gy uwe morgen-offerhanden niet doet. Daar en tegen laaten uwe eerſte gedagten bezig zyn in de overdenkinge der weldaden Gods, der liſtigheid en boosheid des Duivels, en van uwe eigene zwakheid.

Gy zult uwe zwakheid klaar zien, zo gy overlegt, dat uwe oogen een weinig te vooren geſlooten zynde, en uwe kragten u voor een wyl begeven hebbende, een Mug of een Vloo, zig zoude hebben konnen met uw bloed verzaden.

De liſtigheid en boosheid des Duivels blykt immer zo klaar; want op die tyd blyft hy by u, om alle goede bewegingen uit uw harte te roeyen, en andere, die uwe zinnen aangenamer zyn, in te geven;

ja

ja zelfs om u den dienſt Gods te doen uitſtellen, al was het maar om een weinig tyds: verſterk u tegen die verzoekinge: want ik verzekere u, dat, zo gy uwe gebeden een half uurtje alleen uitſtelt, de tyd gekomen zynde, zult gy u minder bereid, en uw harte trager en onluſtiger vinden tot de aanroepinge van Gods naam, als te vooren. Daar en tegen, zo gy uwe gedagten tot de gebeden aanlegt, al zyt gy daar toe nog niet wel bereid; God nogtans, die de begeerten uwes harten kent, zal u verligten, en bereiden, zelfs als gy 't in 't werk niet zult konnen ſtellen. Doe dat, en gy zult een groote vertrooſtinge genieten. Daarom moet gy wel toezien dat de Duivel u niet bedriege; want gy ziet dat zyne boosheid groot is. Hy zoekt u van de tegenwoordige en toekomende gelukzaligheid te berooven. Zyt verzekert dat gy geen waare vreugt ooit ſmaaken zult in de aardſche genoeglykheden, zoo gy de Hemelſche niet zoekt.

Alzo dan overleit hebbende het bedrog en boosheid des Satans, als mede uwe eigen zwakheid: hoe meent gy, dat gy zyne ſtrikken ontkomen zyt, doe gy van den ſlaap bevangen waart? Meent gy, dat

hy u zyn lagen niet legt dan als gy waakt? Neen, bedrieg u zelven niet, zyn aard is zulks, en de haat, die hy u toedraagt, is zo groot, dat hy uw Lichaam, doe gy ſliep, zoude verſcheurt hebben, en uwe Ziele in de Helle gebragt, zo 't hem mogelyk was geweeſt. Och! hy konde het een zo wel als 't ander doen, uwe kragt was al te klein om hem te wederſtaan: Beken dan, dat de magt Gods u bewaart, en dat gy leeft niet door uwe kragt, maar door zyn louteré genade. Daarom dan neem vaſtelyk voor, hem altyd naar uw beſte vermogen te dienen, en den Duivel, mits zyne genade, 't hooft kloekmoedelyk te bieden, en alle zyne verzoekingen te wederſtaan.

Pſalm. IV. 9. *Ik zal in vrede t'zamen neder-liggen en ſlapen: want gy, ô HEERE, alleen, zult my doen zeker woonen.*

Pſalm CXXI. 4. *Ziet, de bewaarder Iſraëls zal niet ſluimeren nog ſlapen.*

5. *De HEERE is uw' bewaarder, de HEERE is uwe ſchaduwe, aan uwe regterhand.*

6. *De Zonne zal u des daags niet ſteken, nog de Mane des nagts.*

7. *De HEERE zal u bewaren van alle quaad: uwe ziele zal hy bewaren:*

8. *De HEERE zal uwen uitgang en uwen ingang bewaren, van nu aan tot in der eeuwigheid.*

Geen ramp, geen quaad genaakt
Den Mens, dien God bewaakt.

Ps. XXXIV. 8. *De Engel des HEEREN legert zig rontom de gene, die hem vreezen, en ruktze uit.*

Hoe

Hoe de Vroomen in hun ſlaap van God bewaart worden.

STEM: *Een Koopman, die het eêl geſteent &c.* Of: *Indien de hoop, en 't vuurige verlangen.*

1.

DE nare nacht heeft alles overtoogen
Met duiſternis, elk ſchepſel ſluit zyn oogen;
Het matte lyf, van diepe ſlaap verkragt,
Leid zig ter neêr, onkundig, zonder magt:

2.

't Vermoeide hert ontſlaat zig van de zorgen,
Waar door 't by dag zig pynde, van den morgen (nog leed,
Tot 's avonds laat, en denkt om ramp,
Nog noodig werk, van God hem aanbeſteed.

3.

In deze ruſt, en droeve duiſterniſſen,
Weet Satans liſt op 't yverigſt te viſſen;
Daar 't alles ſlaapt, daar waakt hy allermeeſt,
Om 't Helſe zaad te ſtrooien in den geeſt.

4.

Dan gaat hy om, en ziet aan alle kanten
Op voordeel uit, met duizent lyftrouwanten,
Gelyk een leeuw, van honger aangevoert,
Op verſſen roof door nare wouden loert.

5.

Dan gaat hy om, en, vind hy maar een oopen, (kroopen,
Straks word de Ziel van boos vergif beVan quaden droom, of eenig ſchaad'lyk beeld,
Dat in 't gemoed een luſt tot zonde teelt.

6.

Hoe zal de Ziel die laagen beſt ontſpringen!
Hoe zonder ſmet dat groot gevaar ontwringen! (geweld,
Helaas! haar kragt moet buigen voor't
Zo ſterker hand de hel geen paalen ſtelt.

7.

Hier is Gods geeſt, of een der Hemelbooden, (nooden;
Tot wagter voor den zwakken Mens van
Een dapper held, die's Duivels liſt en magt
Kan tegenſtaan met Goddelyke kragt.

8.

O groote gunſt! de Serafyn ſtaat vaardig
Op Gods bevel, om't herte, dat zig waardig
Dier goedheid draagt, zyn dagen wel beſteed,
Te veiligen by nacht voor alle leed.

9.

Godvrugte Ziel, dus kond gy veilig ſlaapen,
Gods Englewagt ſtaat voor u in de wapen,
Hun zorge is u een Diamante ſchild,
Waar op vergeefs de hel zyn pylen ſpilt.

10.

Geen liſt, hoe ſchalk, kan zulk een hert bekruipen; (ſluipen:
Geen ſchaad'lyk gift ten boezem binnen
Hoe de afgrond ook na uw verderf mag ſtaan, (gaan.
Gods trouwe hulp doed al zyn werk ver-

11.

Hier hebt gy ſtof om 's Hemels roem te zingen,
Die u zoo mild komt met zyn gunſt omringen,
Zo vaderlyk beſchaduwt en beſchut,
Uw val verhoed, en alle rampen ſtut.

12. Een

12.

Een eenig werk blyft uwe zorg bevoolen,
Nooit agteloos van 's levens pad te doolen,
Zelf onvermoeit, in 's Werelds donk're nacht,
Voor hels bedrog te paſſen op de wagt.

13.

Zo blyft gy ſtaan, als 't alles moet verdwynen,
Als Zon en Maan ten einde zyn van ſchynen,
Van al 't gevaar in eeuwigheid bevryd,
In zuiv're deugd, onendelyk verblyd.

Daar na wakker geworden zynde, dank God voor alle die weldaden, (want God heeft geen behagen in ſlaperige gebeden) en bid hem, dat het hem believe, u die altyd te willen verleenen. Gy zult u met deze woorden behelpen, zo gy geen andere vind, die uwe gedagten beter uitdrukken.

Almogende God, barmhertige Hemelſche Vader, genadig van den beginne, en barmhertig tot den einde der Wereld. Ik dank u voor uwe groote gunſte en weldaden die gy my myn leven lang bewezen hebt, en voornaamlyk, dat gy my (naar uwe groote goedigheid) de voorgaande nagt voor alle gevaar en onheil, zo wel des Lighaams als der Ziele, bewaart en behouden hebt. Ik bidde u, allerbarmhertigſte Vader, dat gy my dezen dag, en alle de dagen myns levens in uwe Vaderlyke bewaaringe en beſcherminge op neemt, en bevryd van alle die dingen, die my na Ziel of Lighaam zouden hinderlyk of ſchadelyk zyn. Doe my die genade, dat ik in alle myne gedagten, woorden, en werken anders niet zoeke, als uwes naams eere, en myn eigen zaligheid; en dat ik voortaan alzo in uwe vreeze leve, dat ik in uwe genade ontſlapen mag, en alzo na dit leven, een erfge-

naam

naam zyn des eeuwigen levens, door Jesus Christus onzen Heere en Zaligmaker, Amen.

III. Als gy God aldus in uwe Ziele zult hebben laten komen, zo wagt u wel, dat gy zulk een grooten gast niet vertoornt. Merk eens aan; als een groot Heer met eerbiedigheid van den Huis-heer ontfangen word, hoe de Dienaars haar benaarstigen, wat onthalinge men hem doet, en hoe hem yder een betoont dat hy welkom is. Denk dan, ô Ziel, hoe gy dien levendigen God onthalen moet, als hy u die eere aandoet, dat hy in u komt herbergen: zyt neerstig, en wagt u voor al, dat gy hem niet opzettelyk vertoornt: anders zoud gy qualyk vergevinge konnen verkrygen van de zonden, die gy uit boosheid zoud begaan hebben: ja zelfs, zo wanneer gy uit zwakheid tegens hem gezondigt hebt, zoek hem haast door bekeeringe, en gy zult hem vinden; want zyne genade is zoo groot, dat hy nog een tyd lang blyft na de begaane zonde, wagtende of gy u bekeeren zult: maar zoo gy u niet haast, de Duivel, die anders niet zoekt als uw verderf, zal u aanbrengen, en zig verblyden over uwe boosheid; en God zal u verlaaten, toor-

toorniger zynde om uwe onagtzaamheids wille, of veel meer om de veragtinge zyner genade, als om uw eerſte overtredinge. Loop dan haaſtelyk, en werp u met alle demoedigheid voor den Throon zyner barmhertigheid: en meen niet dat eenige zonde klein is. Dat het lid, wat het voor een mag zyn, dat u tot zonde gedient heeft, u ook voornaamlyk tot boetvaardigheid gedye. Zo uw ooge u tot hovaardigheid, ligtvaardigheid, of eenige zodanige zonde gebragt heeft, laat het in tranen ſmelten om uw misdaat te waſſchen, en u met God te verzoenen: zo uw tonge gezondigt heeft, 't zy tegen God, of tegen uw naaſten, laat haar met ſchaamte en ſmerte in 't byzonder belyden 't gene zy zonder ſchaamte opentlyk uitgeſprooken heeft. Leer, myn Kind, beſchaamt te wezen om der zonden wille, maar als gy die begaan hebt, meen niet, dat gy die voor God zult mogen bedekken, dan door boetvaardigheid. Daar is geen andere raad, dan deze, om genade en barmhertigheid te verkrygen, of dat onze zonden bedekke, en begrave in de koſtelyke en dierbaare dood van onzen Heere Jeſus Chriſtus.

Zie

Zie wel toe, dat gy uwe bekeeringe niet uit ſteld, maar gaa haaſtelyk, en alleen, kniel u voor hem, hef uwe handen op na den Hemel, ſlaa uw borſt, en meet uwe tranen na de grootheid uwer zonden, en God zal uwe gebeden geenſins in den wind ſlaan, als gy uw harte alzo zult verdemoedigt hebben. En hoewel hy u zyn aangezigt voor een tyd verbergt, en u als te vergeefs laat bidden; zo zal hy eindelyk nogtans medelyden met u hebben. Leer dan van Jakob met God te worſtelen, en zeg met een yverig harte, *Ik zal u niet latengaan, ten zy dat gy my zegent.* En onze Heere zegt, dat *het Koninkryk der hemelen gewelt aangedaan word, en dat de geweldigers het zelve met gewelt in nemen.*

IV. Zoo ziet gy, datmen in den Hemel met traagheid niet komt, maar met naarſtigheid, daarom vlied die zonde, en doe, al wat gy doet, met yver en vaardigheid. Schaam u over de luijigheid, voor zo veel gy een menſche zyt, en vlied van dien, om dat gy een Chriſten zyt: zyt verzekert, dat de Duivel noit zyn verzoekinge beter in 't werk ſtelt, als wanneer hem een lui menſche ontmoet, die

die geenzins arbeid, of hem zoekt te wederſtaan. Salomon belooft de luijaarts geen ander erfdeel, als de armoede, want God haat de luijigheid.

Wy hebben daar een ſchoon voorbeeld van in de vyf dwaze Maagden, en in den onnutten knegt, Matth. XXV. De Heere wilde niet de eerſte kennen, en nam het Talent van den anderen, die met de twee ſchandelyke tekenen gebrantmerkt was, te weten, boosheid en luijigheid.

Uit traagheid, ſlaaperig van aart,
Word niet dan ſchade en ramp gebaart.

Spreuk. VI. 9. *Hoe lange zult gy, luiaart, nederliggen? wanneer zult gy van uwen ſlaap opſtaan?*
10. *Een weinig ſlaapens, Een weinig ſluimerens, Een weinig hantvouwens al nederliggende:*
11. *Zoo zal uwe Armoede u overkomen &c.*

Nagt-Gedagten.

O Heere! welk een Hemelgloed
Ontvonkt myn loom en traag gemoed,
En ſtoort zyn ſlaapluſt, om myn leeven
Te ſiften, en het dwaas beſtaan,
Lang in myn tyd rol aangeſchreeven,
Met overdenking naar te ſlaan.
Wat deugd komt op my nederdaalen
Met zulke Goddelyke ſtraalen?

Myn ziel, die uit het bedde vliegt,
Door aardſe drift in ſlaap gewiegd,
Ziet nu die heilzon lieflyk ſchynen,
Die haar, met een geheiligd licht,
Gebrooken door de nagt gordynen,
Straalt in het vadzig aangezigt.
Dus kan zy 't in haar voordeel trekken,
Dat zelfs Gods hand haar op komt wekken.

Maar zal ik in myn levens blaân
Herleezen al myn euveldaân?
Is dit het Goddelyk behaagen?
Daar God myn wezen grondig weet,
Van toen ik, onder 't hart gedraagen,
Uit zondig zaat te zaam gekneed,
Den Hemel zag met zondige oogen,
En 's moeders borſten heb gezoogen.

O Neen! dat wil de Godheid niet,
De ſtraal die in myn boezem ſchiet,
Wekt my alleen tot vroomer leeven.
O Deugd! Gods heilige afgezant,
Ik zal me op reis met u begeeven,
Gelei myn ziel ſlegts by der hand:
Zo zal ik langs den weg der reden,
Na 't ſterf-uur, in den Hemel treeden.

A. ALEWYN.
Pagina 62.

Traagheid, de Bron van alle onheilen.

Stem: *O Kersnacht, ſchoonder &c.*

1. Geen ſchadelyker zonde op aarde,
Geen quaad, dat grooter onheil baarde,
Als trage en vuige ledigheid,
Die, zig vergetende in de pluimen,
Doed alle zorg het herte ruimen,
En viert van allen arrebeid.

2. Wat vrugt kan zulk een wortel draagen,
Dan ſpade rouw, en bitter klaagen,
In droevige armoede en gebrek?
Maar ach! het ſluimerig geweten,
Te dwaas verwaarlooſt, en vergeeten,
Krygt groter ſchade, en ſnooder vlek.

3. 't Verzuimde land geeft nimmer koren
Maar niet dan diſtelen en dooren;

Geen huis, hoe vaſt het ſchynt gebouwt,
Hoe ſchoon, hoe cierelyk te brallen,
Dat niet in 't korte moet vervallen,
Zo niemand daar de hand aan houwt.

4. Die tegen ſtroom zoekt op te vaaren,
Word afgedreven door de baaren,
Zo niet geſtaêg de riemen gaan;
Zo word de Geeſt, tot ruſt begeven,
Allenskens agterwaarts gedreven,
Te rug gevoert van 's levens paên.

5. De doffe Ziel, van ſlaap bekroopen,
Stelt agteloos den ingang open
Voor Zatans liſt, die op haar paſt;
Die ſluipt 'er ongevoelig binnen,
Die maakt zig Meeſter van de zinnen,
En ſtelt terſtond zyn zetel vaſt.

6. Dan ſtrooit hy fluks, verheugt en wakker,
Vergiftig zaad in 's herten akker,
Dat ſpreid zig onbelemmert voort,
En teelt in 't kort een oogſt van ſtruiken,

Die 's Deugds gewas doed onderduiken,
En al haar vrugt in 't end verſmoort.

7. Dus ziet me in de overwonne Zielen
Eerlang een neſt van Monſters krielen,
Van ſlangeſpog gequeekt, gevoed;
Gelyk in vuile modderpoelen
Ontelb're wangedrogten woelen,
Van wreeden aart, vol giftig bloed.

8. Zo is de vrugt van agteloosheid
Een aanteelt van ontaarde boosheid,
Vermindering van deugd en goed.
Maar ſnoode vrugt, die eens in 't ende,
Gevolgt van jammer en elende,
Te wrangen ſmaak geeft aan 't gemoed.

9. Laat dan, ô Mens, u nooit geluſten,
Zo dwaas, zo traagelyk te ruſten,
Stap onvermoeit, ſtap ruſtig voort:
Door arbeid word het loon verkregen,
Door wakkre vlyt op 's levens wegen
Dringt ook de Ziel door de enge Poort.

Wat

Wat elendiger ſtaat kan men hier denken, als de ſtaat van een lui menſch, dien God haat, mits hy tot zyn dienſt onbequaam is, en van de menſchen veragt word, om zyn uitermaten groote armoede. Daarom zie wel toe in uwe jonkheid, dat gy in luiheid niet vervalt; maar zo haaſt als gy God zult gebeden hebben, bereid u om op te ſtaan, en opſtaande, dank God met deze woorden. *Ik ſtaa op in uwen naam Heere Jezus, die my met den Vader en den H. Geeſt geſchapen, en door uw koſtelyk bloed verloſt hebt. Ik bidde u bewaar my dezen dag van alle kwalen, beſcherm my door uwe genade, en leid my in alle waardigheid en heiligheid, op dat ik na dit tydelyke leven, het eeuwige door uw dood en lyden verkrygen mag, Amen.*

V. Gy zult zo haaſt de ſtrikken van de luiheid niet ontkomen zyn, of de hovaardigheid zal u zoeken te betrappen, en haar beſt doen, om u eenige ligtvaardigheid van kleedinge in te geven. En al geloove ik, dat 'er verſcheiden ſoorten van hovaardye zyn, die de ziele veel gevaarlyker zyn, als die in de kleederen beſtaat,

zo is zy nogtans vol perykels; en ik houde het daar voor, dat zy de dwaasheid van een menſch meer ten toon ſtelt, als eenige andere.

'T Gevogelte is met ſchilderdons te vreên,
Het groene land met zyn tapyt ſieraden,
De blaauwe lucht met zyn geſtarnte; alleen (waaden:
Doſcht zich de menſch in ydle pronkge-
Daar ieder kleed, dat hy, o God! verſlyt,
Hem Adams val en zyne ſchuld verwyt.*

Is't niet wonder, dat de menſch, aan welken God zulk een ſchone gedaante gegeven heeft, wiens lighaam van zo veel en wel gevoegde deelen by een gezet is, hem (dit niet tegenſtaande) zo mismaakt met een zotte wyze van kleederen, dat men diergelyks niet vind onder alle de werken Gods? En hoewel de menſchen malkanderen niet altyd gelyken, wat de geſtalteniſſe des lighaams aangaat; zo is 't nogtans, wat de redelyke ziele

* Zie H. Schims Kruis-Feeſt *pag.* 36.

ziele aangaat, dat de eene den anderen gelyk is. Maar ik vreeze, dat die liefhebbers van nieuwe ſnoffen haar redelyke ziele in een hovaardige en onredelyke zullen verandert hebben. Hoe zoude het anders mogelyk zyn, dat zy zig zo veranderen en mismaaken met die nieuwe en ſpottelyke wyze van kleederen? Met waarheid mogen wy wel zeggen, dat die menſchen de andere ongelyk zyn. En ik meene, dat die wat wyzer zyn, hen nooit zullen navolgen. Want wie zoude hun willen gelyk zyn? Hierom myn lieve Kind, 't zy dat gy een Zoon of een Dogter zyt, ik begeere, dat gy de ydelheid vlied en vermyd. Zo gy een Dogter zyt, ik beken, dat deze laſt u zwaarder vallen zal, mits gy zult zwakker zyn, en dat gy meer aanvegtinge zult moeten uitſtaan. Want gy zult miſſchien andere zien, die gy nog zo ryk, nog van zo grooten huis zult meenen te zyn, als gy zyt, en die nogtans koſtelyker wezen zullen in haar klederen als gy: En haar ziende, zo zal het ligtelyk geſchieden, dat gy ten minſten begeeren zult neffens haar te Kerke te gaan; zo het u niet luſt haar in koſtelykheid te boven te gaan. Maar geloof my,

en

en word gedagtig aan 't gene ik u zeggen zal, *Het einde van alle die ydelheden is bitterder dan gal.*

Als gy tot eenige jaren zult gekomen zyn, en denken aan den tyd, dien gy zo kwalyk zult aangelegt hebben, anders niet geleert hebbende als u op te tooien, en mooi te maken: en als gy zien zult, dat ten minſten de helft van uwe dagen, ja miſſchien al uw leven reets doorgebragt is, wat een hartzeer zal u overkomen, ziende dat gy anders niet kunt maaien van al dat gy gezaait zult hebben, als leetwezen? Dan zult gy d'eene dwaasheid beſchuldigen, dat zy een andere gebaart heeft. Want zo gy onderzoekt wat de oorzake zy van die elende, gy zult vinden dat uw verdorvene wille de eerſte en voornaamſte oorzaake daar van is. Dan zult gy met droefheid bekennen, dat, zo gy God gedient had, doe gy uwe ydele begeerte diende, gy nu met hem en met uw eigen gewiſſe vrede zoud hebben. *De God der barmhartigheden verleene u zyne genade op dat gy hem in uwe jonkheid dienen moogt.*

Vel geen quaad oordeel over my, en zeg

zeg niet, Myn Moeder is al te ſtreng geweeſt, want ik ben 't niet. Ik laat u toe de wyze te volgen, als zy goed en eerlyk is: maar ik wil niet hebben, dat zy van u beginne, of dat gyze volgt, eer zy gemeen is. Dat zo zynde, ik belet u niet de gemene ſleur te volgen, anders zoude men geloven, dat gy meer halsſterrigheid als wysheid had.

Maar met een woord, al wat ik van u begeere, is, dat gy uw harte geenzins tot eenige van deze zotternyen begeeft, en dat gy altoos eerbare zedigheid in uwe klederen volgt. Dit doende zult gy van alle eerlyke luiden ge-eert en geprezen worden.

Daar en boven gedenk nog eens hoe veel uuren gy 's daags tot den Godsdienſt beſteden moet; zo gyze in ydelheden doorbrengt zult gy hem nooit rekenſchap daar van konnen geven. Indien gy poogt wel te doen, God zal uw wil voor de daad houden: maar daar en tegen, zo gy den morgenſtond in deze ydelheden verkwiſt, gy zult nooit Gode rekenſchap van uw tyd geven konnen, en hy zal u zo ſtraffen en kwellen, dat gy zult elendig

dig zyn. *God geve u zyn genade, om deze ydelheden te mogen vlieden.*

Maar ach! dit is maar een ſlag van hovaardye, en zo verre is 't van daar, dat menze verfoeijing waardig agte in een eerlyke Dogter, dat (zo de tyd dit niet belet, eer gy tot uw Jaren komt) gy zult meer hooren pryzen een hovaardige (mits dat het hedendaags een eer-tytel is) als een wyze en deugdelyke Dogter. En dit zal u miſſchien aanporren, om die ydelheid na te volgen. Maar als gy zulks iet zult willen doen, merk aan by u zelven, wie die gene zyn die pryzen, en die geprezen worden, en gy zult vinden, dat het vogelen zyn van eener veeren. Want die deze ydelheden beminnen, pryzenze ook in anderen. Maar zo gy begeert een waare lof te verkrygen, volg de voetſtappen na van deze Godvrugtige Vrouwen, welker naam en faam nooit zal uitgebluſt worden.

Zie de heilige *Anna*, die den Heere diende in vaſten en gebeden, *Luc.* II. De Godzalige *Eſther*, die haar Dienſtmaagden onderwees, hoeze bidden en vaſten moesten

ten. *Esther* IV. En de kuiſche *Suzanna*; wier Hiſtorie van alle eerlyke Vrouwen aangenomen zal worden als een zeer volmaakt voorbeeld.

Ik vrees zo zeer, dat gy in deze zonde valt, dat ik gaarne, zo 't mogelyk was, dat weinig tyds, dat ik nog te leven hebbe, beſteden zoude, om u met myne vermaningen daar tegen te wapenen; wel wetende dat deze zonde argliſtiger en gevaarlyker is, dan alle de andere, dat hy het harte van een Dogter ontſchaken, en naar zyn wille daar van maken zal, haar doende zo dikwils van gedaante veranderen, als de Cameleon zyn coleur verandert: En dat meer te verwonderen ſtaat, is, dat hy zo behendelyk in haar zal weten te kruipen, dat men heel ervaren zal moeten wezen om hem van de ootmoedigheid te onderſcheiden: ja hy zal de eerſte plaatze van uw harte ingenomen hebben en gy zult het niet weten, 't en zy dat gy u naarſtiglyk onderzoekt; maar zo gy daar wel op let, zult gy hem gewaar worden, want hy heeft een zekere eigenſchap, dien hy niet verbergen kan: en 't gene dat het gemeene volk van den Duivel zeit,

zeit, dat hy niet magtig is de gedaante van zyn voet te veranderen, is zeer waar in de hovaardye; want al verandert zy haar in een Engel des ligts, ja in de ootmoedigheid zelve; gy zultze ligtelyk kennen door de liefde, die zy zig zelven toedraagt; want zo gy u zelven bemint, zyt verzekert, dat de hovaardigheid daar in ſchuilt: want de demoedigheid zal u uwe gebreken aanwyzen, en tonen, dat zy grooter, of ten minſten wel zo groot zyn, als andere luiden haar zonden: daarom zalze u doen niet alleen voor God, maar zelfs voor de menſchen verootmoedigen, en haar ontzien en meer agten als u zelven. Maar daar en tegen de liefde, die men zig zelven toedragende is, doet dat die haar onderworpen zyn, haar zelven verheffen, haar deugden uittuiten en blazen, als de hovaardige Pharizeus dede, en alle andere veragten, haar latende voorſtaan dat zy beter zyn.

Vlied deze ydelheid om uwer zielen zaligheid, en geef haar geen plaatze in uw harte; want zy is een eerloze pluymſtrykereſſe, die zo onbeſchaamt is, dat zy u wys maken zal dat gy wyzer, geleerder, en

en ervarender zyt als alle de andere, al toonde gy in der daad dat gy de zotſte van 't gezelſchap zyt, dat vervelende met uw ydel praten. Salomon zeit op 't XVI. Cap. vers 18. zyner Spreuken, dat *de hovaardigheid komt voor de brekinge, en de hoogheid des Geeſts voor den val.* En onze Heere, die een waar voorbeeld is van ootmoedigheid, vermaant ons, by den Evangeliſt Mattheus in 't XI. Cap. vers 29. dat *wy van hem leeren, dat hy zagtmoedig is, en nedrig van harten*, en belooft ons, dat, zo wy dat doen, *wy zullen ruſte vinden voor onze zielen.* Maar daar de beloften niet gelden, daar voegt hy de dreigementen by. *Een iegelyk die zig zelven verhoogt, zal vernedert worden*, by Lukas op het XIV. Cap. vers. 11.

Hoe meer zich Hoogmoed mag verheffen,
Hoe zwaarder haar de val zal treffen.

Spreuk. XXIX. 23. *De Hoogmoed des menſchen zal hem vernederen: maar de nedrige van Geeſt zal de eere vaſt houden.*

1 Petr. V. 5. *Zyt met de Ootmoedigheid bekleed: want God wederſtaat de hovaardigen; maar de Nedrige geeft hy genade.*

Tegen

Tegen de Hovaardigheid.

STEM: *Belle Iris.*

1.

Ja, ontaarde Hovaardy,
Dek uw hoofd met paauwe-veêren,
Cier uw lyf met zyde kleêren,
Voeg'er goud van Ofir by,
Diamant en paarle-ſnoeren,
Laat van Ooſt-en Weſterkuſt
Alle ſchoonheid herwaarts voeren,
Tot vervulling van uw luſt.

2.

Zo, zo ſchynt gy een Godin,
Die alom ontelbre zielen
Voor uw Mogentheid doed knielen,
Vaſt geboeit aan uwe min,
Vlytig om u ſteeds te vieren,
En vol yver, dag en nacht,
U het offer toe te zwieren
Op altaaren, ryk van pragt.

3.

Nog kan al dat ſchoon gewaad,
Al die glans van zo veel ſchatten
Niet op onze ziele vatten;
Neen, 't is al by haar gehaat.
Die met opgehelderde oogen
Door al 't ſchynſchoon henen ziet,
Dat de Wereld houdt bedrogen,
Agt haar' luiſter min dan niet.

4.

Laas! wat dekt die zotte pragt?
Nietige aarde, ſchoon beſtreeken,
Maar een Gaſthuis vol gebreken,
Dat, tot aarde eerlang gebragt,
Moet het graag gewormte voeden,
En in 't kort vergaat, verrot,
Als een bloem, door 't hevig woeden
Van den Noordewind geknot.

5.

Maar nog vinniger venyn,
Magtig om de ziel te moorden,
Schuilt 'er in die goude boorden,
In dat hulſel ſchoon van ſchyn;
Daar het hoofd der helſe ſlangen
U geſtadig vergezelt,
En de Ziel, als zyn gevangen,
Aan die boeijen houdt geknelt.

6.

Nu vermomt hy zyn gelaat,
Om, als ſlaaf, naar uw behagen,
U de ſlippen na te dragen,
Daarge uw voeten zet op ſtraat:
Maar hoe bitter wil 't verkeeren,
Als die knegt eens meeſter word,
En zyn Vrouw, naar zyn begeeren,
Met haar pragt in d'afgrond ſtort!

7.

Keer dan nog, hoogmoedig hart;
Slaa dien hoogverheven ceder
Van hovaardigheid ter neder,
Die Gods gramſchap tergt en ſart:
Schut de rampen, die u naken,
Schrik voor 't wanken van Gods roê,
Eer zyn toorn beginn' te ontwaken,
En voor eeuwig u verdoe.

8.

't Hert, dat God eerbiedig vreeſt,
En in Ootmoed neêr wil daalen,
Kan alleen zyn gunſt behalen;
Dat 's een woning voor zyn' geeſt,
Dat een beemd, die, mild doordronken
Uit zyn Goedheids Oceaan,
Vrugten teelt, die eeuwig pronken,
Eeuwig vol van luiſter ſtaan.

Lees en herlees het woord Gods, en gy zult'er altyd dreigementen in vinden tegen de hovaardigheid. Gy zult zien, dat'er geen zonde is, die ooit meer geſtraft is: dat zy de Engelen in Duivelen verandert heeft, en van een magtig Koning *Nebucadnezar* een Beeſt gemaakt, en dat om die zonde wille *Jezabel* van de Honden verſcheurt is. Ik zal een einde maken met de woorden van een Godvrezend Man, die zeide, dat, *zo de zonden van de gantſche wyde wereld in aſſche gemaakt waren, de aſſche van de hovaardigheid haar altemaal in haar aſſchen veranderen zoude.*

My is niet onbekent, dat men veel meer tegen deze zonde met minder woorden zoude mogen zeggen; maar ik twyffele of iemand u zo veel ooit daar van zeggen zal, als God my van u zal geſcheiden hebben. Daarom begeere ik, dat gy, nog jong zynde, deze leſſen leert, op dat deze quade plante uit uw harte uit gewortelt werde, eer zy daar in gewortelt is.

Ik keer nu tot myn voornemen, 't welk is, u een voorbeeld te geven voor een dag, dat gy in alle de dagen uwes levens volgen zult.

VI. Kleed u dan eerlyk en zonder hovaardye; en gekleed zynde, gaa alleen

in uw kamer, en knielende, roep wederom aan de name Gods, en bid hem zeer demoedelyk, dat hy u uwe zonde vergeven wil. Om dat te doen zult gy u mogen behelpen met het Morgen-gebed van den vromen en wel-geleerden *Smid*: want ik weet geen bekwamer, en vind in geen andere meer trooſt als in dit. Niettemin, als ik u hier vermane om een zeker formulier in uwe gebeden te gebruiken, ik belet, of verbied u niet die gebeden, die gy zelfs zoud konnen doen. *Ik bid God, dat hy u die genade doe, dat gy hem dikwils naar zyn wil, en met uw eigene overdenkinge bid.* Maar als u God roepen zal om een Huisgezin te beſtieren, (ik gebiede u dit niet, alleen zeg ik u daar van myn meeninge) ik hou het daar voor, dat het zeer noodzakelyk is, dat gy altyd een zelve zoorte van gebeden gebruikt, om dat uwe Dienſt-knegten en Dienſtmaagden, gewend zynde een zelve gebed te hooren, altyd uwe woorden met haar harte zullen mogen volgen. Want de dagelykſche oeffening zal zoo veel in haar brengen, dat zy niet eenig woordeken van uwe gebeden verliezen of overſlaan zullen, 't welk meer yver verwekt, en de gebeden kragtiger en aangenamer voor God maakt.

Kracht

Kracht des Gebeds.

De Aartsheiland, om ons by gelykenis te ontleden (majesteit,
Hoe veel 't Gebed vermag by de Opper-
Sprak: *Zeker Rechter toonde een godloos onbeschreid,* (*bank treden.*
Aan ieder, dien de nood deed voor zyn recht-

Maar echter liet zich, door de aanhoudende gebeden (*beschreid,*
Der droeve Weduw, die hier daaglyks, nat
Zyn' bystand vorderde in haar ongelegenheid,
Die Opgeblaasne tot ontferming overreden.

Slaat de Onrechtvaardige, die God noch mensch ontziet,
't Geduurig smeeken van een onderdrukte gade,
Wie vind zyn recht niet by den Vader der genade?

Welaan men zuchte dan tot Hem! men zwichte niet! (verlegen.
De Algoedheid laat geenszins haar kinderen
Wie worstelt met zyn' God verkrygt in 't eind den zegen.

VII. Als gy uwe byzondere gebeden zult geëindigt hebben, laat u ook tot het gemeen gebed vinden, zo men eenige in dat huis doet daar gy woont. Oeffen u daarna tot eenige eerlyke zaaken, 't zy om de nuttigheid, 't zy om 't vermaak: bewaar nogtans een deel van den dag, om dat tot de eerlyke ſtudien te beſteden, voornamelyk tot het gene, dat u gelukzaliger maken kan, te weten, tot de lezinge van Gods Woord; aangezien gy ryker en gelukzaliger daar door worden zult, dan of gy de grootſte Koningryken van de Wereld bezat. *Zoo iemand my dient*, zeit onze Heere, *myn Vader zal hem eeren.* En indien *Mordechai* zoo veel eer ontfing, om dat de Koning *Ahasveros* een welbehagen hadde tot zyn eere, dat *men hem het Koninglyke kleed bragt, dat de Koning plag aan te trekken, en 't Paart daar de Koning op plag te ryden, dat men hem de Koninglyke Kroone op 't hoofd zettede, dat men hem, alzo gekleed en gezeten zynde, dede ryden door de ſtraten, en dat men voor hem riep, Alzo zal men dien Man doen, tot wiens eere de Koning een welbehagen heeft*: Indien, zeg ik, alle de-

ze

ze dingen hem wierden gedaan, alleen om dat het den Koning beliefde hem eere aan te doen, wat voor een eere zal die ontfangen, tot wiens eere de Heere aller Heeren, en de Koning der Koningen een welbehagen hebben zal? Daarom zo gy na eere tragt, dien God, en gy zultze verkrygen: Zo uwe oogen groote rykdommen begeeren, de Apoſtel *Paulus* zal u in zynen Brief aan *Timotheus* in het IV. Cap. vers. 8. leeren, dat *de Godzaligheid is tot alle dingen nut, hebbende de belofte des tegenwoordigen en des toekomenden levens.* Zoo uw harte na de vermakelykheden blaakt, zie eens waar in *David* zyn vermaak hadde, *Uwe getuigeniſſen, ô God!* (zegt hy in den CXIX. Pſalm) *zyn myn vermaak, en myne Raadsheeren. Ik ben vrolyker in den weg uwer getuigeniſſen, dan over alle rykdommen. Ik hebbe vermaak in uwe inzettingen, en ik zal uwe woorden niet vergeten. O hoe lief is my uwe wet! van uwe bevelen ſpreke ik den heelen dag, &c.* Lees den XCI en den CXIX. Pſalm, en gy zult zien, wat voor zegeningen het zyn, waar mede God het hart zyner Kinderen verheugd. Hierom lees naarſtiglyk het Woord Gods; want als gy eens uw harte daar toe zult begeven heb-

ben, dat zal u zo zoet en aangenaam vallen, dat, hoe meer gy daar in lezen zult, dies te meer zult gy daar uit leeren; en hoe meer gy daar uit leren zult, hoe meer gy zult begerig wezen om dat te weten; en hoe meer gy begerig wezen zult om dat te weten, hoe God u meer beminnen zal. Gy zult dat zo wel in 't byzonder, en by u zelven overdenken, dat gy 't voor aller menſchen oogen in 't werk ſteld: en uwe gedagten zo wel overwegen, dat gy niet een ydel woord ſpreekt. Maar op dat gy dit des te beter doen moogt, zal ik u met weinig woorden leeren, hoe gy u daar in wyslyk dragen moet.

VIII. Al vervat die treffelyke ſpreuke, *Gedenkt aan uwen Schepper in alle uwe woorden*, alle de vermaningen, die men hier op deze gelegentheid kan by brengen, dit niet tegenſtaande, aangezien God zo ligtelyk in vergetelheid by ons komt, ja dat wy ons zomtyds met onze woorden in Gods plaatze zetten, zo agte ik, dat myn arbeid geenſins onnut wezen zal, zoo ik u eenige leringe voordrage, al zynze ſlegt, hoe gy uwe tonge en woorden zult beſtieren.

Ik heb den voormiddag aangeleid in uwe gebeden, eenige goede overdenkinge, ſtudien, en eerlyke vermakinge: de middag is bequaam om met malkanderen te ſpreken, aangemerkt dat zelve al etende kan geſchieden. Dan is een iegelyk voornamelyk verpligt wel toe te zien, wat hy zeit, of wat hy ſpreekt, hebbende voor zyn oogen de zegeninge Gods om zyn lighaam te ververſchen, en een zoet gezelſchap tot vermaak van de ziele: Daarom moet een iegelyk wel op letten, dat hy in zyn woorden niet zondigt, 't zy tegen God, of tegen zyn even-naaſten. Maar voornamelyk, myn lieve Kind, vermane ik u, dat gy de name Gods nooit te vergeefs gebruikt, 't zy door ligtvaardigheid, of 't zy door haaſtigheid; daarentegen ſpreek niet van hem, als met groote eerbiedigheid. Zie ook wel toe, dat gy uw even-naaſten openbaarlyk geen ſchande oplegt; al verdient hy 't wel, zwyg liever. En om dat te doen volg dit gebod na, dat ik u geve, *Als gy de gebreken van uwen evennaaſten zult hooren verhalen, daal in u naarſtelyk eer gy 't zelve doet, en gy zult vinden dat gy de zelve, of andere grover gebreken onderworpen zyt, en alzo zult gy gedwongen zyn,*

of

of u zelven te beteren, of hem niet te laſteren en te ſchelden.

Vermyd dan de veelheid van woorden: en in al, dat gy zeggen zult, let op, dat gy 't wel weet, eer gy 't uitſpreekt; want daar is niets onaangenamer, dan wanneer men een menſche hoort ſpreken buiten propooſt. Zo gy iets begeert te leren, ſtel met alle zedigheid uw vrage voor den genen, dien gy geleerd genoeg kent om u te antwoorden: en ſchaam u niet zo zeer uwe ongeleerdheid te bekennen, als die in de ongerymtheid uwer woorden te doen blyken. Vlied ook die hatelyke gewoonte, te weten, dat men eenige vragen voorſtelt die gene, die men onbequaam kent om daar op genoegzaamlyk te mogen antwoorden; ſpot nooit met haar onwetendheid; maar verzeker u, dat zy iets weten, 't geen gy niet weet.

Zo u God een ſcherpzinnig verſtand gegeven heeft, zie wel toe, dat gy 't niet misbruikt. Streef nooit tegen de waarheid, en dit voornamelyk in heilige en Godlyke zaken; want men kan 't qualyk doen zonder God te vertoornen, die een God is van waarheid, en dat meer is,

dus

dus doende, zoud gy uw' Broeder, die nog krank is, mogen ergeren, en hem den weg baanen om in twyfel te trekken al wat hy te voren geloofde; maar de meeſte ſchade zal op u vallen, als gy rekenſchap van alle uwe ydele woorden geven zult. Vermyd, als gy vrolyk zyt, alle ſchimpwoorden, waar aan andere zig zouden mogen ſtooten. De ſchimp-woorden betamen geen Chriſten. Hierom dan agt nooit het ſchuim en opgeblazentheid van een ydel menſche, meer als de getrouwigheid van een goed vriend. Daar benevens bidde ik u door de begeerte, waar mede gy ontſteken zyt, om de zegeninge Gods op u te zien vermenigvuldigen, dat gy nooit iets ſpreekt, dat de kuiſche ooren zoude mogen ergeren. Laffe en onkuiſche woorden zyn zelfs by 't gemeene volk hatelyk; hoe veel meer zullen zy dan een edelman in de eerlyke gezelſchappen hatelyk maken? *Salomon* zeit op 't XII. Cap. van zyn Spreuken vers. 23. Dat *een kloekzinnig menſche de wetenſchap bedekt, maar dat het harte der zotten dwaasheid uit roept*, En op 't XIII. Cap. vers. 3. dat *die zynen mond bewaard, zyne ziele behoud, maar dat voor hem is verſtooringe, die zyne lippen wyd open doet.*

Om

Om te beſluiten; maak dat uw mond anders nooit uit ſpreekt, als dat uw harte denkt. Vlied de geveinſtheid en leugen, en God zal u beminnen, *welken ik zeer demoedelyk bidde, dat hy u zyn genade wil mede deelen, op dat gy hem altyd, en in alle uwe woorden voor oogen hebben moogt.*

IX. Zo gy heiligheid in uwe gedagten, en kuisheid in uwe woorden houd, ik twyffel niet, of alle uwe werken zullen eerlyk zyn; maar zorgende, dat gy niet wetende hoe gy u in al uw leven dragen moet) uw ſchuldige pligt zoud overtreden; wil ik u myn raad mede deelen, en leren, hoe gy doen zult, om naar den wille Gods te leven.

Ten eerſten, zie wel toe, dat gy alleen zynde, niets doed, waar over gy u ſchamen zoud in der menſchen bywezen; maar gedenk dat God u altyd by is, dat hy alle uwe werken ziet, en dat uw eigen gewiſſe u aanbrengen en beſchuldigen zal.

Daar na let wel op, dat gy niets doed dat tegen uwe beroepinge, dat is tegen de Chriſtelyke Godsdienſt ſtryd. Vermyd alle

alle zonden; want daar is geen zo klein, of hy zal de vyanden dienen om de Godsdienſt te laſteren; zy zullen bly wezen zo wanneer gy ſtruikeld, om te mogen zeggen, zie daar is een van die gene, die God met haar mond belyden, en die zig beroemen lidmaten van Chriſtus te zyn; maar zie eens haar leven, en gy zult 'er meer mismaaktheid als Chriſtelykheid in merken, en dien volgens ook in haar leere. Daarom dan alle Chriſtenen, en voornamelyk die God als fakkels in zyn Kerke geſtelt heeft, moeten wel toezien, dat zy heiliglyk leven, op dat zy de vyanden geen gelegentheid geven om alle Godsdienſt te laſteren. Gave God, dat alle Chriſtenen, en voornamelyk de Dienaars des H. Euangeliums, haar ſchuldige pligt naquamen, daar zoude zo veel onordentelykheid, zo veel onruſt, nog zo vele ergerniſſen in onze Gemeenten niet ontſtaan, en wy zouden onze vyanden geen oorzake geven, dat zy ons om ons quaad en ongebonden leven beſpotten en veragten. Al wat gy dan voor u neemt, proef het aan den toetsſteen der geboden Gods, en zo 't daar mede over-een komt, vang het aan met alle naarſtigheid, en al valt het niet uit in 't einde, als gy wel

ge-

gehoopt had, wederſtreef nogtans nooit tegen God, maar zyt blyde, dat zyn wil vervult is. Zet al uw hope op hem, en zyt verzekert, dat *alle dingen mede-werken ten goede den genen die God beminnen*, Rom. VIII. En al ſchynd u dit ten eerſten een plage te zyn, houd het nogtans daar voor, dat het een zegen is: laat u dat dan vorderlyk zyn, en onderzoek u zelven, om te mogen merken wat voor zonde gy bedreven hebt, die zodanig een ſtraffe zoude waardig zyn; bekeer u tot God, en verzoen u met hem, verdraag met lydzaamheid de zwarigheid, die u over gekomen is, niet twyffelende, of die gene, die, om u te beproeven, u niet geeft 't gene gy hoopte, zal eindelyk over u veel grooter zegeninge ſtorten, als gy van hem verwagt had.

Maar zo uw voornemen zulk een proeve niet kan uitſtaan, laat het varen en ſtel het niet in 't werk, en zeg den Duivel, dat gy een ligt hebt, dat uwe voeten verligt, en bewaard, dat zy in zyne lagen niet vallen, of in ſlavernye gebragt worden. Geloof my myn lieve Kind, zo gy om eenige wereldſche inzigten eenig oneerlyk of quaad ſtuk bedryft,

dryft, dat zal u misschien een tyd lang wel gelukken, maar het einde daar van zal altyd elendig en deerlyk zyn. Wie kan de last van een gewond gewisse dragen?

Als gy zien zult, dat de zodanige in grootheid en rykdommen toenemen, leesden LXXIII. Psalm, waar in de Propheet beschryft de gelukkige staat der bozen in deze Wereld: zeggende; *Myne voeten waren by na uit-geweken: myne treden waren bykans uit-geschoten: want ik was nydig op de dwazen, ziende der Godlozen vrede: want daar zyn geen banden tot haren dood toe, en hare kragt is frisch; zy zyn niet in de moeite als andere menschen, en worden met andere menschen niet geplaagt. Haare oogen puilen uit van vet, zy gaan de inbeeldingen harer harten te boven. Ziet deze zyn Godloos; nogtans hebben zy ruste in de Wereld, zy vermenigvuldigen het vermogen, &c.* Maar als hy in 't heiligdom ingegaan was, en op haar einde gemerkt hadde, hoe God haar op gladde plaatzen gezet hadde, en in verwoestingen dede vallen, doe riep hy tot den Heere, zeggende, *Ik zal geduriglyk by u zyn; Gy hebt myne regterhand gevat. Gy zult my lei-*

den door uwen raat, en daar na zult gy my in heerlykheid opnemen. Gy desgelyks zeg, *Ik hebbe, ô groote God, al myn vertrouwen op u geſtelt; als ik u alleen hebbe, vrage ik niet na eenige van die dingen, die hier op aarden zyn: en al wort myn lighaam en myn ziele geplaagt, zult gy niettemin myn kragt en myn vertrooſtinge zyn.*

Och! al haar arbeid, alle hare rykdommen zyn anders niet, als een papieren huis op het zand gebouwt, dat, hoe ſchoon het zy, tot puin zal gemaakt worden, en t'eenemaal vervallen, zo wanneer het minſte onweder dat aantaſt; Maar zo gy de grontveſt uwer gelukzaligheid op uwen Zaligmaker zet, zo gy op Chriſtus, die de hoekſteen van uwe zaligheid is, door geloof en berouw van uw voorgaande leven bouwt, al vallen 'er ſlagregenen neder, al komen 'er water-ſtromen, al waaijen de winden, en vallen tegen dit huis aan, het zal nooit vervallen, want het is op een vaſte grond geveſt.

Luc. VI. 47-49. *Een iegelyk die tot my komt, en myne woorden hoort, en dezelve doet, ik zal u toonen, wien hy gelyk is, enz.*

Al wie zig vaſt aan Jeſus houd,
Heeft op een ſterke rots gebouwt;
Maar wie zyn wooning elders plant,
Verſtuift als ſtof en lugtig zand.

De Ziele, geruſt op haar vaſten grondſlag Jeſus Chriſtus, ſpreekt.

Of ſchoon de donder woed en kraakt,
De felle gloed der blixem-ſtraalen
's Nachts duiſternis tot daglicht maakt,
De Zee nog oevers kent, nog paalen;
Al ſtormt de wind uit yder oort,
Schoon 't Ooſt het Weſten komt beſtooken,
Het Zuiden buldert tegen 't Noord,
En doed de woeſte golven kooken,
Myn woning ſtaat onwrikbaar vaſt,
En zwigt, nog buigt niet voor den laſt.

Een ſterke ſteen, een harde rots
Strekt tot de grondſteun der pilaaren,
Waar op 't vervaarelyk geklots
Der onweêrwind en holle baaren,
De kragt der dolle donderkloot,
Het blixem vuur, hoe fel ontſteken,

Als kragteloos te barſten ſtoot,
En ylinks voelt zyn magt verbreeken,
Regt als een broſſe rieten-ſchigt
Voor 't ſtale borſtſchild knakt en zwigt.

Welk is die rotſteen, die zoo fier
Kan in 't geweld der pekelbaaren,
In donder, blixem, en 't getier
Der ſtrenge wind zyn plaats bewaaren?
Dat is myn Heer, myn eenig goed,
Op wien ik met geruſter harten
Gegrond, met onverſaagden moed
De felſte ſtormen uit kan tarten:
Zoo zit ik veilig, hoe het gaa,
En vrees voor onheil, nog voor ſchâe.

't Geloof, zoo vaſt als diamant,
De Hoop op 's Hemels ryke ſchatten,
Zyn een pilaar aan elke kant,
Die geen geweld kan uit doen ſpatten:
Zoo kan zelf de allergrootſte nood
De ziel in hare ruſt niet deeren,
Zoo kanze 't grynzen van de Dood

En helſen afgrond bly braveeren,
Verzekert, dat een beter goed
Eerlang haar erfdeel wezen moet.

Gelukkige, die zulk een pand,
Zoo dieren hoekſteen heb verkooren,
Die ſtaat, en eeuwig blyft in ſtand,
't Zy wat vergaat, of word verlooren!
Wat wil ik dog, wat wens ik meer,
Om tot het hoogſte heil te raaken?
Niet is'er, niet, dat ik begeer,
't Geen myn geluk kan grooter maaken:
In u, o Heer, en u alleen
Houd zig de Ziel volmaakt te vreên.

In u, die myne ſchulden boet,
En my bereid des Vaders zeegen,
Vind ſteeds het hert zig wel gemoed,
En agt zyn grootſte heil gelegen.
Of heeft de Ziel een eenig ding,
(Gelykze heeft) wel waard te wenſſen,
't Is, dat het heil, 't welk zy ontfing,
Mêe waar gemeen aan alle menſſen,

Dat

Dat op dien onverwrikten grond
Een yder vaſt gewortelt ſtond.

Ja, Wereldlingen, waart gy wys,
En kond gy eens te regt betragten,
Hoe waarden ſchat, hoe dierb'ren prys,
Wy hier bezitten, namaals wagten;
Hoe grooten rykdom waar u veil!
Hoe graag, hoe vlytig zoud gy loopen,
Om van ons onwaardeerbaar heil
Een deeltje ſlegs te mogen koopen,
Dat nu zoo dwaas van u verſmaad,
Zoo ſtout verſchopt word en gehaat!

Of is een Zandhoop, Werelds kind,
Zoo haaſt van onweêr omgeſlaagen,
Het ligte ſpeeltuig van de wind,
Nog magtig om een huis te ſchraagen?
Neen, neen, de grond is veel te zwak,
Om ſtoot of ſlagen te verduuren:
Hoe davert reeds dat gulde dak!
Hoe waggelen uw trotze muuren!

Daar zygt de loſſe grond om veer,
Daar ploft al 't praalgebouw ter neêr.

Weg, weg dan, al het poppegoed,
Dat hier zo weinig ſtand kan houwen,
Wiens honig, ſteeds vermengt met roet,
Het hert bedriegt in zyn vertrouwen;
Weg met die zwakke toeverlaat,
Kieſt beter heil, u aangebooden,
Dat eeuwig vaſt en zeker ſtaat,
Trots alle zwarigheên en nooden:
Dit 's regt het voedſel van uw luſt,
Hier erftge een ongeſtoorde ruſt.

Deze aanmerkingen zouden kragt genoeg hebben, om een menſche daar toe te brengen, dat hy een einde van zondigen maakt, en dat hy zyn quaad leven verlaat, om God hartelyk in heiligheid en demoedigheid te dienen, zo hy zyn oogen ſloeg op den dag van benautheid en elende, en zo hy begeerde, dat de vrede van zyn gewiſſe hem daar in trooſte. Hier in alleen onderſcheiden wy *Job* in zyn lydzaamheid, van *Cain* in zyn wanhope: Want *Cain* zeide, *de ſtraffe van myn zonden is zo groot, dat ikze niet magtig ben te dragen. Job* daar en tegen, *Al doode my de Heere, zoo zoude ik nogtans op hem vertrouwen.*

En voorwaar, eer de bezoekingen aankomen, die de booſte zyn, ſchynen de beſte en Godvrugtigſte te wezen; maar zoo haaſt zy overgekomen zyn, dan kan men ligtelyk de Tarwe van het Kaf onderſcheiden. Die God vreeſt, is verzekert, dat de zwarigheid, die hem verdrukt, hem ten goede gedyen zal, daarom verdraagt hy die lydzamelyk, en legt al zyn zorg op zyn Heiland Jezus Chriſtus; zyn harte kan met geen wanhope vervult

worden, en zyn tonge ſpreekt geen andere klaag-woorden uit als deze, *Zal ik het goed van den Heere ontfangen, en niet het quaade?*

Daar en tegen zo verdrukkinge valt op die geene, die haar grondveſt op het zand geleid hebben; Och! zy vinden geene vertrooſtinge, maar worden zinneloos, of beſchaamt; zy konnen God niet vinden, ook luſt het haar niet hem te zoeken; en in plaats dat zy tot hem om raad gaan moeſten, ſchamen zy zig niet met *Saul* tot den Duivel te gaan. Want wat doen die anders, die met de Tovenaars te rade gaan, hoe zy hun verloren goed zullen mogen inhalen, of hoe zy zelfs hun Kinderen of hun Vee weder gezont zullen mogen zien? En ik ben bedugt, of de meeſte hoop der menſchen, weinige uitgezondert, met die grouwelyke zonde niet beſmet is, wel wetende, dat, daar men God eens verlaten heeft, daar is te zorgen, dat men valt in de diepſte afgronden van zonde: 't is Gods genade, ja zyn loutere genade, die zyn Kinderen verhindert, dat zy in de zonde niet vervallen. *Ik bidde God, dat het hem believe ons altemaal die genade deelagtig te maken.*

Ein-

Eindelyk begeere ik, dat gy u zo in alle uwe werken draagt, 't zy wat het zy, dat gy voor u neemt, dat gy altyd denkt, dat God alle uwe werken ziet, ja daar tegenwoordig is, die van u op zyn tyd reekeninge eiſſchen zal van alles dat gy zult gedaan hebben, en alzo zult gy nooit quaad plegen, maar altyd zoeken goed te doen. Want gy weet, dat God een iegelyk na zyne werken zal vergelden, na dat zy goede of quade zullen geweeſt zyn.

Ik kan niet nalaten dat ik u vermaane aangaande die zonden, die nu voornamelyk in zwang gaan, op dat gyze vermyden moogt.

De eerſte is de zweeringe. Ik bidde u om de liefde, die gy God toe draagt, dat *uwe woorden zyn ja ja. neen neen, want al wat daar boven loopt* (zeit onze Heere) *is van den booze.* Myd het gezelſchap van die tot zweeringe genegen zyn, op dat gy t'eeniger tyd, door gewoonte, de grootheid van die zonde niet vergeet, en alzo by trappen daar in valt Beriſp die zonde in uwen vriend, zo hy uwe vermaninge in 't goede neemt; anders

ders daar is geen voordeel te verwagten van een, die met de vermaningen den ſpot dryft. Daarom dan *beſtraf den ſpotter niet, want gy zult ſchande daar van behalen, en hy zal u haaten. maar beſtraf den wyzen, en hy zal u lief hebben*; in de Spreuken Salomons op het IX. Capit. vers 8.

Slaa wel agt op uwe lippen, en wees gedagtig, dat gy nooit zult genoodzaakt zyn te zweeren, zo gy u tot liegen niet gewent: want zoo gy altyd pleegt waar te zeggen, zo zal men uwe woorden zo veel geloof geven, als uwen eed. Ik hope, dat uw beroepinge (zo gy een Zoon zyt) u zal verpligten om die zonde in anderen te beriſpen, en haar geen plaats in u te geven. Maar zo gy een Dogter zyt, denk altyd, dat de zedigheid de Dogters betaamt, en dat zy weinig moeten ſpreeken, maar geenſins zweeren. Spreek nooit zonder dat u iemand iet vraagt, en als gy ſpreeken zult, antwoort zo kort en bondig als 't u mogelyk is. Maar 't zy dat gy een Zoon, 't zy dat gy een Dogter zyt, gy zyt altyd ſchuldig toe te zien, dat gy uwe beroepinge niet onteert. Gy zyt een Chriſten, en Chriſtus beveelt u, dat gy geenzins ſweert.

De

De twede zonde, die heel gemeen is, is de dronkenſchap, die de breedſte weg is om in de Helle te raken: want door die valt de menſche van zonde tot zonde, zo lang en zo diep als de Duivel hem eenige wyſt, en dat hy niet verder mag; even eens gelyk een reizend man, die van d'eene herberge tot d'ander gaat, tot dat hy eindelyk zyn reyze volbragt heeft.

Merk eens aan, hoe vuil dat die zonde is, die den Menſche in dit leven de Beeſten gelyk maakt, en een mede gezel der Duivelen na zyn dood. *Salomon* vraagt in het XXIII. Cap. zyner Spreuken vers 29. *By wien is wee? by wien och armen? by wien kyvagien? by wien het beklag? by wien de rootheid der oogen?* En in het volgende vers antwoort hy; *By den genen, die by den Wyn vertoeven, by den genen, die komen om gemengden drank na te zoeken.* En daar na ſtelt hy ten toon den elendigen ſtaat, waar in de menſche door dronkenſchap komt te vallen. *Hy zal* (zeit hy) *zyn gelyk een, die in 't herte van de Zee ſlaapt, en gelyk een, die in 't opperſte van de maſt ſlaapt. Men heeft my geſlagen* (zal hy zeggen)

gen) *ik ben niet ziek geweeſt; men heeft my gebeukt, ik heb het niet gevoelt; wanneer zal ik opwaken?*

En op dat gy die zonde myden moogt, zie wel toe, wat voor vrienden dat gy kieſt, dat 'er niemand van haar zy, die u daar toe leide. Neem nooit een dronkaart aan in uw gezelſchap, veel min in 't getal van uwe vrienden. Men vind meer voorbeelden van luiden, die in een herberge, en midden in de dronkenſchap, van haar vrienden, als van haar vyanden gedoot zyn. En wat heeft zodanig een menſche in zig, dat gy begeeren zoud zyn vriend te wezen; welke, als gy hem om raad zult aanſpreken, het hoofd vol Wyn zal hebben in plaatſe van wysheid, en alzo bequamer wezen zal om u te quellen als te heelen, en verdriet aan te doen als te vertrooſten? Daar en boven wat heimelyks zult gy hem betrouwen; aangezien gy zekerlyk weet dat hy 't rugtbaar maken zal? En al hadde hy u eenige goede dienſten gedaan, wat vertrooſtinge zoud gy daar uit ſcheppen, mits dat hy zulks niet vrywillig deede? want hy wiſte niet wat hy deed.

Hoe Dronkenſchap in 't eerſte vleid,
Haar einde is roet en bitterheid.

Luk. XXI. 34. *En wagt u zelven, dat uwe herten niet t'eeniger tyt bezwaart worden met braſſerye, en dronkenſchap, &c.*

35. *Want gelyk een ſtrik zal hy komen over alle de gene, die op den gantſchen aardbodem gezeten zyn.*

Scha-

Schade der Dronkenſchap.

Tweeſpraak tuſſen een Nugteren, en een Dronkaart.

Z A N G.

ZAgt, myn Ziel, bedwing uw treeden,
En bezie eens, welk een vreugd
Zoo veel harten ſteld te vreden
Van deeze eerſt ontloken jeugd:
Zie, hoe elk met wyngaart-bladen
Hoofd en Bekers heeft bekranſt,
Elk in weelde luſt te baaden,
Dartel zingt, en ſpeelt, en danſt:
Zie de tafels overſtroomen,
Als een beek, van friſſe wyn;
Hier ſchynt blydſchap niet te toomen,
En een hooge feeſt te zyn.
Jongeling, ei wilme ontvouwen,
Wat dit ſchouwſpel dog bediet,
Dat myn oogen hier aanſchouwen,

Daar

Daar 't gezigt zig blind aan ziet;
Zeg, waar toe, en om wat reden
Pleegtme al deze vrolykheden?

TEGENZANG.

Dus geluſt het ons te vieren
't Feeſt van hem, wiens kloeke hand
Tygers temde, en wilde dieren,
Die den wynſtok heeft geplant;
Die met ſap van druivebezen
't Hert, van ſmert en angſt beknelt,
Van zyn droefheid kan genezen,
En in vreugde weêr herſtelt;
Die de zorgen kan verjaagen,
En ontvonkt des krygers moed,
Om voor 't Vaderland te waagen
Lyf en leven, goed en bloed;
Die de kommer doed verdwynen,
Daar behoeftigheid in ſmoort,
Irus zelf een Creſus ſchynen;
Dus geluſt ons ongeſtoort
Bacchus vrolyk te vereeren,
En de aloutheid te braveeren.

II. ZANG.

Scheptge luſt in zulke feeſten,
Daar de wyn 't verſtand verdooft,
Menſchen maakt tot vuile beeſten,
En van reed'lykheid berooft?
Daar de volgeſchonken glazen,
Uitgezopen tot den boôm,
Dronkaarts tieren doen en razen
Zonder ſchaamte, zonder ſchroom;
Daar de drank verſlapt de leden,
Datze weigeren hun pligt,
Voeten wank'len in het treden,
't Oog verzwakt word van gezigt;
Daar een drom van wangedrogten
Word gebooren in 't gemoed,
't Heete vuur van ſnoode togten
Aangequeekt word en gevoed?
Neen, gy zyt te hoog gebooren,
Om zo zinneloos te ſmooren.

II. TEGENZANG.

O wat moogt gy dog al droomen;
Blinde ſuffer, dwaze knegt,
Om ons vreugde-feeſt te toomen!
Neen, gy kent den wyn niet regt.
Al te waardig zyn de kragten
Van het geurig druivebloed,
Om den wynſtok te veragten,
Of te treeden met de voet:
Ze is ons niet vergeefs gegeven
Van den Hemel, maar om 't hert
Steeds te doen in vreugde leven,
En te ontſlaan van alle ſmert.
Nutte balſem voor gebreken
Steekt'er in den friſſen wyn,
Als de Geeſten zyn bezweken,
En de leên gequelt van pyn;
Vraag het de allerkloekſte wyzen,
Yder zal de Wynſtok pryzen.

III. ZANG.

Regt, ik ken 't, de wyn geeft voordeel,
En niet zelden goede baat,
Maar niet, dan gebruikt met oordeel,
En naar 't voorſchrift van de maat:
Die moet alle ding volmaaken,
En verſtrekken tot een kroon,
Die den glans der beſte zaaken
Stelt op 't heerelykſt ten toon.
De allernutſte medicynen
Zietme door onmatigheid
Vaak verand'ren in venynen.
Zoud gy dan (ô onbeſcheid!)
U de vrugten nog belooven
Door misbruiken van den wyn?
Neen, dat zal u die ontrooven,
En verwiſſelen in pyn,
't Hoofd ontſtellen, 't hart beroeren,
En tot vuile zonden voeren.

III. TEGENZANG.

Zoude een dronk ons zoo veel deeren,
En zoo grooten ſchade doen,
Als uw tong ons zoekt te leeren?
Neen, dat kan ik niet vermoên.
Keer te rug met uw gedagten
Tot de tyden, lang beleeft,
Om het voordeel te betragten,
Dat de wyn den menſchen geeft.
Zie de tong der Redenaaren,
Door het Druivenat ontſnoert,
Als een ſtroom daar henen vaaren,
Die met kragt de ziel beroert:
Hoor de Digters met gezangen,
Op een aangenamen trant,
Door 't gehoor de harten vangen:
Zoo maakt Bacchus het verſtand
Vlug, en vaardig, en vol kragten,
Om zyn pligten te betragten.

IV. ZANG.

't Nut, dat ooit hier wierd gevonden,
Sproot uit een gebruik naar maat;
Maar de Ziel verſmoort in zonden,
Als me die te buiten gaat:
Dan zal Loth zyn bloed bevlekken,
Noach zyn ontaarden zoon
Jammerlyk ten ſpot verſtrekken;
Dan de fiere Macedoon
't Vuur in 't hof van Perſen jaagen,
Clitus domp'len in zyn bloed.
Maar helaas! nog zwaarder plaagen
Volgen u met ſnellen voet;
Daar u 't zingen luſt, en ſpeelen,
Werpt de dood u ligt in 't graf,
En de hel met open keelen
Zwelgt u in tot eeuw'ge ſtraf:
Keer dan nog, verhoed uw ſchade,
Eerge uw ramp beklaagt te ſpade.

IV. TEGENZANG.

Dat heeft klem, die reden klaarheid;
Nu bevat eerſt myn gemoed,
Als het middaglicht, de waarheid,
Dat de Wyn ons ſchade doed,
Zooze in onmaat word gedronken;
Daar ik d'een door haar geweld
Zie in hoerery verzonken,
En een ander, heel ontſtelt,
In het bloed van Vrienden baaden.
O Eerwaardige, die my
Tot myn heil in tyds komt raaden,
'k Wil my voegen aan uw zy,
Om op beter pad te loopen.
Weg dan, weg, ontaarde luſt,
Die myn Ziele had bekroopen,
En zoo dwaas in ſlaap gezuſt;
'k Voel myn oogen nu ontwaaken,
Om te zien op nutter baaken.

TOEZANG.

Zoo, ſtaa vaſt in dat beſluit;
Ruk uw voet ten netten uit,
Slaa dat onkruid heel te mortel,
Roei het uit tot aan de wortel,
Dat 'er van zoo quaden boom
Nimmer telg of lover koom':
Dus zie ik de tyden naderen,
Dat uw Ziele, na 't vergaderen
Van de ſchat der reine deugd,
Erft een eindelooze vreugd.

Zoo ziet gy dan, dat een dronkaart niet alleen tot den Godsdienſt, maar ook in de eerlyke gezelſchappen t'eenemaal onbequaam is. *Ik bidde God, dat hyu zyne genade deelagtig make, op dat gy die zonde vlieden moogt.*

Eindelyk is 'er nog een zonde, die ik niet noemen mag, en om die uit te roeijen onderzoek uw harte, onderzoek het naarſtelyk, 't is een zeer zoete zonde, en zoo gy haar wederſtaat, zult gy ligtelyk de overhand over de andere hebben; geef haar dan geen ſtee in u; onderzoek vlytelyk haar aart, en dien gewaar wordende, weer haar verre van u. 't Is een looze verrader, die uw ziels verderf werkt, en alle andere zonden ſpruiten 'er uit. Daar is zoo veel gevaar niet in al die andere zonden, waar tegen gy te ſtryden hebt, als in deze alleen, die gy niettemin ongaarn den naam van zonde geven zult. De andere zonden zyn in den menſche, gelyk een hoop oproermakers in een Stad, die, als zy zonder hoofd zyn, haaſt vernielt worden; deze is het hoofd van alle andere zonden: ſlaa het af, en gy zult zien, dat zy altemaal het veld zullen

ruimen, en zig onordentelyk op de vlugt begeven; niet anders als een heirleger van wederſpannige onderzaaten, zo haaſt als zy verſtaan, dat haar overſte gevangen is, of dat zyn kop alree voor zyne voeten ligt.

X. Als gy den dag aldus in Godvrugtige en eerlyke oeffeninge zult doorgebragt hebben, laat uw harte des avonds bezig zyn, om iet goeds te overdenken; eindig uwen dag met gebeden, en beveel u aan de voorzienigheid des Heeren; gaa daar na blydelyk zitten aan de Tafel, om uw nootdruft te nemen, en de tyd van ruſten gekomen zynde, maak een einde van uwen dag, als gy dien begonnen hebt, te weten, met dankzegginge tot God, hem hartelyk dankende voor alle de weldaden, die gy van zyn goedheid op dien dag ontfangen hebt. Heb hartelyk berouw over alle de zonden, die gy op dien dag begaan hebt, die uitdrukkelyk altemaal en by naame belydende en beklagende: want gy zyt niet verzekert, zoo gy op dien avond geen berouw daar van hebt, of gy des anderen daags leven zult om dat te doen, en al waart gy 't verzekert, zo is 't nogtans, dat gy alle dag

dag met God moet rekenen : want alzoo zal uw ſlaap geruſter, en uwe ontwaakinge vrolyker zyn, en dat meer is gy zult bequamer wezen tot zynen dienſt.

Ten laatſten begeef u, en al wat u toebehoort, met een vierig gebed in de beſcherminge Gods; te bed zynde, zonder iet anders te denken of te doen als ruſten, begin en eindig den dag in den naam des genen die het beginſel en einde is, op dat gy, als gy de zes dagen aldus door gebragt zult hebben , waar in een iegelyk werken mag, bequamer worde , om den dag der ruſte te heiligen: waar in iet byzonders is, wel waardig, dat ik het u in de gedagten brenge.

XI. *Gedenk des ruſtdags , dat gy dien heiligt.* 't Is een gebod, dat God zoo dikwils onder 't Oude Verbond bevolen heeft, en dat in 't Nieuwe verſterkt is door de opſtandinge van onzen Heer en Zaligmaker Jeſus Chriſtus uit den dooden, tot wiens gedagteniſſe hy word genoemt den dag des Heeren; en die zeer wel ten allen tyde van Gods Kerke is geviert; maar nu, of wy geen deel nog aan de ſchepping, nog aan de verloſſinge van de wereld

reld hadden, weinig zyn 'er die zig wel daar van kwyten: want het meeſte deel heiligt hem gantſch niet; of zoo zy 't willen ſchynen te doen, nauwelyks heiligen zy de ſchaduwe daar van. Waar zullen wy iemand vinden, die liever hadde een groote winſt te verzuimen, als dien op den dag des Heeren te doen? Of wie zullen wy vinden, die zyne begeerlykheden in toom wil houden, om dien dag te heiligen? Daarom dan als ik wel merke het groot gevaar, waar in gy ligtelyk door de liſtigheid des Duivels zoud mogen gebragt worden, volgende de gemeene ſleur, en de meeſte hoop der menſchen die nu leven; ik hebbe niet konnen nalaten, dat ik u vermane naar myn beſte vermogen, dat gy naarſtelyk den ruſtdag viert; tot dien einde bidde ik u, dat gy wel toeziet, wat ons in 't vierde gebod bevolen word. *Gedenk des ruſtdags, dat gy dien heiligt. Zes dagen zult gy arbeiden, en al uw werk doen: maar de zevende dag is de ruſte des Heeren uwes Gods; dan zult gy geen werk doen, gy, nog uw Zoon, nog uwe Dogter, nog uw Dienſtknegt, nog uwe Dienſtmaagt, nog uw Vee, nog uwe Vreemdeling, die in uwe poorten is. Want in zes dagen heeft de Heer den Hemel en de Aarde gemaakt, de Zee,*

en

en alles wat daar in is, en hy ruſte den zevenden dag: daarom zegende de Heer den ruſtdag, en heiligde denzelven.

Zoo gy den ruſtdag heiligen wilt, als een gehoorzaam dienſtknegt verpligt is te doen; God gebied het u, zeggende, *Gedenk des ruſtdags, dat gy dien heiligt.* Zoo gy dien begeert te heiligen, als een welbemint kind gehouden is te doen; God port u daar toe aan, door de geregtigheid, die gegrond is op zyne goedigheid, en op zyne milddadigheid t'uwaarts: Hy heeft u zes dagen gegeven, om uw werk te doen, hy eiſcht maar één dag van u. Wat voor uitvlugt, wat voor ontſchuldiginge kont gy hier te voorſchyn brengen, waarom gy dien geheelen dag tot zynen dienſt niet beſteed? En eindelyk zoo gy begeerig zyt om te leeren, als een naarſtig leerling, hoe gy dien dag zult heiligen, God leert het u klaarlyk, als hy ū ten eerſten dien regel geeft, *dan zult gy geen werk doen*: en ten anderen, als hy zyn voorbeeld u voor oogen ſtelt, zeggende, *In zes dagen heeft de Heer den Hemel en de Aarde gemaakt, de Zee, en alles wat daar in is, en hy ruſte ten ze-*

zevenden dage: daarom zegende hy den ruſt-dag, en heiligde denzelven.

Aangezien dan God u dit beveelt door zyn magt, u daar toe aanport door zyne genade, en hy u dat leert door zyn regel en door zyn voorbeeld; hoe zoude het mogelyk zyn, dat gy zoo van zinnen berooft waart, dat gy zulk een regtvaardigen Heere, zulken barmhartigen Vader, en zulken getrouwen Meeſter, niet gehoorzaamt? Zoo de vieringe van dien dag by u in veragtinge komt, zult gy my nooit wys maaken, al zegt gy 't nog zoo zeer, dat gy iet anders in agtinge hebt: want ik ben verzekert, dat, zoo gy dien komt te ontheiligen, 't zy om uwe nuttigheid, of om uwe welluſt, gy ook geen werk maken zult van alle de andere geboden Gods om de zelfde oorzake te overtreden. Bid dan naarſtelyk, dat de Duivel u niet bedriege, of dat eenige van zyne werktuigen u afkeere van de heiligmakinge van dien dag. Hy is altyd te veld, om u van den Heere af te trekken; maar op dezen dag verſterkt hy zyn lagen: want of hy zal uwe oogen met ſlaap bevangen, en u in luiheid verſtyven, of hy zal u eenige quel-

quellinge in 't hoofd brengen, en 't kan zyn, dat hy uw lighaam eenige ſmarte aan doen zal, of ten minſten zal hy zig met eenige liſtigheid behelpen, om u van Gods huis af te trekken, en van 't gezelſchap van zyn volk. Ja ik ben verzekert, dat hy 't onder een ſchyn van Godvrugtigheid zal zoeken in 't werk te ſtellen, als om God t'huis te bidden, een predikatie te lezen, of eenige Capittels van Gods H. Woord, of uw tyd in zodanige zaaken door te brengen, die alles op een ander tyd zeer goed en nut zyn.

Maar ik hebbe eens van een Dienaar van Gods Woord gehoort, en ik geloove dat het ook zoo is, dat *de gene, die gezont genoeg zyn van lighaam, om tot Gods huis te komen, en niettemin door eenige quade bewegingen* (want daar konnen geen goede plaatſe hebben) *zig daar niet laten vinden, dat, al bidden zy God, God nogtans hen niet verhoort.* Dewyl dan het bedrog en de liſtigheid des Satans op dien dag zig tegen u verſterkt, wapen u des te beter tegen hem. Laat nooit toe, dat hy u belet ter Kerke te gaan, daar God, naar zyn belofte, altyd tegenwoordig is. Durft gy wel die plaatſe vermyden, daar God

God tegenwoordig is? Ik weet wel, dat gy 't niet zoud durven doen. Gaa dan in de Kerke, gaa daar, zegge ik, maar met een welbereid harte, om hem met gebeden aan te roepen; en daar gaande, overleg in u zelven, wat een groote genade, en wat voor weldaden God in de ſchepping der Wereld over alle menſchen geſtort heeft, maar denk inzonderheid aan de uitermaten groote genade, die hy ons in de verloſſinge van dien getoont en bewezen heeft.

Vermeng eenige gebeden tuſſchen deze overdenkinge, eigen uwe ziele al deze weldaden toe, en alzoo by God, en in zyn huis met een brandenden yver komende, laat alle ydele gedagten en wereldſche bekommerniſſen heenen vaaren: kniel voor God, en bid hem, dat hy u zyn H. Geeſt wil mededeelen, die u door zyn hulpe bequaam maake, om hem des te vieriger te bidden, en met een heilige aandagtigheid zyn woord te mogen hooren.

En al komt gy altemet eenig Dienaar des Woords te hooren, die (naar uw oordeel) wat te ſlegt predikt, luiſter niettemin

min naarſtelyk toe, en gy zult vinden, dat hy u iets nuts mededeelen zal, dat gy te vooren nog niet gehoort had, of dat gy niet verſtond, of dat gy vergeten, of qualyk in 't werk geſtelt had: En voorwaar het is u noodig, datmen u dikwils vermane van die dingen, die tot de gelukzalige onſterffelykheid noodig en dienſtig zyn.

Zoo gy uw tyd aldus in de Kerke beſteed, zult gy t'huis komende bequaam zyn om te overleggen 't gene gy zult gehoort hebben: want zonder overdenkinge is de predikatie niet of van weinig nut, overmits de ziele hier in het lighaam gelyk is, 't welk, al is de ſpys zeer gezond, en de luſt zoo groot als ze wezen kan, zoo nogtans eenige quade geſteltenisſe van de mage de verteeringe van de ſpyze belet, zal zy niet alleen het lighaam niet voeden, maar oorzake van eenige groote ziekte wezen. Het gaat eveneens met de verkondiginge des Woords Gods toe, zoo 't niet door overdenkinge verteerd word, zal het niet tot voedzel van uwe ziele ſtrekken. Leg dan den tyd, die gy t'huis zyt, aan om God met Pſalmen en gebeden te danken,

en om uwe ziele toe te eigenen, 't gene gy zult gehoort hebben. Zoo gy hoort in de vergaderinge, dat de Predikant eenige zonden beriſpt heeft, en dat gy die in u vind, laat die beriſpinge u daar toe dienen, dat gy daar in niet meer valt. Zoo gy gehoort hebt, dat de Predikant tot eenig goed werk vermaant heeft, dat gy zoud nagelaten hebben, arbeid naarſtelyk om den voorgaanden verloren tyd te mogen inhaalen, vaſtelyk voornemende, daar in voortaan niet meer in gebreke te blyven.

Zoo gy dus 't gene gy gehoort hebt in 't werk ſtelt, zult gy 't uwe gedagten inprenten, en zoo gy 't dus u zelve toe eigent, zult gy gelukzalig zyn. Leer van den Propheet Jeſaias wat de regte vieringe des ruſtdags zy, *Indien gy* (zeit hy in zyn LVIII. Cap. vers 13, 14) *uwen voet van den Sabbath af keere, van te doen uwen luſt op mynen heiligen dag; en indien gy den Sabbath noemt eene verluſtinge, op dat de Heere geheiligt worde, die te eeren is: en indien gy dien eert, dat gy uwe wegen niet doet, nog uwen eigenen luſt niet vind, nogte een woord daar van ſpreekt; Dan zult gy u verluſten in den Heere, en ik zal u doen ryden*

op

op de hoogten der aarde; en ik zal u ſpyzigen met de erve uwes Vaders Jacobs; Want de mond des Heere heeft het geſproken.

't is een wonderlyk ding, dat God ons dat gebod zo dikwils ingeſtampt heeft, en dat wy nogtans zo traag en zo nalatig zyn om dat na te komen. Hy ſtelt het met deze volgende woorden voor in 't XXXI. Cap. vers 13 van Mozes tweede Boek; *Gy nu ſpreekt tot de kinderen Iſraëls, zeggende, gy zult evenwel myne Sabbathen onderhouden; want dit is een teken tuſſchen my en tuſſchen u lieden, by uwe geſlagten; op dat men wete, dat ik de Heere ben die u heiligt. Onderhoud dan den Sabbath, dewyl hy u lieden heilig is; wie hem ontheiligt, zal zekerlyk gedood worden, want een ieder die op den zelven eenig werk doet, diens ziele zal uitgeroeit worden uit het midden harer volkeren. Zes dagen zal men't werk doen, dog aan de zevende dag is de Sabbath der ruſte eene heiligheid des Heeren; wie op den Sabbath-dag arbeid doet zal zekerlyk gedood worden. Dat dan de kinderen Iſraëls den Sabbath houden; den Sabbath onderhoudende in hunne geſlagten tot een eeuwig verbond; hy zal tuſſchen my en de kinderen Iſraëls een teken in eeuwigheid zyn, dewyl de Heere*

in zes dagen den Hemel en de Aarde gemaakt, en op den zevenden dag geruſt, en zig verquikt heeft. En in 't XXXIV. Cap. vers 21 beveelt hy de zelfde zaake, en dikwyls elders.

Leer dan by tyds, en gewen uw harte, dat het den zevenden dag heiligt, en God zal u, en al wat gy in de week doet, voorſpoedigen en zegenen.

ZONDAG.

Is 't Sabbathdag, myn ziel, of zondag?
geen van tween, (heden;
De Sabbath is voorby met zyne dienſtbaar-
De Zon, die ik nu zie, ſcheen giſteren als he-
den: (zy ſcheen.
Maar die ik niet en zie, en ſchynt niet zo

Zon, die ik niet en zie als door myn zon-
den heen, (weêr betreedde,
Zoon Gods, die deezen dag het aardryk
Fier als een Bruidegom ter loopbaane inge-
reden, (wonden heen.
'k Zie Zondag zonder eind door uwe

't Zy

't Zy dan ook zondag nu, men mag 't Gods
Zoondag noemen, (verdoemen,
Ja, en Gods zoendag toe. Maar, laat ik ons
Waar ik van drijen gaa, ik vind ons in de
ſchuld.

God zon, God Zoon, God Zoen, hoe lang
duurt uw geduld?
Hoe lange lyd gy, Heer, uw Zoondag,
Zoendag, Zondag,
Ondankbaarlyk verſpilt, verſpeelt, ver-
ſpelt in zond-dag?

XII. Tot hier toe hebbe ik u vermaant hoe gy God dienen zult; waar aan de eere en 't ontzag, dat gy uwe Ouders ſchuldig zyt, zoo gebonden is, dat het geenzins van malkanderen geſcheiden kan worden; want 't is de Heere onze God die 't gebied. *Eert* (zegt hy) *uwen Vader, en uwe Moeder.* 't Is het eerſte gebod van de tweede Tafel, gelyk, *gy zult geen andere Goden voor myn aangezigte hebben*, het eerſte gebod van de eerſte Tafel is. De afgodery is de grootſte zonde, waar door men zig tegen God zoude mogen verloo-

pen; en de ongehoorzaamheid tegen zyne Ouders de voornaamſte, ja het hoofd van alle de zonden, die men hier tegen de menſchen begaat: Zoo vinden wy dan, dat God ons daar van vermaant in 't begin van zyne geboden, overmits, zoo wy daar eens toe vervallen waren, het te laat wezen zoude om d'andere zonden te vlieden. Want zo de afgodery eens in ons harte plaats neemt, zo zullen de aanbiddinge der beelden, de misbruikinge van Gods naam, en de ontheiliginge des ruſtdags haar ligtelyk volgen. Eveneens zal 't met moord, overſpel, dieverye, valſche getuigeniſſe, en quade begeerlykheden gaan; zo wy zo ſtout zyn, dat wy onze Godvreezende Ouders ongehoorzaam zyn. Ja ik durf wel zeggen, dat zoo gy een van die geboden overtreed, zult gy alle de andere geboden van de eerſte en tweede Tafel overtreden. Want, gelyk gy geen afgoden-dienaar wezen kont, of gy zult aan alle de geboden van de eerſte Tafel ſchuldig zyn; alzo kont gy geen ongehoorzaam kind wezen, of gy zult een doodſlager zyn, ten eerſten van uwe natuurlyke genegenheid, die u aanporren zoude (zoo gyze door boosheid niet uitgebluſt had) tot de gehoorzaam-

zaamheid, die gy uwe Ouders ſchuldig zyt; en ten anderen van uwen Vader, die al zyn vreugde op u geſtelt heeft; want met uwe ongehoorzaamheid doet gy zyne gryze hairen met ſmerte ten grave dalen. *God verleene u zyne genade, dat gy nooit in die grouwelyke zonde valt.*

Wat onderſcheid is 'er tuſſchen een ongehoorzaam kind en een overſpeelder? d'een ontzeit aan de gene, waar mede hy een eenig lighaam is, 't gene hy haar ſchuldig is, en d'ander veragt die geene, van welken hy zyn leven ontfangen heeft. Om de waarheid te zeggen, 't is een ſchrikkelyk overſpel, en deze zonde is zulk eene doortrapte en liſtige hoer, dat zoo gy niet wel toe ziet, zy u aanlokken zal, en in haar netten gevallen zynde, zal zy u beſpotten.

Daar en boven kont gy geen ongehoorzaam kind zyn, of gy zyt een dief, ja een onbeſchaamde dief, die niet alleen ſteelt in 't heimelyk, maar die ook uwen Vader opentlyk de eere en gehoorzaamheid onttrekt, die een iegelyk betuigt, dat gy hem ſchuldig zyt.

En hoe zoud gy geen valſch getuigen wezen? zult gy niet zonde op zonden ophoopen, om die onmenſchelyke halsſterrigheid te verbloemen? zult gy uwe Ouders niet laſteren, en u zelven die vryheid geven, dat gy iet tegen uw eigen gewiſſe liegt?

Eindelyk ('t welk ſchrikkelyk is te denken) 't is klaar, dat het een ſlag van begeerlykheid is: waar mede de ongehoorzame kinderen begeeren, 't gene zy meenen hun al te lang, door 't leven van haare Ouders, onthouden te worden.

Alzo ziet gy, dat een ongehoorzaam kind alle de geboden van de tweede Tafel overtreed. *Ik bidde God zeer vierigly*k, *dat hy u van die zonden bewaren*, *en u zyn genade verleenen wil*, *zoo gy hem met yver dient*, *en uwe Ouders gehoorzaam zyt*.

Ik ben verzekert, dat gy een Vader hebt, die u nooit bevelen zal, dat tegen de wille Gods ſtryd: daarom is het niet van nooden, dat ik u leere, hoe verre gy hem zult gehoorzamen. Maar ik bidde God zeer demoedelyk, dat het hem belie-

believe, hem langen tyd in goede gezondheid te bewaren, op dat hy u in de vreeze des Heeren mag opvoeden, en dat hy u een harte ingeve, bequaam om alle goede onderwyzingen t'omhelzen.

XIII. Tot hier toe hebbe ik u geleert, hoe gy uwe Ouders zult gehoorzamen; nu volgt een ander gebod, dit gelyk, dat u in 't gemeen onderwyzen zal, hoe gy u tegen alle menſchen draagen zult. *Alle dingen, die gy wilt dat u de menſchen zouden doen, doe gy hen ook alzoo.* En daar en tegen, *Alle dingen, die gy niet wilt dat u de menſchen zouden doen, doe gy hen ook niet.* Dit is het gebod dat onze Heer ons gegeven heeft, *Hebt malkanderen lief: want hier uit zal men zien, dat wy hem toebehooren, zo wy malkanderen lief hebben, als hy ons lief gehad heeft, en zig zelven voor ons in de dood gegeven heeft, op dat wy met hem leven zouden.* Maar uit alle de geboden, die ons gegeven zyn, is 'er niet een, dat meer tegen onze bedorvene aart ſtryd, dan dit, *Gy zult uwen naaſten lief hebben als u zelven.* Wie kan zig zelven benyden, zo hy ryk is? of wie kan zig zelven veragten, zoo hy arm is? Elk een draagt zig zelven liefde toe, en wy veragten nog-

tans en benyden onzen even-naaſten. De Duivel is zo arg en zo loos, dat hy alle liſtigheid in 't werk ſtelt, om eenige tweedragt onder de menſchen te ontſteken, of om eenige geveinſtheid met haar liefde te vermengen, wel wetende, dat het tot nadeel van zyn ryk ſtrekken zoude, zoo de menſchen malkanderen hartelyk beminden.

Om zyn laagen t'ontkomen, overleg altyd by u zelven, dat God de oorſprong is van alle vrede, maar dat twiſt en tweedragt geen ander voor haaren Vader erkennen, dan den Duivel. Verder, zo gy Gods kind zyt, doe de werken van uwen Vader; heb uwen evennaaſten lief, als hy 't u gebied, anders zoud gy onzen Zaligmaker tergen, die uwe boosheid aanmerkende, die het ware merkteken van de kinderen des Duivels is, tegen u zeggen zal, gelyk hy eertyds tot de ongeloovige Joden zeide, *Gy zyt uit den Duivel, en wilt de begeerten uwes Vaders doen.* Zie, zie wel toe, bidde ik u, dat gy God zoo niet vergramt, dat hy u verklare onwaardig te zyn, om onder de zyne gerekent te worden, om dat gy de zyne niet lief hebt.

De-

Deze dingen wel aangemerkt zynde, zouden kragts genoeg hebben om een eigelyk tot de liefde van zyn even-naasten aan te porron, zo hy alleen die vreesde te haten, die God lief heeft. Maar te gelooven, of te oordeelen, dat God die haat, die gy haat, is zulk een groote zonde, dat alle Chriſtenen daar van vlieden en beven moeten, ja een ſchrik behoren te hebben. God heeft u die magt niet gegeven, dat gy iemand oordeelen zoud; daarentegen heeft hy u geboden, dat gy uwe vyanden zult beminnen. *Heb uwe vyanden lief*, zeit onze Heer by Mattheus in 't V. Cap. vers 44 *Zegenze die u vervloeken, doe wel den genen die u haten, en bid voor de gene die u geweld doen, en die u vervolgen, op dat gy moogt kinderen zyn uwes Vaders, die in de Hemelen is.*

De menſch zal openinge genoeg vinden om den Duivel in zyn ziele te laten, maar daar is geen gevaarlyker dan deze. De menſch kan zyn ziele vervreemden en verkoopen, als *Judas*, om zyn ydele begeerten te voldoen. Hy kan zyn ziele verloren laten gaan, gelyk men hier veel luiaards vind die hunne aardſche goederen

quyt

quyt worden eer zy 't weten, om dat zy de moeite niet op zig willen nemen, dat zy hunne boeken en hunne zaken zelfs nazien. Zoo gaat het ook met een lui Chriſten menſch. Hy kan zyne ziele verpanden als een dwaaze verquiſter, die te pand geeft al 't gene waar mee hy zig zyn leven lang zoude hebben mogen geneeren, om eenig poppe-goed te koopen, dat hy geen drie dagen gebruiken kan; zo doet ook die, die dien koſtelyken Parel (dat is te zeggen zyn ziele) den Duivel, die een wreede woekeraar is, te pand geeft, om van hem zyne begeerlykheden en wellusten te mogen verkrygen. Miſſchien is hy met hem over een gekomen dat hy een dag hebben zoude om die t'ontpanden: maar de tyd voorby zynde, zoo laat hy nog zo lang den intereſt loopen, dat de woeker de hoofd-ſomme op-eet, dan werpt hem zyn onbarmhartige woekeraar in 't diepſte der Helle, daar hy tyds genoeg hebben zal om zyn tegenwoordige elende, en 't verlies van't eeuwige leven te beklagen.

't Is al te dwazen keur gedaan,
In plaats van vry, als slaaf te gaan.

1 Joan. II. 15. *En hebt de wereld niet lief, nog het gene in de wereld is: zoo yemand de wereld lief heeft, de liefde des Vaders is niet in hem.*

Rom. VI. 23. *Want de bezoldinge der zonde is de Dood.*

De

De Voorzigtigheid, met Verrekyker, Spiegel, en Slang, reikt de Wereld-gevangene een mes of ſikkel toe, om de koord los te ſnyden, en ſpreekt.

STEM: *Wankelbare Zielen, &c.*

1.

Dwaze Jongelingen,
Door Zatans liſt aan ketens van de Zonden
Jammerlyk gebonden,
Zult gy nooit ontwringen
Die ſnoode band! zal uwe hand die knoopen
Nimmermeer ontſloopen!
Kon uw gezigt de nevels op doen trekken,
Die het ſteeds bedekken,
O! merkte uw oog de rampen, die u naaken,
'k Zag die boeijen, 'k zag die boeijen, 'k zag die boeijen ſlaaken.

2.

Nu is 't quaad verborgen;
Een valſe gryns, die waarheid maakt van
loogen,
Heeft uw hert bedroogen,
En ontheft van zorgen:
Die weet het beeld der nare duiſterniſſen
Schoon daar uit te wiſſen.
Zoo kan de hel de ziele in hare netten
Agteloos bezetten,
En ſleeptze heen tot duldelooze plaagen,
Die haar eeuwig, die haar eeuwig, die haar
eeuwig knaagen.

3.

Zult gy nooit ontwaken!
Of is het loon, genooten van uw Heere,
Aardſche ſchat en eere,
Zondig lyfsvermaaken,
In vaſte ſlaap van weelde en booze luſten
Zorgeloos te ruſten,

Zoo

Zoo waardig, datge, om niet dit goed te derven,
Eeuwig kieſt te ſterven;
En te ondergaan, voor vreugd van weinig uuren,
Helſe pynen, helſe pynen, die onendig duuren!

4.

Neen, 't is tyd te plukken,
Te bryzelen met kragt van dapp're handen
Al die ſnoode banden,
Die de ziele drukken:
't Is meer dan tyd, u zelf van ſlavernyen
Eens voor al te vryën,
Om te ondergaan het ligte jok der deugde,
Die een hemelvreugde,
Een eer en luſt, door liſt nog tyd te krenken,
Kan haar dienaars, kan haar dienaars, kan haar dienaars ſchenken.

5.

O! wat zoet gevoelen
Ryst in myn hert! ik zie 'er een bewoogen,
En met yver poogen,
Om de knoop te ontwoelen:
Zoo, wel bedagte, ei wil uw vlyt niet staken,
Om u los te maaken;
Ontzie geen werk, scheur af de koord der zonden,
Die u houd gebonden,
Scheur af met kragt: 't kan meerder roem behaalen,
Half te keeren, half te keeren, dan geheel te dwaalen.

't Is een wonder ding, dat de dwaasheid der menſchen zo groot is, dat zy hunne eeuwige vreugde met de ydele begeerlykheden van deze vergankelyke wereld wel durven verruilen; of dat zy den tyd al ſlapende verlooren laten gaan, waar op zy zig zelven een groot erfdeel zouden hebben konnen verkrygen; of dat zy een onwaardeerlyk ding om een onwaardig verpanden. Deze nogtans zyn wyzer, dan die haar ziele om niet den Duivel overgeven, als de benyders doen. De gierigaarts ontfangen rykdommen, de luiaarts ruſt, en de ligtvaardige welluſt; maar die zyn broeder haat, ontfangt daar niet voor, niet zegge ik, dan alleen ſmerte en quellinge van geeſt; hy word niet vet van zyne ſpys, en al ſlaapt hy, zoo ruſt hy nogtans niet; maar die gene, dien hy benyd, eet, ſlaapt, ruſt, vaart wel, en belagt de dwaasheid van zynen benyder, ja zelfs, zonder twyffel heeft hy medelyden met hem.

Overleg wel by u zelven al de elenden die uit deze zonde ſpruiten, en dit zal u grootelyks dienen om een afkerigheid daar van te hebben. *Joannes* zeit in 't III. Cap. vers 14 van zynen eerſten Brief,

Die

Die zynen broeder niet lief heeft blyft in de dood: een iegelyk die zynen broeder haat, is een doodſlaager, en gy weet dat geen doodſlager het eeuwige leven heeft in zig blyvende. En Cap. IV. vers 20. *Indien iemant zegt ik hebbe God lief, en haat zynen Broeder, die is een leugenaar; want die zynen Broeder niet lief heeft, dien hy gezien heeft, hoe kan hy God lief hebben dien hy niet gezien heeft? En dit gebod hebben wy van hem, namelyk, dat die God lief heeft, ook zynen broeder lief hebbe.* Lees het XIII Cap. in den eerſten brief aan die van Corinthen, daar *Paulus* duidelyk zegt, dat alle geeſtelyke gaven niets zyn, daar de liefde ontbreekt. Gelyk de haat, dien wy onzen even-naaſten toedragen, alle ſoorte van ongeluk met zig ſleept, alzo brengt ook de liefde met zig allerhande geluk. Door de liefde vervullen wy het gebod van onzen Heere Jeſus Chriſtus, die ons de onderlinge liefde bevolen heeft, als een nieuw en laatſt gebod, als of hy zeide; ik hebbe myn Vader voldaan voor alle de geboden, die gy overtreden had, de laſt nu, die u overig is te dragen, is niet zwaar; ik eiſche anders niet van u, dan dat gy uwen naaſten liefhebt, doe dat, en gy zult voldaan hebben.

Hoe is 't mogelyk, dat een menſch, die deze dingen eens wel aanmerkt, zoo uitzinnig zy, dat hy zig nog door haat laat weg voeren, waar mee hy zyn eeuwige zaligheid komt te verliezen?

Hoe kan 't geſchieden, dat een menſch zoo zyn eigen vyand zy, dat hy dit eenig gebod van onzen Heere Jeſus Christus niet gehoorzaam zy? voor alle de weldaden, en de groote liefde, die hy ons getoont heeft, eiſcht hy anders niet van ons als dit teken van onze genegenheid t'hemwaarts. Indien wy hem beminnen, zullen wy hem ook noodzakelyk gehoorzaamen. Daarom dan let wel op uw doen, want zoo gy een eenige quade genegenheid in u vind tegen uwen even-naaſten, zyt verzekert, dat uw harte niet opregt is tegen God, roeize dan t'eenemaal uit uw harte, zoo dat daar niets van overblyve.

Antwoord my niet, het vleeſch en bloed zyn zwak, zy konnen 't niet doen. Ik weet het wel; maar zo gy God om zynen heiligen Geeſt bid, zoo zult gy kloekmoedig zyn in lyden, en bereid om te vergeven. Word nooit het vleeſch gehoorzaam, want de wetenſchap des vleeſchs is de dood; maar volg den geeſt, want

waar

waar hy heerſcht, daar woont leven en vrede. De Duivel zal noit geen bequamer gelegenheid zoeken om u te betrappen, zoo gy alleenlyk het vleeſch laat d'overhand hebben over den geeſt, want hy zal niet verre van u zyn om u te verraden; maar zoo gy den geeſt in alles gehoorzaamt, en zoo gy uwen wille den wille Gods onderwerpt, zal hy u niet konnen beſchadigen.

De grooſte onſchult, die ik u benemen wil, is zeer ongerymt, en nogtans zo gemeen dat ik bedugt ben dat zy plaats in u neme. 't Is deze, zoo ik alle ongelyk verdraag, dat my aangedaan word, zo zal men my een bloodaart noemen, men zal zeggen, dat ik een arme bloed ben. Wat zal van myn naam en faam dan geworden? en wat zal de wereld zeggen? Maar voorwaar, zo gy u alleen voor oogen ſtelt het lyden van uwen Zaligmaker, zult gy niet zien dat hy meer voor u geleden heeft, dan gy zoud konnen lyden? en nogtans heeft hy niemand van zyne vyanden gelaſtert, nog iemand van zyne vervolgers geſlagen, maar daar en tegen voor hun gebeden. Zyn voorbeeld leert ons, dat die hem lief hebben, het zelfde

moeten doen. *Wederſtaat den boozen niet*, zegt hy by *Matth.* in 't V. Cap. vers 32, enz; *maar zoo wie u op de regter wange ſlaat, keer hem ook de andere, en zoo iemand met u regten wil, en uwen rok nemen, laat hem ook den mantel, en zoo wie u zal dwingen een myle te gaan, ga met hem twee mylen.*

Maar deze geboden luiden vreemd in de ooren van de geeſtige verſtanden, die nu leven. Neen, zeggen zy, zo iemant my ſlaat, ik zal hem weder ſlaan, anders zoude ik een bloed zyn. Wat de vergeevinge aangaat, zo my iemand daarom bad, ik zoude hem liever een deel van myn regt overgeven, dan dat ik met hem pleiten zoude: Maar zo hy my niet bid, ik zoude liever al myn goed aanleggen, dan dat ik voor hem in de minſte zaake wyken zoude. Zoude ik uit myn huis gaan om den weg een ander te wyzen? wie zou my daar toe dwingen?

Zoo gaat het heden ten dage met de meeſte hoop van de menſchen; maar gy, myn lieve kind, overleg naarſtelyk in uw harte tegen malkanderen die wyze, die van al de wereld gevolgd word, en 't gebod van uwen Zaligmaker, en gy zult vin-

vinden, dat zy malkanderen omſtooten: daarom dan zie wel toe dat gy uw naam en faam, die gy onder de menſchen hebt, niet meer agt dan uwer zielen zaligheid. Zo gy uw faam ongekrenkt en zonder vlekken zoekt te bewaren, dien God met een opregt harte, en doe uwen naaſten niet, dan dat gy zelve wel begeert dat hy u doe. Open uwe hand aan de armen naar uw vermogen, en bemoei u niet met eens anders zaken, ten zy gy hen daar in dienen moogt, of daar toe geroepen zyt. En al is 't in uwe magt uwen evennaaſten quaad te doen, zie wel toe, dat gy 't niet doet: doe hem goed, indien gy kunt, maar beroem u daar niet over; die u in 't verborgen ziet, zal 't u in 't openbaar vergelden.

Eindelyk huisveſt altyd de liefde in uw harte, en denk dat uw Heer u geen ander voorſchrift gegeven heeft, hoe gy bidden zoud om vergevinge van uwe zonden te verkrygen, dan dit, waar mee gy u verbind om uwen naaſten te vergeven, te weten, *vergeef onze misdaden, gelyk wy die vergeven die tegen ons misdaan hebben*, met welke woorden gy God bid, dat hy u uwe zonden vergeve, zo gy uwen naa-

ſten hunne zonden vergeeft; en zoo gy hun hunne zonden niet vergeeft, dat hy u de uwe niet vergeve. Met een woord, dat hy u doe, gelyk gy andere doet.

Och of God gave, dat alle menſchen deze dingen by zig zelven wel overwogen, men zoud 'er zo veel niet vinden, die zo met hunnen naaſten in twiſt leeven, dat 'er geen middel van vereeniginge te vinden is. Maar gy, myn kind, vlied dit, en leer, dat wy al onze andere beden God zonder voorwaarde opdragen, en dat dit alleen met voorwaarde vergezelſchapt is, namelyk, dat hy ons vergeve, gelyk wy anderen vergeven. Onze Zaligmaker heeft ons geen andere wyze van bidden geleert om de vergevinge onzer zonden, en hy verklaart by *Mattheus* in 't VI. Cap. dat God ons door geen ander middel vergeven wil. *Want indien gy* (zeit Chriſtus) *den menſchen hunne misdaden vergeeft, zoo zal uw Hemelſche Vader u ook uwe vergeven; maar indien gy den menſchen hunne misdaden niet vergeeft, zoo zal ook uw Vader uwe misdaden niet vergeven.* Lees het XVIII. Capittel van *Mattheus*, *&c.*

Einde zonder einde.

UI-

UITERSTE WILLE
Van

Soetgen van den Houte,

Welke zy haare Kinderen

DAVID, BETGEN

en

TANNEKEN,

Tot een memorie en voor het allerbeſte goed heeft nagelaten, en heeft dat met haren dood beveſtigt, te Gent in Vlaanderen.

Te AMSTERDAM,
By GERRIT TIELENBURG,
MDCCXLVIII.

2 Kor. VI. 3-6.

3. *Wy geven geenen aanſtoot in eenig ding, op dat de bedieninge niet gelaſtert worde:*

4. *Maar wy, als dienaars Gods, maken ons zelven in alles aangenaam, in vele verdraagſaamheid, in verdrukkingen, in nooden, in benaauwdheden,*

5. *In ſlagen, in gevangeniſſen, in beroerten, in arbeid, in waken, in vaſten,*

6. *In reinigheid, in kenniſſe, in langmoedigheid, in goedertierenheid, in den Heiligen Geeſt, in ongeveinsde liefde.*

Heb. XIII. 3. *Gedenkt der gevangene, als of gy mede gevangen waart*; [en] *der genen, die qualyk gehandelt worden, als of gy ook zelf in 't lighaam* [qualyk gehandelt] *waart.*

2 Tim. I. 8. *Schaam u dan niet der getuigenisse onzes Heeren, noch mynes die zyn gevangen ben: maar lyd verdrukkingen met het Euangelium na de kragt Gods.*

Uiterſte wille
van
SOETGEN VAN DEN HOUTE,
Aan haare
KINDEREN.

In den name des Heeren.

GEnade, vrede, en barmhartigheid, van God den Vader en den Heere Jeſus Chriſtus *a*), wenſche ik u myn lieve Kinderkens, voor een minnelyke groetenis, *David*, *Betgen* en *Tanneken*, geſchreven van uw Moeder in banden, u-lieden tot een gedachtenis (*b*) van de waarheid, alzoo ik hope te betuigen met woorden en met de dood, door de hulpe des Allerhoogſten, u-lieden tot een exempel, de wysheid des Heiligen Geeſts wil u daar in onderwyzen en ſterken, op dat gy in de wegen des Heeren moogt opgevoed worden, Amen.

Voort,

(a) 1 *Tim.* I. 7. (b) 2 *Tim.* I. 8.

Voort, myn lieve Kinderkens, aangezien dat het den Heere alzoo belieft, dat hy my uit deze wereld nemen wil, zoo wil ik u-lieden een gedenkenis laten, niet van zilver of goud, want zulke juweelen zyn vergankelyk, maar een juweel wilde ik wel in u herte ſchryven, waar het mogelyk, het welk is het woord der waarheid (*a*), dat wil ik u wel een weinig onderwyzen, met het woord des Heeren ten beſten, na de kleine gave, die ik van den Heere ontfangen hebbe; na myne eenvoudigheid.

Ten eerſten vermane ik u, myn Allerliefſte, dat gy u altyd laat onderwyzen van de gene, die den Heere vreezen, alzoo zult gy God behagen, en hy zal uwen Vader zyn (*b*), en u geen weezen laten (*c*), zoo lang als gy de goede vermaning en onderwyzing gehoorzaam zyt, en dat gy den Heere vreeſt. Want *David* zeit: Wie is 'er die den Heere vreeſt, hy zal hem onderwyzing doen van dien weg, dien hy verkiezen zal (*d*)? Des Heeren oogen zien altyd op de gene, die

(a) *Joh.* XVII. 17. (b) *Eph.* VI. 4.
(c) *Joh.* XIV. 18. (d) *Pſalm* XXV. 12.

die hem vreezen, en zyne goedheid verbeiden, op dat hy zyn ziele verloſſe van de dood (*a*); de Engel des Heeren legert zig rondom den genen, die hem vreezen: Vreeſt hem gy Heiligen, want die hem vreeſt, heeft geen gebrek (*b*); want de vreeze des Heeren is 't beginſel van alle wysheid (*c*).

(a) *Psalm* XXXIII. 18. (b) *Psalm* XXXIV. 10. (c) *Spreuk.* I. 7.

Wat Wysheid heet, of heeten zal,
Gods wysheid overtreft het al.

Spreuk. III. 13. *Welgelukzalig is de Menſche, die wysheid vind; en de Menſche, die verſtandigheid voortbrengt.* 14. *Want haren koophandel is beter, dan de koophandel van zilver; en hare inkomſten, dan het uitgegraven goud.* 15. *Zy is koſtelyker, dan robynen, en al wat u luſten mag, is met haar niet te vergelyken.*

Voortreffelykheid der Hemelſe Wysheid boven de Aardſe.

STEM: *Heilgierig Menſch, &c.*
Of: *Hoogheids Minnaar, &c.*

1.

Des Menſſen hert, van zorg gedreeven,
Wend alles aan, om 't aardſe leven
Te ſlyten in geneugt,
In ruſt en vreugd;
Om, bevryd van druk,
Alles, wat geluk
En vermaak voor 't lyf kan baaren,
Met wakk're vlyt by een te gaêren.

2.

Dus word de jeugd al vroeg bevoolen
Aan Meeſters en vermaarde ſchoolen,
Daar wysheid heerſt met kragt,
Die dag en nacht
In het teêr verſtand
Hare wetten plant,
't Hert in konſten maakt bedreeven,
Die magtig zyn hem nut te geeven.

3.

't Is goed, en 's hemels welbehagen,
Dat hier de Mens ook zorg zou draagen,
En 't geen hy meerder heeft,
Dan al wat leeft,
Oordeel en vernuft,
Nooit in 't werk verzuft,
Ryk voorzien met wysheids gaaven,
En niet in de aarde onnut begraaven.

4.

Maar ach! wat kan die kennis geven,
In 't enge levens-perk omschreeven,
Zoo 't hert in deze lust
Zig stelt gerust!
Laas! 't is ydelheid,
Die de ziel verleid,
Zonder vrugt, als wind, vervloogen,
Zoo haast de dood besluit onze oogen.

5.

Wat dan, wat moet de lust bekooren?
De Wysheid, die, uit God gebooren,
Een heil geeft, dat beklyft,
En eeuwig blyft;

Deze

Deze voegt de Geeſt
Allerbeſt en meeſt,
Deze moetze uit al haar kragten
Als 't waardſte voorwerp meeſt betragten.

6.

Die leert de Ziel met vlyt vergad'ren
Een ſchat uit tweederleie blad'ren
Der Oude en Nieuwe Wet,
Van God gezet!
Schat van wetenſchap,
Die op hooger trap
Doed haar leerelingen ſtreeven,
Als wereld-wysheid ooit kan geeven.

7.

Die kennis toont haar 't hoogſte wezen,
De Godheid, nooit genoeg gepreezen,
Gods Zoon, die met zyn bloed
De zonden boet,
't Heilpad van de deugd,
Dat de Ziel tot vreugd,
Vreugd, die nimmer weet van ſcheiden,
Maar eeuwig duurt, kan henen leiden.

8.

Die kennis gaat het al te boven,
Wat ooit als kennis was te loven,
Gelyk de Zonneglans
Aan 's hemels trans
't Flauwe Maanlicht doed
Zwigten voor zyn gloed,
En al 't Sterren-leger wyken,
Wanneer hy 's morgens aan komt ſtryken.

9.

Wel aan, die luſt hebt, om te zoeken
Na wetenſchap in School of Boeken,
Hier zitze braaf ten toon,
Als op haar throon:
Hier beſteede uw vlyt
Arrebeid en tyd,
Om te hooren, en te vaaten
Haar leſſen, die u eeuwig baaten.

Daarom, lieve Kinderkens, leert toch den Heere vreezen, zoo zult gy wysheid ontfangen. De Wyzeman zeit: Een wys zoon laat zig onderwyzen (*a*). Wie de kaſtyding en onderwyzing bemint, die wil verſtandig worden. Een wys Zoon verblyd den Vader; maar een zotte Zoon beſchaamt zyne Moeder: Wie met den wyzen om gaat, die word wys, maar wie der zotten gezel is, die word hem gelyk. Wie kaſtyding en onderwyzing laat varen, die verwerpt zyn eigen ziele: maar wie beſtraffing wil hooren, die word kloek.

Och, myn Allerlieffſte, wilt van de kaſtyding niet wyken. De wyze Man zeit (*b*): Kaſtyd uwen Zoone, terwyl dat 'er hope toe is.

Daarom, myn Allerlieffſte, bedroeft u niet, als gy gekaſtyd word, en ſpreekt niet ſtuurlyk tegen de genen, die u beſtraffen. (*c*) Een zacht antwoord ſtilt de gramſchap, maar een hart antwoord verwekt

(a) *Spreuk.* XVII. 16. (b) *Spreuk.* XIX. 18.
(c) *Spreuk.* XV. 1.

wekt toorn: Als men u ſtuurs aanſpreekt, zoo leert vrindelyk antwoorden, dan zult gy van alle menſchen bemint worden, want ootmoedigheid en zachtmoedigheid (*a*) is beide God en den menſchen aangenaam.

Voorts myn lieve kinderkens, zoo vermane ik u, dat gy u wacht voor liegen, want de leugenaars hebben geen deel in het Ryk Gods (*b*). Ook ſtaat'er geſchreven: De leugenachtige lippen zyn voor God een afgryzelykheid (*c*), en wiens mond liegt, diens ziele zal ſterven (*d*). Daarom, myn lieve Kinderkens, wilt u toch daar af wachten, want wie met leugenen omgaat, is van niemand bemind.

Myn lieve Kinderkens, wilt dit in uwe herten bewaren, myn lieve Schaapkens, bewaart u tonge, datze geen quaad ſpreke, noch doet geen bedrog met uwe lippen (*e*), noch doet geen achterklap, want daar door komt twiſt en onvrede: En *Paulus* leert ons met alle menſchen vrede te houden, is 't mogelyk (*f*).

Myn

(a) *Matth* XI. 29. (b) *Openb* II. 8.
(c) *Spreuk.* XII. 22. (d) *Wysh.* I. 18.
(e) 1 *Pet.* III. 10. (f) *Rom.* XII. 14.

Myn Allerliefſte, wilt dit onthouden van uwe Moeder, en dat gy gehoorzaam zyt uwe Ouders (*a*), en wiens brood dat gy eet, en alle die u tot de deugd onderwyzen. Zyt altyd naerſtig om uw werk te doen, waar gy zyt; want *Paulus* zeit, Die niet werken wil, die zal niet eeten (*b*).

En nog ſtaat'er: Zyt naerſtig om te arbeiden (*c*), op dat gy wat hebt te geven den behoeftigen (*d*). Daarom keert ofte wend uw aangezicht niet van den armen: Wie zyn ooren verſtopt voor het geroep der armen, die zal roepen, en niet verhoort worden (*e*). Maar *Tobias* leerde zyn Zoon, zeggende: Zoon, hebt gy veel, zoo geeft veel: Hebt gy luttel, zoo geeft van dat weinige dat gy hebt, dat redelyk is. Een Aalmoes van zyn arbeid is Gode aangenaam (*f*). De Wyze Man zeit: De aalmoes dryft de zonde uit (*g*). Nog leeſt men van *Cornelius* en *Tobias*, dat de Engel zeide (*h*): Uw Gebed en Aalmoeſſen zyn gekomen in de gedachtenis voor den Heere, dien gy met tranen badet (*i*), en verliet

(a) *Eph.* VI. 1. (b) 2 *Theſſ.* III. 10. (c) *Eph* IV. 28. (d) *Eſai.* LVIII. 7. (e) *Prov.* XXI. 13, (f) *Tob.* IV. 6. (g) *Tob.* IV, 7. (h) *Act.* X. 4. (i) *Tob.* XII. 13.

uwe Maaltyden om de Dooden te begraven.

Hierom zyt naerſtig om te bidden, en hebt den armen lief, want Chriſtus is ook arm geweeſt om onzen wille (*a*). Hierom zyt ook barmhertig, gelyk uw Hemelſche Vader barmhertig is, want zulke zullen zalig zyn, en zullen barmhertigheid ontfangen (*b*): En leert ook zachtmoedig en ootmoedig van herten zyn, zulke zyn zalig, en zullen het Aardryk bezitten. En zalig zyn ze, die rein van herten zyn, want zy zullen God aanſchouwen (*c*).

Hierom, myn lieve Kinderkens, laat geen onreine gedachten in uw herte blyven, maar bekommert u met Pſalmen, Lofzangen en Geeſtelyke Liedekens (*d*), zoo zullen de booze gedachten geen plaatſe hebben. En laat ook geen vuil geklap uit uw mond gaan (*e*), van alzulke zal men rekenſchap geven (*f*).

Voorts, myn Allerliefſte, waar dat gy zyt,

(a) 2 *Kor.* VIII. 9. (b) *Luc.* VI. 36. (c) *Mat.* V. 5. (d) *Eph.* V. 19. (e) *Eph.* V. 3. (f) *Matt.* XII. 36.

zyt, maakt u de minſte, en zyt by u zelven niet wys, maar laat u altyd onderwyzen van die boven u zyn, en zwygt altyd als andere ſpreeken: Vernedert u onder alle menſchen, want wie zig zelven verheft, die zal vernedert worden: Maar wie zig vernedert, zal verhoogt worden (*a*): Want Chriſtus, die de meeſte is, heeft zig zelven de minſte gemaakt (*b*), ons tot een exempel (*c*), en als daar ſtaat geſchreven: Hoe gy grooter zyt, zo veel te meer verootmoedigt u, zoo word gy Gode aangenaam (*d*), want de groote heerlykheid Gods word van den ootmoedigen geëert.

Myn Kinderen, zyt ook geregtig in alle hanteering, want op den weg der gerechtigen is het leven, en op het gebouwde pad is geen dood. Het is den gerechtigen een vreugd, te doen wat recht is, maar een vreeze den quaatdoenders. Voorts verkieſt u te geneeren met den arbeid uwer handen, uw brood te eten met vrede. En ſtaat na geen Koopmanſchap noch bekommering van groote winning. Het is beter weinig met de vreeze

(a) *Matt* XVIII. 11. (b) *Pſalm* VIII. 6.
(c) *Joh.* XIII. 13. (d) *Syr.* III. 19.

vreeze Gods, dan groote ſchatten met onvrede: Het is beter een drooge beet broods met ruſt, dan veel geſlagte beeſten met onruſt.

Myn Kinderkens, bemind ook de lekkere ſpyze niet, noch den wyn. Die koſtelyke maaltyden begeert zal niet ryk worden, maar zyt te vreden met den arbeid uwer handen.

Overſchat niemand, maar zyt te vrede zoo 't redelyk is, gelyk gy aan my gezien hebt, en zyt niemand laſtig zoo lang als gy den nooddruft kont verkrygen: Het is beter te geven dan te ontfangen (*a*). En *Paulus* zeit: Als gy uw voedzel en dekzel hebt, zoo laat u genoegen.

Alzoo, myn lieve Kinderkens, wilt hier aan een exempel nemen, en gaat voort in des Heeren wegen, altyd met ſoberheid en dankbaarheid, gelyk gy my wel hebt hooren lezen van *Daniël* (*b*), van *Sadrach*, *Meſach* en *Abednego*, die waren verkoren van den Koning van Babel om opgevoed te worden met de zelve wyn en

(a) *Hand* XX. 35. (b) *Dan.* I. 7.

en ſpyze, die de Koning aan zyn Tafel at, op dat ze zouden ſchoon zyn, om den Koning te dienen; maar zy begeerden niet dan Moes en Water, zy wilden met ſoberheid en dankbaarheid haars Vaders Wet en Geboden onderhouden in de vreeze Gods, en zy waren ſchoonder en vetter, dan die van des Konings lekkere ſpyze aten.

Alzoo getrouwelyk wandelden zy in des Heeren wegen, met bidden en ſmeken hebben zy den Heere behaagt, en daarom heeft God groote dingen door hun gedaan, en heeftze verloſt uit den kuil der Leeuwen, en uit den vuurigen Oven (*a*). En *Joſeph*, als hy in Egipten verkocht was (*b*), zoo heeft hy geen lekkere ſpyze begeert, noch den wyn, om dat hem de Egiptiſche Vrouwen zogten te verleiden (*c*), maar hy vreesde God, en die bewaarde hem; hy was met ſoberheid en met bidden God behagende, alzoo dat hy geſtelt was een Overſte over Egiptenland (*d*).

Myn lieve Kinderkens, neemt hier aan een

(a) *Daniel* III. (b) *Gen.* XXXVII. 28.
(c) *Gen.* XXXIX. 7. (d) *Gen.* XLI. 39.

een exempel van uwe jonkheid, zoo zult gy God behagen, en hy zal u bewaren van alle verleiding.

Och, myn Schaapkens, gy zyt nog in uwe jonkheid, in uwe kindſchap, gy hebt nog uw deel in uws Vaders Ryk, ziet dat gy 't wel bewaart, dat gy niet doet gelyk *Eſau*, die gaf zyn erfdeel of eerſtgeboorte voor een ſchotel vol moes (*a*), niet achtende de zegening zyns Vaders, hy gafze voor een vergankelyke ſpyze: maar *Jacob* verkoos het beſte deel, en was God en zyn vader gehoorzaam, en wandelde in des Heeren wegen met alle gerechtigheid.

(a) *Gen.* XXV. 33.

Pſalm XXXIV.

12. *Komet gy kinderen, hoort na my; ik zal u des* HEEREN *vreeze leeren:*

13. *Wie is de man, die luſt heeft ten leven? die dagen lief heeft, om het goede te zien?*

14. *Bewaart uwe tonge van het quade, en uwe lippen van bedrog te ſpreken.*

15. *Wykt af van het quade, en doet het goede; zoekt de vrede, en jaagt ze na.*

16. *De oogen des* HEEREN *zyn op de rechtvaerdige; en zyne ooren tot hun geroep.*

17. *Het aangezichte des* HEEREN *is tegen de gene die quaad doen; om hunne gedachteniſſe van der aarden uit te roeijen.*

De keur is groot van deeze twee:
Of eeuwig wel, of eeuwig wee.

Spreuk. XXIII. 26. *Myn Zoon, geef my uw herte: en laat uwe oogen myne wegen bewaren.*

Galat. V. 17. *Want het vleesch begeert tegen den Geest, en de Geest tegen het vleesch: en deze staan tegen malkanderen, &c.*

GE-

GEVAARLYKE KEUR

tuſſen Ydelheid en Eeuwigheid.

De teêre Jeugd, nu met onwyze ſchreeden (gaan,
Het eerſte groen der kindsheid uitge-
En tot gebruik van kennis en van reden
Gevordert, vind zig zelf in twyffel ſtaan.
Hier opent zig een tweeſprong voor zyne oogen,
En geeft hem keur van wegen te betreên,
Dies word zyn hert nu dus, dan zoo bewoogen, (waar heen.
Hy dubt, en wikt, en weet ſchier niet,
Hy ziet een pad, van duizenden gekoozen,
Die zonder zorg vaſt rennen langs de baan;
Een ruime weg, bezaait met friſſe roozen,
Die lacht hem toe, en nood hem voort te ſlaan.

Aan de and're zy leid voor zyn oogen oopen
Een ſmalle weg, met doornen digt beplant,
Daar weinige met groot gevaar op loopen
Van zwaaren val aan de een, of de and're kant.
Twee Maagden op den voorgrond dezer paden,
Gants ongelyk van toeſtel, en van zeên,
Arbeiden elk met kragt de Jeugd te raaden,
Om 't eene pad, of 't ander in te treên.
Hier komt voor eerſt hem de Ydelheid te vooren,
Die d'ingang van den breeden weg beſlaat,
Om tot haar min de Ziele te bekooren,
Zy vleid het hert met lieffelyk gelaat.
Een ronde kloot, niet in zyn vaart te teugelen,
Verſtrekt de grond, daar haren voet op ruſt.
De dag en nacht zyn haar gezwinde vleugelen,

Des

Des werelds rond het lok-aas voor de luſt.
Haar gladde tong, tot vleiery geſleepen;
Stort honigtaal den Jongeling in 't oor,
Om dus de Ziel, in haren ſtrik gegreepen,
Te leiden op des Wereld ruime ſpoor.
Zy bied hem aan, al wat hy kan bedenken
Van eer, en weelde, en alle Werelds goed,
Indien hy haar zyn herte maar wil ſchenken
Ter offerhande, en volgen wel gemoed.
Zoo ryk, zoo mild in alles te belooven,
Wat klem, en kragt op aardſe zielen heeft,
Word deugdes pad van haar veragt, verſchooven,
Gelyk een pad, 't welk niet dan moeite geeft.
Hier kant zig weêr de Hemelswysheid tegen,
Die de enge poort, en ſmallen weg bemint,
Zy toont het hert een overvloed van zegen,
Waar meê de Ziel zig hier beſchonken vind.
Een held're Zon van kennis ſiert haar haaren,

Een rein gewaad bedekt haar zuiv're leên,
Zy zet haar voet, beveiligt van gevaaren,
Op vaſten grond, een onbeweegb'ren ſteen:
Gods heilig woord leid open voor haar oogen,
Zy draagt een vat, waarin in de wierook brand,
Wiens ed'le geur, gezwaait door 's hemels boogen,
By God verſtrekt een waardige offerhand.
Dus tragt zy 't hert van 's Werelds pad te trekken,
Te doen het net der Ydelheid ontgaan,
Zyn liefde tot een beter goed te wekken,
Voor hem bereid aan 't end der ſmalle baan.
Nu toont zy klaar, hoe dat haar Vyandinne,
Hoe opgeſmukt, hoe vriend'lyk van gelaat,
Niet waardig is, het voorwerp zyner minne
Te zyn, mits al haar vreugd in 't end vergaat.
Zy wyſt de Ziel, hoe rykdom is vol zorgen,
En, nevens de eer, van daag haar minnaars vleid,

Maar

Maar ligt ontzinkt, en vliegt daar heen op
morgen, (ſcheid.
Hoe welluſt vaak met pyn en ſmerte
Dog boven al vertoont zy haar de elende;
De ramp en druk, die 't hert, te dwaas
verkragt
Van 's Werelds min, in aller dingen ende;
In 't duiſter ryk des helſen afgronds wagt.
Hier ſteltze, om 't hert te buigen, te be-
weegen, (kroon;
Het heerlyk beeld der onverwelkb're
Der hemelſe eer, en zuiv're weelde, tegen,
Die zy vereert haar dienaars tot een loon.
En ſchoon de weg ſchynt laſtig in zyne oo-
gen, (moed;
Ze onttrekt die zorg het jeugdelyk ge-
En zeit hem toe Gods byſtand uit den hoo-
gen,
Die 't zwakke ſterkt, en alle laſt verzoet.
Hier ſtaat de Jeugd onzeker wat te kiezen;
De ziele tobt nu gints, dan herwaarts
heen,

Om 't hemels goed het tydlyk te verliezen,
Of 't eeuwig heil om 't aardſche te ver-
treên.
Wat raad? het vlees, en de uiterlyke zinnen,
Door 's Werelds ſchoon betoovert en
verleid, (nen,
Raên 't jeugdig hert het zienlyk te bemin-
En 't pad te gaan, dat door geneugte vleid.
De Geeſt nogtans, van hooger ſtam gebo-
ren, (moed,
Stemt met de deugd, en prikkelt het ge-
En noopt de ziel met kragt van ſcherpe
ſpooren, (goed.
Den weg te gaan naar 't onvergangbaar
Hier word in 't hert een felle kryg ontſtee-
ken, (kant,
Daar Vlees en Geeſt ſtaan tegen een ge-
Elk even ſterk tragt de anders magt te bree-
ken, (overhand.
En ſtryd, en kampt met kragt om de
O! kon de ziel hen beide vergenoegen!
Maar neen, de keur moet eenmaal zyn
gedaan, Zy

Zy moet haar luſt tot de een, of de ander voegen,
Een liefde alleen kan 's herten grond beſlaan.
Wel aan, ô Jeugd, nu wyſſelyk gekooren,
Ontzeg de wil en luſten van het Vleis,
Leen wel bedagt den Geeſt uw hert en ooren,
Omhels de deugd, en volgze in haren eis.
Te veel is u, te veel hier aan geleegen,
Voor korte vreugd onendig te vergaan,
Of eens, by God in heerlykheid geſteegen,
Voor kleine moeite in volle vreugd te baên.
Geen laſt, geen pyn moete uwen yver dooven,
Stap ruſtig toe door 's levens enge poort;
God, die u eens zyn hulpe deed belooven,
Is trouw en goed, hy helpt de trouwe voort.

Myn Allerliefſte, ſtaat na de onderwyzing, op dat gy moogt geleert worden, en bekennen, welk de rechte weg is (*a*), want u ſtaat nu te kiezen het leven of de dood, goed of quaad (*b*); het welk gy u laat behagen, dat zal u gegeven worden, te weten, hebt gy uw luſt tot het quaad, zoo dat gy verkieſt des werelds geneugte (daar alle ongerechtigheid uit komt) te weten, liegen en bedriegen, ſpelen, tuiſſchen, zweeren, vloeken, achterklappen, haat, nyd, dronken drinken, banketteeren, overdaad, afgodery, gierigheid, onkuisheid, ydelheid en vuilen klap, danſſen, en zoo voort (*c*), hoewel dat dit voor de wereld geen zonde gerekent is, maar genoegte, zoo is 't nochtans een afgryſelykheid voor des Heeren oogen (*d*), &c.

Daarom, myne lieve Kinderkens, ziet toe, is 't dat gy uw luſt hebt tot alzulke werken, zo verkoopt gy uw eerſtgeboorte, of uws Vaders erfdeel, voor een ſchotel Moes, te weten voor een weinig tydelyke welluſten, en deze leiden u tot de verdoemenis (*e*). Ern-

(a) *Mat.* VII. 14. (b) *Syr.* XV. 17.
(c) *Gal.* V. 19. (d) 1 *Pet.* IV. 3.
(e) 1 *Joh.* II. 10.

De breede Weg.

Ernſtige ziels gedachten over de Waereld.

ALs ik in myn vertrek gezeten,
Ontſluit het groote waereld boek,
Om, na naauwkeurig onderzoek,
Des menſchen leeven af te meeten,
Bevind ik dat ſchier yder blad
Met bloed of traanen is beſpat.
Hier oogſt de Peſt ontelbre Lyken:
Daar d'Oorlog, Landen, Steeden, Ryken.

De ſtaatsharpy kreukt 't groot gezag;
Zy rukt den moordpriem voor den dag,
En druktze in 't hart van vroome mannen,
Daar toe genoopt door Eedgeſpannen.

'k Lees hoe godtloosheit, aan hét woeden,
Verdrukt de Wysheid, Deugd, en Trouw,
De Vroomheit kleed zich in den rouw,
Uit 't Land gejaagd met geeſſelroeden.
Myn oog ſtraalt naauwlyks op een woord,
Of 't meld van armoed, kommer, moord,
Vernielen, wreeken, branden, ſloopen,
Ontzielen, woek'ren, rooven, ſtroopen,
Dies weent myn oog, met Heracliet,
Om 's Waerelds ſchouwſpel, vol verdriet.
Ik ſuf en mymer in de bladen,
Vervuld met zo veel grouweldaaden.

Daar

Daar ik het Lot der ſtervelingen
Beſpiegel in dat Tafereel,
Zoude ik dan nog myn ſterflyk deel,
Dat bloot ſtaat voor verwiſſelingen,
Niet ruimen uit een heil'ge Luſt,
En zoeken een volmaakter ruſt,
Die in den Hemel is te vinden?
Och! had ik vleugels van de winden,
'k Zou vliegen, met een ſnellen vaart,
Ten hoogen Hemel in van de Aard.
Om van myn Lot te zegepraalen,
Geen Adelaar zou me achterhaalen.

A. ALEWYNS.

Pagina 4.

Beziet of alle de groote hoop niet verkieſt dezen weg te gaan: Daarom heeft *Eſdras* wel te recht gezeit (*a*: dat men veel meer Aarde vind om Aarden vaten te maken, dan Goud om Gouden vaten te maken. En gelyk de groote vloeden der zee meerder zyn dan de druppelen, alzo zullen zy meerder zyn, die verdoemt zyn zullen (*b*): Want daar zyn 'er veel geroepen, maar weinig uitverkoren (*c*, want zy nemen hun beroep niet waar; want Chriſtus zeit, Myn Schapen hooren myne ſtem, en zy volgen my na *d*): maar deze volgen de groote hoopen der Godlooze en der valſche Propheten.

Daarom zeit *Eſaias* (*e*): De Helle heeft haare kaken wyd open gedaan, om de hovaerdige, en alle die ongerechtigheid doen, te ontfangen, alle die hen niet beteren willen.

Hierom ziet, myn Allerlieffſte, is 't dat gy u laat onderwyzen tot de deugd, zoo zult gy de ſtem des Heeren volgen, ge-

(a) 4 *Eſd.* VIII. 6. (b) 4 *Eſd.* IX. 16.
(c) 4 *Eſd* VIII. 3. (d) *Joh.* X. 27.
(e) *Eſai.* V. 14.

gelyk gedaan hebben van *Abels* tyden af tot nu toe, veele die geleden hebben, zy zyn verſmaad geweeſt, veracht, vervolgt, gedood, om dat zy de booze wereld met haare valſche Propheten niet volgen wilden.

Ziet, myn Allerliefſte, verkieſt liever ongemak te lyden met de kinderen Gods (*a*), op dat gy moogt met hen geloont worden; want deze zyn, dien alle ſchoone beloften toekomen; maar zy moeten veel lyden: want het Ryk der Hemelen lyd geweld, en de geweldige zullen 't innemen (*b*). Ook ſtaat 'er geſchreven: Met veel druk moet gy in 't Ryk der Hemelen gaan (*c*). Want *David* zyt: Wy worden als Slacht-ſchaapkens tot de dood geleid (*d*). En *Paulus* zeit: Wy die leven, worden alle dagen ter dood overgelevert (*e*). Nog ſtaat 'er geſchreven: Gy zult weenen, maar de wereld zal zig verblyden: Gy zult droevig zyn, maar uw droefheid zal in blydſchap verkeeren (*f*): Gy zult een weinig verdruk-

king

(a) *Hebr.* XI. 25. (b) *Matt.* XI. 12.
(c) *Luc.* XXIV. 25. (d) *Pſalm* XLIV. 23.
(e) 2 *Cor.* IV. 11. (f) *Joh.* XVI. 20

king hebben, maar zyt getrooſt, en zyt getrouw tot de dood, ik zal u de kroon des levens geven (*a*). In de wereld zult gy druk hebben, maar zyt getrooſt, ik hebbe de wereld verwonnen (*b*): En God zal alle tranen van hunne oogen afwaſſchen (*c*). Voorts ſtaat'er nog: De Bruiloften des Lams zyn gekomen: de Huisvrouw maakt zig bereid, en haar is gegeven zig te kleeden met blinkende witte zyde: de zyde is de rechtvaerdigmaking der Heiligen. Zalig zyn zy, die tot het Avondmaal des Lams geroepen zyn (*d*): Dan zullen de rechtvaerdige blinken gelyk de Zon in huns Vaders Ryk (*e*).

Ziet, myn Allerlieffſte, dit is het beſte deel, en loon van alle de gene die den Heere vreezen, en zyne geboden bewaren (*f*). Dit zyn die, tot den welken de Heer zeit: Gy *Jakobs* wormken, gy klein hoopken (*g*), wilt niet vreezen, ik zal

(a) *Apoc.* II. 10. (b) *Joh.* XVI. 33.
(c) *Eſai.* XXV. 8. (d) *Apoc.* XIX. 7.
(e) *Matt.* XIII. 34. (f) *Matt.* V. 1.
(g) *Eſai.* XLI. 14.

zal u geen weezen laten, maar ik zal u-lieder God zyn, en gy zult myn Volk zyn (*a*), en ik zal u bewaren gelyk den appel myner oogen (*b*): Ja is 't dat gy myn geboden bewaart, al waart gy wech gevoert tot het einde des Hemels, zoo zal ik u nochtans wederhalen, en brengen, tot de plaatſe die ik verkoren hebbe (*c*).

Och, wie zoude zulken Heere en Vader niet liefhebben, die ons zoo verkoren heeft (*d*), gelyk hy Iſrael verkoos, en heeft ons zyne Geboden en Wetten gegeven, te weten, zyn Euangelium, het welke ons leert zynen wille te doen en zyn welbehagen, en zulke heeft hy Erfgenamen gemaakt in alle den rykdom des Hemels.

Och, myn lieve Kinderkens, dit hebbe ik geſchreven met tranen, u-lieden vermanende uit liefde, met een vuurig herte, voor u biddende, of het mogelyk ware, dat gy van dit getal bevonden moogt worden; want als uw Vader my ontnomen was, zoo hebbe ik my zelven niet geſpaart, dag noch nacht, om u-lieden op te brengen, en myn gebed

(a) *Eſai.* LI. 7. (b) *Zach.* II. 8.
(c) *Deut.* XXX. 4. (d) *Eſai* XLIX. 8.

bed en zorge was altyd om uwer zaligheid, en nog binnen banden zynde, heeft dat altyd myn meeſte zorge geweeſt, om dat ik u na myn voorzichtigheid niet beter beſchikken konde; want als my gezeid was, dat gy na Oudenaarde, en van daar na Brugge geleid waart, dat viel my zoo zwaar, dat ik geen meerder droevenis gehad hebbe: Maar als ik dagte, dat myn zorgen of beſchikken niet helpen mogt, en dat men ſcheiden moet van alles dat men lief heeft in deze wereld; om Chriſtus wille, zoo hebbe ik dat al in den wille des Heeren geſtelt (*a*), hopende nog altyd en biddende, dat hy u-lieden bewaren wil in zyne barmhertigheid, gelyk hy *Joſeph* (*b*), *Moſes* (*c*) en *Daniël* (*d*) bewaarde onder de godlooze menſchen, en het zal u alzoo gelukken, is 't dat gy u benaarſtigt te ſchikken naar de waarheid, zoo zal de Engel des Heeren met u zyn, gelyk hy was met *Tobias* (*e*), hem leidende, tot dat hy hem bragt in zyn Vaders huis, daar hy zig verblyde met zynen Vader en Vrinden, God dankende voor zyne groote goedheid (*f*). Al-

(a) *Matt* X. 37. (b) *Gen.* XXXIX. 21.
(c) *Exod.* XIV. 29. (d) *Dan.* VI. 22.
(e) *Tob.* VII. 12. (f) *Tob.* XI. 13.

De enge Weg. *Matth.* VII.

Alzoo ook, is 't dat gy de goede onderwyzing wilt volgen, zoo zalze u-lieden door alle perykelen leiden, en brengen tot uwes Vaders huis, daar zulk een blydſchap bereid is, die nooit oore gehoort, noch ooge gezien heeft, noch in geens menſchen herte gekomen is, wat blydſchap voor de uitverkorenen bereid is (*a*: Maar den uitverkorenen heeft het God geopenbaart door zynen Heiligen Geeſt.

Daar toe wil u lieden brengen het Woord des Vaders, door de barmhertigheid des Zoons; en de wysheid des H. Geeſts

(a) *Eſai.* LXV. 17. 1 *Kor.* II. 9.

Geeſts moet u bekragtigen, dat gy het aangrypen moogt, Amen.

David, myn lieve Kind, ik wil u hier mede den Heere bevelen, gy zyt de oudſte, leer wysheid, op dat gy uwe Zuſterkens een goed exempel geeft, en wagt u van quaat gezelſchap, en van agter ſtraten te ſpelen met quade knechten, maar leer zeer lezen en ſchryven, op dat gy verſtandig word, en hebt malkanderen lief, zonder twiſt ofte gekyf, maar zyt vriendelyk de eene tegen den anderen; de wyſte zal den ſlechten verdragen, en vermanen met vriendelykheid; de ſterke zal met den kranken medelyden hebben, en helpen hem in al dat hy kan uit liefde; de ryke zal den armen byſtand doen, uit Broederlyke liefde; de jongſte zal den oudſten gehoorzaam zyn in het goede; vermaant de eene den anderen tot naerſtigheid om te werken, op dat gy moogt bemind zyn; vermaant malkanderen tot goede werken, tot zedigheid, eerbaarheid, en ſtilheid; draagt altyd zorge de eene voor den anderen, want de tyd is nu, dat (*a*) de lief-

(a) *Matth.* XXIV. 12, 24.

liefde verkouden zal, ja waar 't mogelyk de uitverkorene zouden verleid worden: Daarom ziet toe, en leert naerſtig de Schrift onderzoeken (*a*), op dat gy niet verleid word, maar houd u altyd aan het eerſte en tweede Gebod, dat zal u ten rechten leeren, en gelooft niet ligtelyk als men quaad van een ander zegt, maar onderzoekt: en maakt geen beroerte als men u beliegt, maar verdraagt het om Chriſtus wille.

Hebt uw vyand lief (*b*), en bid voor die, die quaad van u zeggen, en die u lyden aandoen, maar lyd liever onrecht, dan dat gy een ander onrecht zoud aandoen, lyd liever verdriet, dan dat gy een ander verdriet zoud aandoen, word liever verſmaad, dan dat gy een ander verſmaden zoud: Word liever belogen, dan dat gy een ander beliegen zoud, laat u liever het uwe benemen, dan dat gy een ander het zyne benemen zoud, word liever geſlagen, dan dat gy een ander zoud ſlaan, en zoo voort.

Ziet, myn Lieffte, dit word alles door Broederlyke liefde gewrocht, en is al begre-

(a) *Joh.* V. 39. (b) *Spreuk.* XXV. 21.

grepen onder het tweede Gebod, daarom moet gy altyd toezien, dat gy niet zoekt alleen uw eigen profyt, maar draagt altyd zorge voor die, daar gy hantering mede hebt, het zy jong of oud.

Voorts, myn lieve Kinderen, *Betgen* en *Tanneken*, myn lieve Schaapkens, ik vermane u lieden in al dit zelve, als dat gy gehoorzaam wilt zyn de geboden des Heeren (*a*), en voorts uw Oom en Moei gehoorzaam zyt, en uwe Ouders, en alle die u tot de deugd onderwyzen, diens brood dat gy eet, moet gy onderdanig zyn, in al dat tegen God niet is; en zyt naerſtig, u zelven altyd vermanende om uw werk te doen, zoo zal men u liefhebben waar dat gy woont, en zyt niet kyfachtig, noch klapachtig, noch lichtvaerdig, noch ſtout, noch ſtuurs van ſpreken, maar vriendelyk, eerlyk en ſtil, gelyk de jonge Dogters toebehoort: Bid den Heere om wysheid, die u zal gegeven worden: leert zeer lezen en ſchryven, neemt uw genoegte en bekommering met Pſalmen, Loſzangen en Geestelyke liedekens, ſtaat na de eenige vreugd (*b*): leert den Heere behagen van uwe

(a) *Deut.* VI. 2-6. (b) *Pſalm.* XXXII. 2.

uwe jongheid aan, als de heilige vrouwen en Dogteren gedaan hebben, gelyk *Judith* (*a*).

En *Heſter* was een Dogter, die God vreesde (*b*), verciert met ootmoedigheid, bevallig, eerlyk, vriendelyk, en vernedert van herten, daarom heeft zy den Koning *Ahaſueros* behaagt, boven alle andere Dogteren: Maar in haren ſtaat was zy niet hovaerdig; al was 't dat zy met Koninglyke kleederen blinkte, zoo heeft zy zig vernedert, met vaſten en bidden tot den Heere, voor hare broederen, dat zy mogten verloſt worden uit hunner vyanden handen, zig zelven niet hooger achtende, dan een van de minſte van hare Broederen.

Ziet, myn Allerlieffſte, als gy tot uw verſtand komt, zoo ziet tog toe, dat gy u verciert met goede werken, te weten, de werken des Geeſts (*c*), dat is, allerlei goedheid, vriendelykheid, zachtmoedigheid, ootmoedigheid, gehoorzaamheid, lydzaamheid, gerechtigheid, zedigheid, eerlykheid, reinigheid, vreedzaamheid, ſtandvaſtigheid, barmhertigheid, wysheid, en naerſtigheid tot goe-

(a) *Judith* VIII. (b) *Heſt.* II. 15. (c) *Gal.* V. 22.

goede werken, geloove, hope, en liefde: God liefhebben boven al (*a*) dat in de wereld is, en uwen Naaſten te doen, gelyk gy wilt dat men u doen zal, daar aan hangt de gantſche Wet, en de Propheten (*b*).

Ziet, myn lieve Kinderkens, dit is de vercieringe der Heiligen, &c.

Och, myn Allerliefſte, wilt toch om zulken Bruilofts-kleed arbeiden, op dat gy moogt met het getal der Kinderen Gods ingaan tot de Bruiloft des Lams (*c*), daar zy blinken zullen gelyk de Zonne in haars Vaders Ryk (*d*).

Daar toe wil u brengen de ſterke hand des Heeren, die wil u leiden, gelyk hy Iſraël uit Egipten leidde (*e*), en brengen tot dat nieuw Jeruſalem, en dat wy malkanderen mogen zien in den dag der verryzeniſſe met blydſchap.

Ze-

(a) *Deut.* VI. 5. (b) *Matt.* XXII. 37-40.
(c) *Apoc.* XIX. 7. (d) *Matt.* XIII. 43.
(e) *Exod.* XIII. 21.

Zekerheit des Doods.

O zwakke, o broſche ſtervelingen
Wat bouwt ge op ligt vergangbre dingen,
Op ſterkte en friſheit hier uw hoop:
Gy leeft in duizend doodsgevaren;
De gladde vloedt der vlugge Jaaren
Bedriegt ons door zyn' ſnellen loop.

De Godsvrucht, die, met zuivere oogen,
Het albehoedende Alvermogen
Vol diep ontzag naar de oogen ziet,
Moog' wat verbidlyk is belezen,
Zy weert de rimpels van ons wezen
Of 't grys van onze haren niet.

Zy zelf moet meê, met wyde ſchreeden,
Naar 's levens uiterſte eindpaal treden,
Wat deugden hare driften voên,
Zy kan den ouderdom niet weren,
Maar moet, hoe agtbaar, aan 't begeeren
Des onverbidbren doods voldoen.

't Waar vruchtloos ſchoon men al de ſchatten,
Die de aarde in haren ſchoot kan vatten,
Aan 't onvermybaar ſterflot gaf,
Dat, nooit door kunſt of gunſt verwonnen,
Methuzalems en Salomonnen,
Hoe wys, hoe grys, bedolf in 't graf.

In 't graf, dat ons, die de aard betreden,
Hoe teêr, hoe kloek, of ſchoon van Leden,
Hoe ſterk in vreugde of ongeval,
Hoe ryk van Ziels- en Lichaams gaven,
Ja Prinſen, Koningen, en Slaven,
In zynen ſchoot ontfangen zal.

Vergeefs ontvlien wy de oorlogsplagen,
Vergeefs ontzien ons de onweervlagen,

Wier woede meenigen verraſt.
Wat moogen wy de rampen duchten,
Die voor een poos ons vleeſch doen zuchten,
Het ſterven ſtaat onwrikbaar vaſt.

Wy moeten toch, met bleeke kaken,
Den oever van den doodt genaken,
En varen naar die naare kuſt,
Waar Adam en zyn laate neeven
Den morgenſtond van 't eeuwig Leeven
Verwagten in een diepe ruſt.

Wy moeten al wat op dees aarde
Zo groot, zo koſt'lyk is van waarde,
Al wat het blind geluk ons gaf,
De ſchatten, die de zinnen ſtreelen,
Ons Huis, ons Hof, ons Luſtpriëelen
Verwiſſ'len voor een duiſter graf.

De huwlykstrouw kan zelf niet baaten,
De Vrouw moet haren Man verlaaten,
De Man zyn vriendlyke Echtgenoot

En teergeliefde Huwlyks panden,
De ſterkſte knoop der vriendſchaps banden
Word al ontbonden door den doodt.

Van alles wat wy hier aanſchouwen,
Warande, Hoven, Praalgebouwen
En koſtlykheên van 's waerelds ryk,
Hoe vaſt we 'er hart, en zin op ſtellen,
Zal ons in de aarde niets verzellen,
Dan 't houten woonhuis van ons Lyk.

O Gierigaards, die aan uw ſchyven
Hier eeuwig denkt verknogt te blyven
Uw Erfgenaamen, wuft van aart,
Staan al gereed, met open handen,
Om uwe ſpaarpot aan te randen,
Die gy zo zuinig hebt beſpaart.

Uw ſterfuur zal, op hun believen,
Uw Potgeld, en uw Rentebrieven,
Ontdoen van ſchimmel, worm en mot,

Wan-

Wanneer ze, al 't geen gy in uw Leeven
Den armen, noch u zelf' dorſt geeven
Verſpillen zullen, u ten ſpot.

Natura & Arte

pag. 104.

O groote dag! o ſchrik des Heeren
Voor hem, die door zyn dwaas beleid,
Zich nooit liet van Gods wet regeeren,
Maar van zyn luſt en dertelheid!
O Dag, daar rykdom, ſtaat nog klagten,
Ja zelfs, helaas! geen boetſtem geld,
Wanneer de Aardsrechter 't vonnis velt
Van werken, woorden en gedagten!
Wel hem die als een wyze Maagd,
Steeds deugden-oly by zich draagt.

C^s. BRUYN.

Hier mede wil ik u-lieden den Heere bevelen (*a*), den God *Abrahams*, den God *Iſaaks*, en den God *Jacobs* (*b*), die wil u-lieden bewaren tot den einde des levens, Amen.

Myn lieve Kinderkens, dit late ik tot een gedagtenis of Teſtament, is 't dat gy 't ter winninge legt, gy zult 'er meerder Schat mede vergaderen, dan of ik u veel rykdommen agtergelaten hadde, die vergankelyk zyn, want men kan het goed van de wereld verliezen door brand, Oorloge, of quade Fortuine.

Daarom is hy niet wys, die zyn herte ſtelt op iet dat vergankelyk is, want wy niet een ure tyds verzekertheid hebben, wy moeten het alles agter laten, daarom zyt niet droevig, al is 't dat het zelve dat wy hadden, verſtroit of verloren is, als de Propheet zeit (*c*), Wy moeten allemans roof zyn, daarom moet gy nog den Heere danken, dat hy het ons gelaten heeft, tot dat ik u dus verre opgebragt hebbe, en is 't dat gy in alle geregtigheid wandelt, zoo zal u de Heere genoeg verleenen: Neemt een exempel aan *Tobias* (*d*).

En

(a) *Hand* XX. 32. (b) *Exod.* XXX.
(c) *Eſai.* LIX. 15. (d) *Tob.* IV. 18.

En *David* zeit: Dat de geregtige geen ebrek hebben zal, noch zyn zaad om een brood gaan (*a*).

Hierom zyt ook niet begeerlyk naar emands goed ofte juweelen: En misgunt ok niemand, dat hy meer heeft dan gy: n aanziet toch geen Perſoon om zyne iften; maar volgt het kleine hoopken (*b*), ie met de waarheid wandelen in de lief- e, want de liefde is de band der volko- nenheid (*c*), en het gebod van de liefde gaat alle geboden te boven, daarom ziet ltyd na te volgen, die in de liefde meeſt vandelen, want men kent den Boom aan zyne vruchten (*d*), hoewel deze van alle nenſchen verſteken worden, maar alzoo eeft Chriſtus ook geweeſt: En de knecht mag niet beter zyn dan zyn Heere (*e*).

Hier mede wil ik u-lieden Adieu zeg- gen, Adieu myn lieve Kinderkens, en Adieu myn lieve Vrinden al te ſamen.*

Myn

(a) *Pſalm* XXXVII. 25. (b) *Luc.* XII. 32.
(c) 1 *Kor.* V. 14. (d) *Matt.* VII. 10. (e *Matt* X. 24.

* *Uit het gene hier verhaalt word, blykt: dat ook de man van deze* Soetgen van den Houte, *als een vroom getuige van Jeſus voor de waarheid geſtorven is: hoewel wy de tyd, plaatſe, noch maniere zynes doods niet hebben konnen vernemen.*

Myn allerliefſte, al is 't dat onze partyen u zeggen, dat uw Vader en ik verſcheiden van geloove zyn, gelooft het niet, want hy heeft van den Doop, en de Menſch-wording van Chriſtus de waarheid beleden, in al dat hy begrypen konde, en heeft de gerechtigheid vromelyk betuigt, en zyn leven daar voor gelaten, u-lieden tot een exempel, den zelven weg wyzende, dien de Propheten, de Apostelen, en Chriſtus zelve gegaan heeft, met veel druk en lyden moeſt hy voor ſtryden en zyne Kinderkens agterlaten om Chriſtus wille, daarom doet desgelyks, want daar is geen andere weg: zyt naerſtig om te lezen in het Teſtament. Amen.

Nog

Nog een Brief van Soetgen van den Houte, aan haar Broeder en Zuſter, als ook aan haar Kinderen.

Geſchreven uit liefde.

DEs Heeren vrede zy met u (*a*), myn lieve Broeder en Zuſter, weet dat ik twee Brieven ontfangen hebbe, met dat 'er in was, en ik bedanke u hertelyk zeer voor alle vriendſchap, die gy my oit gedaan hebt, en nog doen zult, zoo ik hope, aan myn drie Schaapkens, die ik agterlate, ik beveelze den Heere, en die hy daar toe ſtieren zal, door zyne genade.

Hier mede neme ik nog eens oorlof, ik denke dat het nu de laatſte reize is, en wy zyn zoo wel gemoed om onze offerhande te doen (*b*), dat ik het niet uitſpreken kan, ik zoude wel van vreugde ſpringen (*c*), als ik denke op dat eeuwig goed, dat ons belooft is te bezitten, alle die volharden (*d*) in 't gene dat ons de Heere heeft bevolen.

Ik weet niet, met wat prys ik den Heere loven zal, dat hy *Martha* en my tot zulken ſtaat verkoren heeft, wy die zoo arme ſlechte Schaapkens zyn, want wy

(*a*) *Joh.* X. 27. (*b*) *Rom.* XII. 1. (*c*) *Phil* II. 17. (*d*) *Matt.* X. 20.

wy hebben toch noit in de wereld geagt geweeſt, dan als wechwerpelingen, en dat God zulke verworpene elendige ſlegte aardwormkens heeft verkoren (*a*), dat hy door ons wil werken, dat wy zyne Getuigen zyn zouden (*b*): wy die niet waerdig zyn van ons zelven de allerminſte gave te ontfangen, die de Heere zoude mogen geven, &c.

Och, wie kan de kragt Gods begrypen, dat hy den genen, die hier meeſt verworpen zyn, meeſt genadig is om zig te ontfermen, als zy met betrouwen hem aanroepen, en hun hope vaſtelyk ſtellen op zyne genade, tot den einde toe, het waar onmogelyk, dat hem de Heere verwerpen zoude: Daarom bidde ik alle, die den Heere lief hebben, dat zy hunne herten vernederen, want de Heere ſpreekt door den Propheet *Eſaias* (*c*): By dien wil ik woonen, die verſlagen van geeſt, en gebroken van herten is, die voor myn Woord beeft.

Och die zig zoo verootmoedigen voor den Heere, en zig niet laten dunken dat ze iet voor God zyn, en voor de Menſchen, die zal God verheffen, en ryk maken

(*a*) 1 *Kor.* IV. 13. (*b*) *Hand.* XXII. 15.
(*c*) *Eſai.* LVII. 13.

ken van de Hemelſche goederen (*a*). Gedenkt hoe Chriſtus de nedrigheid verkoos, als hy de heerlykheid zyns Vaders verliet, en daalde hier in het nederſte deel der Aarde, uit gehoorzaamheid zyns Vaders, en uit groote liefde is hy menſch geworden (*b*), met groote ootmoedigheid is hy hier tot onzen dienſt gekomen, heeft pyn en verſmaatheid geleden, alles met lydzaamheid, en langmoedigheid verdragende, uit gehoorzaamheid zyns Vaders tot der dood toe, tot dat hy 't al volbragt hadde, op dat hy ons zalig zoude maken. Och, wat een liefde heeft hy ons bewezen, met benauwtheid en zuchten, als hy zeide na zyne Mensheid, Och hoe bang is my, tot dat het al volbragt is (*c*). Och, myn allerlieffſte, bedenkt onzen voorganger Jeſus Chriſtus, hoe dat hy aanzag de ootmoedigheid van *Maria*, dat hy van haar wilde geboren wezen. En al was het dat zy tot zulken ſtaat verkoren was, zoo heeft zy zig verootmoedigt, en vernedert, zeggende (*d*): Ziet hier de Dienſtmaagd des Heeren, want God heeft aangezien de nedrigheid zyner Dienſtmaagd, daarom zal ik zalig genoemt wor-

(*a*) *Matt.* XXIII. 11. (*b*) *Phil.* II. 8.
(*c*) *Luk.* XII. 50 (*d*) *Luk*, I. 44.

worden van alle geſlachten (*a*), want zyne barmhertigheid duurt van geſlagte tot geſlagte, allen den genen die hem ontzien of vrezen (*b*), want hy verſtroit de hovaerdige : den machtigen heeft hy van den throon geſtooten, en den nedrigen heeft hy verheven: den hongerigen vervult hy met goederen; de ryken heeft hy ledig gelaten; den armen word het Euangelium gepredikt (*c*) : zalig zyn zy die hongeren en dorſten na de gerechtigheid, want zy zullen verzaad worden (*d*).

Och, myn Allerlieffte, myn hertelyke begeerte en bede is, om de laatſte reize, dat gy u benaerſtigt te wandelen in de liefde, en in de eenvoudigheid, eendragtelyk onder malkanderen, altyd in de vreeze Gods, op dat gy vervult moogt worden van de Hemelſche goederen; en verzaad van nu tot in der eeuwigheid, Amen.

Hier mede wil ik u den Heere bevelen, en het woord zyner genade (*e*), die zelve moet u alle trooſten, ſterken en bekragtigen met zynen Geeſt, dat gy 't moogt uitvoeren, na dat gy geroepen zyt, tot lof en prys des Heeren, op dat dat gy u met

(*a*) *Luk.* I. 34. (*b*) *Exod* XX. 6. (*c*) *Eſai.* LXI. 1.
(*d*) *Matth.* V. 6. (*e*) *Hand.* XX. 32.

met malkanderen moogt verblyden, en aan des Heeren Tafel zitten, daar hy ons dienen zal met den nieuwen Wyn, in 't Ryke Gods zyns Vaders.

Dit is geschreven, als wy ons laatste Avondmaal gedaan hadden, dat wy anders niet wisten. Hier mede zegge ik Adieu aan alle myne Broeders en Zusters. Ik en *Martha* myn Zuster in den Heere, doen u zeer groeten met de vrede des Heeren om de laatste reize, alle die ons bekent zyn, ofte onbekent, waar zy zyn, wy zyn vrolyk in den Heere, wy zeggen Adieu, tot dat wy by den anderen komen, hier boven in dat nieuwe Jerusalem (*a*). Leest dezen laatsten oorlof allen die dat begeeren te hooren, eer gy dien weg zend, en dan zendze myn zuster *Betgen.*

Voorts, myn lieve kint *Betgen*, ik ben zeer verblyd, dat my de Heere zoo lang gespaart heeft, dat ik dog verblyd ben voor myn dood, door uwen Brief, daar gy my mede gesterkt hebt. Ik bidde den Heere, dat hy u wil sterken en bekragtigen met zynen Geest (*b*), dat gy alzoo voort moogt gaan,

(a) *Hebr.* XII. 22. *Esai.* LXI. 11. (b) *Eph.* III. 16.

gaan, en het beſte nakomen alzoo gy my geſchreven hebt.

Och, myn lieve Schaapkens, ziet toe, dat gy uwen jongen tyd niet verſlyt in ydelheid, noch in hovaerdy, noch in zuipen, noch in braſſen (*a*), maar in ſoberheid, en in ootmoedigheid, in de vreeze Gods, en naerſtigheid tot alle goede werken, op dat gy met de verciering der Heiligen moogt bekleed worden, op dat u God waerdig make door zyn genade, dat gy moogt tot de Bruiloft des Lams ingaan (*b*), en dat wy u daar mogen zien met blydſchap. En uw Vader en ik hebben u den weg gewezen met nog veel andere: Neemt een exempel aan de Propheten en de Apoſtelen, ja Chriſtus zelve (*c*), hebben dezen weg gegaan, en daar het Hoofd voor gegaan is, daar moeten immers de Leden volgen (*d*).

Hier mede wil ik u den Heere bevelen en het Woord zyner genade (*e*). Dit is myn laatſte oorlof, myn lieve Schaapkens, gedenkt malkanderen altyd in de liefde, en leert zeer lezen en ſchryven, en

(a) *Rom.* XIII. 13. (b) *Openb.* XIX. 7.
(c) *Mat.* V. 12. (d) *Hand.* IV. 3. *Mat.* XXVII.
(e) *Hand.* XX. 33.

en zyt gehoorzaam een iegelyk in 't goede: Als uw Broeder *David* en *Tanneken* by u komen, groetet u onder malkanderen met een vriendelyken kus des vredes (*a*) uit myn name.

Hier mede zegge ik Adieu, myn lieve Kind *Betgen*: Adieu myn lieve Kinderkens, *David* en *Tanneken*, Adieu myn lieve Broeders en Zuſters al te ſamen, vrienden over alle.

Nog zéggen wy eens Adieu, groet my Oomken en Moeiken zeer met een kus des vredes uit mynen name.

Geſchreven by my Soetgen van den Hout, uw Moeder in banden. Geſchreven met haaſten (al bevende van koude) uit liefden tot u lieden allen, Amen.

(a) *Rom.* XVI. 14.

Houd op, bedwing uw ſneſſen pas,
Een ſlange ſchuilt 'er onder 't gras.

1 Joan. II. 16. *Want al wat in de Wereld is,* [namelyk] *de begeerlykheid des vleeſchs, de begeerlykheid der oogen, en de grootsheid des levens, is niet uit den Vader, maar uit de Wereld.*

SCHA-

SCHADELYKHEID

Der

WERELD-LIEFDE;

Getoont uit de

Onvolmaaktheid en Nietigheid

Der Wereldſe Goederen,

En de

Brosheid des Menſchelyken

Leevens.

I. DEEL.

STEM: *Maak myn ſnaaren een geklank, &c.*

1. 't Luſt my nu met ſchellen toon,
Die de Wereld door kan dringen,
Al 't bedrog van 's Werelds ſchoon,
En zyn nietigheid te zingen;
Schoon, dat eerſt aanminnig vleid,
En de ziel te dwaas verleid,
In 't end met ſmerte ſcheid.

2. Hy, die Zatans liſt en magt,
Die al 't onderaards vermoogen
Heeft verwonnen en verkragt,
Geef my byſtand uit den hoogen;
Hy, die nu, als Godes Zoon,
Voert den ſtaf op 's hemels troon,
Verſterk myn lage toon.

3. Kom dan, dwaze Wereldling,
Leen my hier uw hert en ooren,
Daar ik van de dwaasheid zing,
Die uw ziele kan bekooren;
Hoor myn zang met ſtillen moed,
Zoo gy trek tot Waarheid voed,
Gebruikze, vind gy 't goed.

4. Toen wel eer het heilloos rot
Van ontaarde Hemelingen
Zig dorſt kanten tegen God,
En na de opperglory dingen,
Smeet hem Gods getergde magt
In des afgronds nare nagt,
Die nimmer einde wagt.

5. Zoo wiſt God de muitery
Billyk haren loon te geeven,
Daarze in droeve ſlaverny
Eeuwig ſlyten moet haar leeven;
Zoo wierd 's Hemels zalig hof
Schoon geveegt van ſlyk en ſtof,
En zong der Godheid lof.

6. Sedert deed een bitt're ſpyt,
't Hoofd der helſe muitelingen
Steeds met ruſtelooze vlyt
Na 't verderf der menſſen dingen,
Woelen, wroeten dag en nagt,
Dat de Mens door liſt of kragt
Werde in 't verdriet gebragt.

7. Zoude een klomp van nietig ſtof
De Opperzaligheid beërven,
En vol vreugde in 't Godlyk hof
Heerſſen zonder ooit te ſterven,
Deelen in 't oneindig goed,
Dat hy eeuwig derven moet
Met al zyn hels gebroed?

8. Neen, dat waar te bitt'ren brok,
Om met goeden moed te ſwelgen;
Dies, geſart van helſe wrok,
Zoekt hy 't Mensdom te verdelgen,
Zoekt hy hen, vervreemt van God,
Liſtig heen te voeren tot
Zyn ongelukkig lot.

9. Even als een Vogelaar,
Die in welgeſtelde netten,
't Pluimgediert, dat geen gevaar
Vreeſt, nog onheil, wil bezetten,
't Fluitje blaaſt nu zagt, dan ſterk,
Lokt de Vogels binnen 't perk,
Zoo gaat hy ook te werk.

10. Helſe netten, digt gebreid,
Weet hy liſtig toe te ſtellen,
Om de ziel, bekoort, verleid,
In die ſtrikken vaſt te knellen;
Met bedriegelyk geluid
Dryft hy de angſt ter herten uit,
En lokt dien vetten buit.

11. Nu moet al de glans en 't ſchoon,
Al 't cieraad en pronk der Wereld,
Met de pracht van ſtaf en kroon,
Eer, en ſchatten, ryk bepeerelt,
't Lokaas zyn, dat, hert en zin
Boeijende in haar dwaze min,
Sleept tot zyn netten in.

12. Dus, naar 't hert zig vind geſtelt,
Komt hy elk zyn deel vertoonen,
Dezen magt van aards geweld,
Purper kleed, en goude throonen,
Dien geneugte en lichaams zoet,
And'ren ryken overvloed
En ſchat van geld en goed.

13. Met een Meereminnen-toon,
Die de zielen op kan trekken,
Weet hy 't quaad, dat ſtaf en kroon,
Weelde en ſchat verzelt, te dekken,
Pryſt hy 't hert de Wereld aan,
Dat, door 't lief gevlei verraên,
Hem nadert onbelaên.

14. Dus beſluit hy wel gemoed
In zyn net een drom van zielen,
Die, verzot op 's werelds goed,
Voor haar outer nederknielen,
Eeren haar, als afgodin,
Blind door onbedagte min,
Om eenig aards gewin.

15. Zoo word menig reizenaar,
Door 't vermaak van groene paden,
Daar 't gevogelt paar by paar
Zingt en queelt, van zorg ontladen,
Van zyn onheil aangetaſt,
Daar een ſlang, die op hem paſt,
Hem onvoorziens verraſt.

16. Domme herten, die zoo zot
Gaat u zelf verreukeloozen,
Om een ſchaduw van genot
Te verkrygen van den boozen,
Om 't verwerven van een goed,
Dat, hoe ſchoon het ſchynt en goed,
Geen ruſt geeft aan 't gemoed.

17. Ach!

17. Ach! was uw gezigt zoo klaar!
Kon 't door al de nevels dringen,
Zien de moeite en al 't gevaar,
Die al 's werelds goed omringen,
Met een hoe gezwinden tred
Wierd uw voet te rug gezet,
Uit 's Duivels ſtrik gered!

18. Zalme van zyns Vyands hand
Gaven neemen en geſchenken,
Daar me woelt aan beider kant
Om elkanders magt te krenken?
Neen, al wierdze ons toegebragt,
Zulk een gift was ſteeds verdagt,
Verworpen en veragt.

19. Maar wat blinde razerny
Heeft verovert uw gedagten,
Dat ge van uw weêrparty
Durft een goed geſchenk verwagten,
Die geſtaêg uw onheil zoekt?
Neen, zyn gaaf, hoe opgedoekt,
Is waard te zyn gevloekt.

20. Open,

20. Open, open dan uw oog,
Zie de liſt der helſe loogen,
Die de ziel zoo vals bedroog,
En haar heeft in 't net getoogen;
Open 't oog, nog is het tyd,
Dat de ziele werd bevryd,
En hare rampen myd.

21. Wat word u dog toegebragt
Door die opgeſmukte gaven?
Zorg en arbeid dag en nagt,
Eeuwig wroeten, ſlooven, draaven,
Daar u 's herten grage luſt,
Nooit verzadigt, nooit gebluſt,
Geen ſtilte gunt, nog ruſt.

22. Treft u dan nog eenig goed
't Raakt alleen uw lyf en leden,
Dat ge 't lichaam lekker voed,
En verciert met pracht van kleeden,
Daar de ziel zig bloot vind ſtaan,
Dikwils ook met euveldaên,
En zonden word belaên.

Een

Een Menſch, een bobbel.

Hoe ydel, los en broos is 's Menſchen leeven.
Gelyk een wind, een bobbel, en een glas,
Die heden praalt als hemel hoog verheven,
Is morgen weg, en is niet die hy was.
Nu ſtaat men als een ſchoone bloem ontloken
En als een boom, die wel gewortelt is:
Straks heeft de dood, ons van de ſteel gebroken,
En neergevelt, tot elks ontſteltenis.
Geen jeugd nog krachten,
Of wat weerſtand bood
Geween noch klagten
Redden van de dood
Wie 't zy, nog klein nog groot.

N. N.

Wat is al 's Werelds vreugd en ſpel?
Een yd'le wind en waterbel.

Predik. I. 2. *Ydelheid der ydelheden, zeit de Prediker, ydelheid der ydelheden, 't is al ydelheid.*

1 Johann. II. 17. *En de wereld gaat voorby, en hare begeerlykheid.*

SCHA-

SCHADELYKHEID
Der
WERELD-LIEFDE.
II. DEEL.

STEM: *De Mens door al zyn leven, &c.*

1. Genietge dan, naar 't ſlaaven,
Naar arbeid zonder ruſt,
Naar al uw moeite en draaven,
Het voorwerp van uw luſt,
Wat is, helaas!
ô Domme Dwaas,
Al 't geen u word geſchonken?
Een nietig goed,
Vol ebbe en vloed,
In 't kort uw hand ontzonken.

2. De groote Vorſt der wyzen,
Die zonder tegenſpoed
Zyn mogentheid zag ryzen,
Schatte alle Werelds goed
Voor ydelheid,

Die

Die 't hert verleid
Door valsvermomde loogen,
Voor damp en rook,
Wiens dunne ſmook
Zeer haaſt is weg gevloogen.

3. Als kinders, die zig ſtreelen
Met yd'le vreugd en ſpel,
Daarze onbekommert ſpeelen
Met loſſen waterbel,
Die, nauw gevlugt
Door de open lucht,
Losbreeken moet en ſpatten,
Bedriegt het kind
Met yd'le wind,
En zyne hand in 't vatten.

4. Zoo gaat het met de menſſen,
Die binnen 't aards genot
Bepalen al hun wenſſen,
En erven ſlegts een lot,
't Geen 't Avontuur,
Zeer kort van duur,
Haaſt van zyn ſtand komt ſlingeren,

Welks glans, hoe ſchoon
Geſtelt ten toon,
Druipt ſchielyk door de vingeren.

5. Al wat zig hier, beneden
Het groote zonnelicht,
Hoe net in alle leden,
Vertoont voor ons gezigt,
Al 's Werelds kloot,
Zoo ſchoon, zoo groot,
Met al zyn ryke ſchatten,
Moet eens van kant,
En, uit zyn ſtand
Verwrikt, in duigen ſpatten.

6. Een dag zal 't alles enden,
Als God met grammen moed
Zal van den hemel zenden
Een felle ſwavel-gloed,
Die 't al ontſteekt,
Verſcheurt, en breekt,
Hoe ryk van glans en luiſter,
Begraaft met kragt

Al 's wereld pragt
In 't endelooze duiſter.

7. Wat zal 't dan zyn ten leſten
Met hen, die al hun min
Op 's Werelds ſchyngoed veſten,
Verblind van hert en zin?
Dan galmt de lucht
Van 't naar gezugt,
Van 't kermen, klaagen, kryten,
't Geen aan het hert,
Van angſt benert,
Zyn dwaasheid komt verwyten.

8. En waar zyn uwe borgen,
ô Ydel Werelds kind,
Dat niet miſſchien op morgen
Die groote dag begint?
God deed u lang
Dien ondergang
In 't heilig woord verkonden;
Nog toeft de ſtraf,
Nog wagt hy af

De

De boete van uw zonden.

9. Maar ſtreeltge u met gedagten,
Dat die lankmoedigheid
Zal eeuwig blyven wagten?
Neen, 't is te dwaas gevleid:
Te lang gevergt,
Geſart, getergt,
Zal eens Gods gramſchap daalen,
Die 't zondig hert
Met grooter ſmert
Die traagheid zal betaalen.

10. Gods roê kan lang vertraagen,
En klimt met ſlauwe ſchreên,
Maar treft met feller ſlagen,
Alsze eenmaal ſtort beneên:
Dat toon', dat leer'
De vloed, die eer,
Naar zulken reeks van jaaren,
In 't end met kragt
Al 't boos geſlagt
Bedolf in 't graf der baaren.

11. En ſchoon u Gods genade,
Zyn onverdient gedult
Nog eeuwen quam te ſtade,
En droeg uw zonden ſchuld,
Dat baat u niet,
Terwyl men ziet,
Dat 's Werelds waan-behaagen,
Hoe ſchoon het blinkt,
Vergaat, verzinkt,
En eindigt alle dagen.

12. Niets, dat hier lang kan duuren,
't Neemt alles haaſt een keer;
Dan ploffen ſterke muuren,
En koninkryken neêr,
Dan vliegt het goed
Met ſnellen ſpoed
Op Arends vleugels heenen,
Dan is de luſt
In 't kort gebluſt,
Vernietigt en verdweenen.

13. Doorloop al de oude blaêren,

Daar

Daar zal zig klaar beſcheid
Voor de oogen openbaaren
Van 's werelds nietigheid:
Daar zietge de eer
Van meenig Heer,
Nu luiſterryk in 't blinken,
Tans, van zyn lof
Ontbloot, in ſtof
Neêrſtorten en verzinken.

14. Daar zietge 't groot vermoogen
Van ſchatten zonder end
In 't kort vergaan, vervloogen,
Verwiſſelt in elend;
Daar meenig mens,
Die nu naar wens
Kon in geneugte baaden,
Naar weinig tyd,
Zyn vreugde quyt,
Met ſmerten overlaaden.

15. Het Avontuur, hoe heerlyk,
Hoe ſchoon voor 't oog en ryk,

Hoe luſtig, en begeerlyk,
Staat los, en is gelyk
Het buigzaam was,
Of teder glas,
Welks glanſſen 't oog verrukken,
Maar haaſt geknakt,
Geſcheurt, verſwakt,
In ſcherven ſpat en ſtukken.

16. En kan dat goed u noopen
Door uiterlyke ſchyn,
Om ſteeds als ſlaaf te loopen
In arbeid, moeite, en pyn?
Neen, dwaze mens,
Bepaal uw wens,
't Is al te veel gewoogen,
De prys te duur
Voor zoo veel zuur,
't Geen 't hert bedriegt door loogen.

Een Menſch, een Bloem.

Met goede reden, en met regt word
's Menſchen Leven
By eene teere Bloem geleken en geacht,
Die 's morgens moedig praalt, en veel-
maal voor den nagt
Door een' gemeenen wind ter neder ligt
gedreven.

Hoe vaak zal 's avonds zich een Menſch ter
ruſt begeven, (verwagt,
Terwyl hy 't allerminſt zyn ſterfuur nog
En, eer het morgenrood aan de ooſter-
kimme lacht, (ven.
Is menigmaal het web zyns levens afgewe-

Dus zyn de Bloemen, dus de Menſchen
ſwak en teêr;
Een ſchim, een enkle ſchaauw vol ydel-
heid, niets meer. (men hangen:
Dwaas zyn ze des die 't hart aan ydle bloe-

Maar nog veel dwazer, die hier onbezon-
nen leeft, (begeeft,
En zich in tyds niet in des Heeren dienſt
Om 't Hemelſch Leven eens voor 't wae-
reldſche te ontfangen.

Pag. 103 *N. en A.*

Wat baat, ô Mens, uw hooge roem?
Uw leeven is gelyk een bloem.

Pſ. CIII. 15, 16. *De dagen des Menſchen zyn als het gras, gelyk een bloeme des velds, alzoo bloeit hy. Als de wind daar overgegaan is, zoo is zy niet meer, en hare plaatſe kent ze niet meer.*

SCHA-

SCHADELYKHEID

Der

WERELD-LIEFDE;

III. DEEL.

STEM: *Hoe ongelyken lot, &c.*

1.

Nu zaagt gy, Werelds kind,
Dat al wat gy bemind,
Bezit op aarde,
Dat alle 's Werelds goed,
Hoe ſchoon 't zig open doed,
Hoe hoog in waarde,
Maar ſchyngoed is, dat, uiterlyk beſtreeken,
Het oog verrukt, dog vol is van gebreken,
Vol zorge, die het herte
Geduurig vult met ſmerte,
In vreeze en angſt de zielen houd begraven,
En doedze zonder ruſten,
Tot voedſel van hun luſten,
In moeite, en pyn, en arbeid eeuwig ſlaaven.

2.

Nu zaagt gy, hoe die pragt
Een deerlyk einde wagt,
En moet bezwyken,
Ja midden in 't genot
De ziele vaak beſpot,
En heen gaat ſtryken.
Dat waar een les, een ſpiegel, om te aanſchouwen,
Hoe zwak, hoe los die grond is van vertrouwen,
En dus in tyds te leeren
Beteug'len uw begeeren.
Maar kan dat al u niet genoeg beweegen,
Wel aan, nog eene reden
Wil u myn zang ontleeden,
Om dwaze min ſchoon uit het hert te veegen.

3.

Gy voed miſſchien een hoop,
Dat niet met zulk een loop,

Zoo

Zoo ſnel in 't draaven,
U 't wankelbaar geval
De vrugt ontdraagen zal
Van al uw ſlaaven:
Die hoop heeft kragt om u in ſlaap te wiegen,
Maar ſtaat te los, en kan u ligt bedriegen.
Nog kon 't u ook gelukken,
Die yd'le vrugt te plukken,
Die 't hert bekoort, en kan zyn luſt behaagen;
't Luk, dat op loſſe ſchyven
Geſtadig rolt, kon blyven
In vaſten ſtand ten einde van uw dagen.

4.

En ſtel eens, dat u God
Vergunde zulk een lot,
Dat zig uw herte
Altyd van aards geluk
Bedeelt zag, vry van druk,
Van ramp, en ſmerte;

Zie

Zie dag op dag uw ſchatten vry vermeêren,
Uw naam met roem van elk gedienſtig eeren,
Swem ſteeds in volle ſtroomen
Van weelde, niet te toomen,
Laat al dat goed, geen inbreuk van elende,
Die zon van vreugde en luiſter,
Geen wiſſeling van duiſter
Gevoelende, 't hert ſtreelen tot den ende.

5.

Maar is u onbekent,
Hoe ſpoedig 's levens end
Ons dikwils by is?
Wie gaf u, blinde zot,
Pand, dat van zulken lot
Uw leven vry is?
Daar duizenden in 't bloeienſt van hun jaaren,
Voor uw gezigt ten duiſt'ren grave vaaren,
Als bloemen, ras verdorven,
En van hun ſteel gekorven,

Ver-

Verwelkt, vertreên, wanneer het Noord en Zuiden,
Ten kerker uitgebrooken,
Elkander fel beſtooken, (kruiden.
En ſchenden al 't cieraad van bloem en

6.

Al ſtond dan 's Werelds goed
Op onverwrikten voet,
Wiens ſterk vermoogen
Voor ramp nog onheil ſwigt,
En op zyn ſwaar gewigt
Blyft onbewoogen;
Die loſſe duur des levens haaſt verſtreeken,
Verkort die lengte, en kan de vaſtheid breeken.
Of kan de hoop u vleien, (ken.
Van niet zoo ras te ſcheien (ken;
Van de aarde, die zoo ſterk uw luſt kan trek-
Neem weêr, dat God wou geven
Uw herten wens, en 't leeven
Naar uwen wil tot hooge jaaren rekken.

7.

Maar ach! wat baat het al,
Daar eenmaal moet en zal
Uw broſſe leeven,
Het zy dan vroeg, of laat,
Zyn aangevangen draad
Ten einde weeven!
Al wilde u God door zyne goedheid ſpaaren,
Om de oudſte Mens in leeftyd te evenaaren,
Ja verr' voorby te loopen,
Wat heil is hier te hoopen,
Als datge uw zorg ziet groeien door 't verlengen?
Daar 't uurglas van uw dagen
Dog eens, met korte vlagen
Verloopen, al uw vreugd ten eind zal brengen.

8.

De dood, de felle dood
Ontziet nog klein, nog groot,
Nog arm, nog ryken;
Wat 's levens licht geniet
Moet al voor haar gebied

En

En ſcepter wyken;
Haar wreede voet, die weet van geen ver-
ſchooning,
Klopt zonder keur aan vorſt- en herders
wooning;
Haar zeiſſen, nooit te paajen,
Weet alles af te maajen,
Wat ploeg beſtiert, of ſteeds in goud kan
praalen:
Hier baat geen tegenwoelen,
't Moet al haar magt gevoelen,
En jong of oud ten naren kerker daalen.

9.

Daar word dan al de luſt
Met eene ſlag gebluſt,
De vreugd geſchonden
Van 's Werelds loogen-aas,
Dat hier het hert zoo dwaas
Hield vaſt gebonden.
En nog waar 't goed, had alles ſlegts een
ende;
Maar dan begint de jammer en elende

Der

Der valsverleide Zielen,
Gewoon met vlyt te knielen
Voor ſchat, en eer, en zondelyk vermaken,
Daarze in des afgronds poelen
De bitt're voorſmaak voelen
Der helſe pyn, die eenmaal ſtaat te naaken.

10.

Bedenk dit, Werelds kind,
Te jammerlyk verblind,
Doe de oogen open,
En ſlaa de elende gaê,
En 't onheil, dat hierna
U zal beloopen.
Of ſtreeltge uw hert te dwaas met die gedagten,
In de ouderdom uw pligten te betragten,
Op 't 'einde van uw leeven,
Tot bet'ring u te geeven?
't Zy verr', dat werk nog langer uit te ſtellen,

Dit

Dit uur te laaten glyden,
Op hoop van and're tyden,
Daar elke dag de dood u dreigt te vellen.

II.

Of zultge u dan zoo ſterk
Bevinden, om dit werk
Naar eis te pleegen,
Als 's Werelds dwaze min
Gants heeft haar zetel in
Uw Ziel gekreegen?
Een oude Eik, vaſt in de grond geſchooten,
Word niet zoo ligt verplant, als jonge looten;
Zoo gaat het met de zonden,
Wier wortels, in de gronden
Van 't hert gehegt, veryd'len alle kragten.
Neig dan uw hert en ooren,
En laat geen tyd verlooren:
Begin maar werk, zo hebt gy heil te wagten.

Aan de

CHRISTELYKE JONKHEID.

Hoe zelden word een Ziel geſcheurt!
Van 't aangewende Zondig pogen:
Die noit om wel te doen bewogen,
Haar ongeluk, te ſpa betreurt.
Hoe leerd dit u, o Kriſtenſchaaren,
Noch in uw eerſte ontlooke jeugd;
Op 't heilzaam voetſpoor van de deugd,
De Friſſe bloem van uwe jaaren,
Op te ofi'ren die het leven gaf.
Als Opperoorzaak aller dingen.
De bron van alle zegeningen.
Uw ſchilt, en ſcherm, uw ſtut en ſtaf.
O gy, ter goeder uur gebooren!
Wat eerkroon paſt u, op uw hooft!
Gy kend het zaat, zoo lang belooft,
Aan If'rels erf, Gods uitverkooren.
Dat heilig zaat, 't geen d'oude ſlang,

Den

Den kop te morzel zal verbreken,
Gy ziet de ſchaduwen geweken,
Waar in Gods wysheid, zich te lang
Voor d'eerſte vaders had omwonden:
De glans van 't Euangeli-licht,
Daar alle duiſterheid voor zwicht;
Ontdekt u 's Hemels diepſte gronden.
Meſſias ſtaat zyn glori af,
Toen hy aan 't kruishout vaſt geklonken
Dien bitt'ren kelk heeft uitgedronken,
Om u te ontſlaan van ſchuld en ſtraf,
Aan d'eind'looze Eeuwigheid gebonden:
Uw Heiland, heerſcher van 't heelal,
Beſchermt uw regt by 't Zalig tal
Van tyd, nog eeuwen ooit geſchonden.
Daar alles blyft in d'eerſte ſtand,
Daar onverbeeldelyke weelden,
Die nimmer d'aardſe zinnen ſtreelden,
Om hoog in 't eeuwig vaderland,
Uw groot geluk zoo ryk ontfouwen:
Terwyl ge op lucht en wolken treed,
En 's werelds ongemak vergeet
By die den opperſten beſchouwen.

Wat vind men dat u houd om laag,
Daar 't grimmeld van onzekerheden?
Wie ſtopt uwe ooren voor de reden?
En maakt uw vlugge geeſten traag?
Een ander mag de welluſt achten,
Of eeren tytels, zonder daat.
Of rykdom, die te vroeg vergaat.
Een ſtrik voor heilige gedagten.
Een Moorderes van 't vroom gemoed,
Een Circe, daar de braafſte Zielen,
Helaas! te deerlyk door vervielen.
Berooſt van 't allerhoogſte goed.
Gy, in de lente van uw leven,
Door beter zedekunſt verlicht,
Gewen uw hert aan wysheids plicht,
En leer naar deugde-palmen ſtreven.
Naar goud van 't nieuw Jeruzalem.
Sluit voor begeerte uw Ziel, en zinnen.
Laat d'aardſe weelde u noit verwinnen.
Betoom u dert'le tong, en ſtem.
U voegt Godvruchte jongelingen,
Geroemt in 's levens zuiv're blaân,
Op 't heilig pad ſteets naar te gaan,

Tot

Tot ſmaat der ondermaanſe dingen.
Hier maakt u Abel 't wis beſluit,
Om Gode uw eerſt'ling op te draagen.
Wierd Joſef om zyn deugd geſlagen,
Hy trok de nyd haar ſlachveer uit,
Wanneer de Ryksſtaf van Egipte,
Zyn regterhand was aanbetrouwt:
Die Volk, en Vaderland behoud,
Eer 's Hongers zwaard hun leven knipte.
De bloem van Silo, Samuel,
Zoo vroeg geſchikt om God te vrezen,
Daar Elies krooſt word afgewezen,
Als trouweloos aan 't hoog bevel,
Verdedigt If'rels regterſchappen.
Gy vind een David, vroom geaard
Hoe wreed vervolgd van Saüls zwaard
Van achter 't vee, ten troon opſtappen.
Zoo word opregtigheid beloond.
Zoo zegepraald een goed geweten.
Dus word de Deugd, wel eer verbeten
Op 's haters erf, met eer gekroond.
In 't nydig oog der wereldlingen,
Dat op der vroomen val beluſt,

Hun zoekt in zonden ſlaap gezuſt,
Het heilig-handveſt ſchalk te ontwringen.
Te domp'len in een eeuwig wee.
Als of de helſche draak verwoeder,
Dan oit, dien dierbren Zoon en moeder
In zyn geworpe zwavel-Zee
Met al hun erven zocht te ſmooren.
Of uitgeleerd in veinzery,
Door ſnode ſchyn-deugds dwinglandy,
De Godsvrucht in haar gang te ſtooren.
Al d'afgrond ſchiet haar pylen uit.
Och ofze vruchteloos vervloogen!
Op 't jeugdig bloed, gezwind bewoogen,
Te licht in weldoens loop geſtuit.
Wat hoor ik droeve nederlagen.
Terwyl de jeugd zoo dwaas verleid,
In 's werelds droom, en ydelheid,
Verkwiſt haar beſte levens-dagen.
Zoo haaſt verwelk'lyk als een bloem,
Die by het morgen licht ontlooken,
Voor d'avond-ſtond is afgebrooken,
Verſlenſt, en buiten alle roem.
Gelyk een kaars, eens opgeſtooken,

Een

Een Wyl het duiſtere beſchynt,
Maar ſchielyk voor het oog verdwynt,
Of als een ſtroom in ſnelle beeken,

Nog vlugger vliegd uw jeugd voorby.
Nog raſſer draeid de ſpil van 't leven.
Wel meeſt te dwaſelyk verdreven,
In afgekeurde baſtaardy,
En ongetoomde dertelheden,
Daar zich de jonkheid aan verſlaaft.
Die dus haar hemels pond begraafd,
In ſtê van winſt hier by te ſmeeden.
Zy volgd de trouweloze ſchaar,

Al zou 't d'almogentheid zich belgen.
De ondankbaarheid van Levys telgen,
Die op het God gewyde altaar,
Hun blinde, en kreup'le kudde ſlachten.
Zoo brengd men voor den oppertroon,
Het zondig vuil voor deugdzaam ſchoon,
Een dwaze ziel, in al haar trachten
Door blinde driften overheerd:
Wiens ongezoute reên, en daden,
Zich zelfs te ſchandelyk verraden,
Van tucht, en zeden afgekeerd.
Zoo was de Wereld vroeg wanſchapen.
Maar gy, die 't eelſte van uw tyd,
Uw opperheer hebt toegewyd,
En veilig ruſt op vroomheids wapen.
In 't woên van alle ramp en leet
Terwyl uw deugd, klimt met uw jaaren,
Daar gy op 's werelds woeſte baaren,
Uw oogen-blikken meeſt beſteet,
In aandagt, en beſpiegelingen,
Van d'allerhoogſte majeſteit:
En welke goedertierenheid,
Wy van zyn waarden zoon ontfingen.

Hoe

Hoe wonderheerlyk ſtaat uw lot!
Nu zweeft uw geeſt op Eng'len Wieken,
Daar 't eeuwig licht begint te krieken,
En proeft de voorſmaak van 't genot
Der ſterveloze hemelreijen.
Tot gy van 't aardſe juk ontlaſt,
Op ongeval, nog hertzeer paſt.
Maar in een ruimer lucht gaat weijen.
Vol ongeſtoorde vrede, en vreugd.
Daar gy op eindeloze feeſten,
By duizenden van blyde geeſten,
Verkrygd een onverwelkbre jeugd.
Om met volmaakte Hemel-klanken
Uw grooten Schepper ſtaâg te danken.

G. BRIT.

Eens Jongelings Samenſpraak,

Tuſſchen de Welluſt en Deugd.

De aloudheid, om de jeugd,
Aan d'ydelheid verbonden,
Door ryk vercierde vonden,
Te vord'ren in de deugd,
En wysheids onderwyzen,
De leerling aan te pryzen,
Meld hoe eens Konings zoon,
Wanneer zyn kindſe jaaren
By na ten einde waaren,
En 't ſpeeltuig, eertyds ſchoon
In zyn onnozele oogen,
De waarde was ontoogen,
Door meerder licht van reên:
Ging by hem zelfs bevroeden,
Of zich ter deugd te ſpoeden,
Of welluſt naar te treên.
De jongling vol kwellazie,
Vertrok naar een boſchſchazie,
En onbebouwde grond:

Daar

Daar boomen kregen ooren,
En 't wildgediert kon hooren,
Hoe 't om zyn herte ſtond.
Van twyffeling beſtreden,
Verwon de ſlaap zyn leden,
Terwyl aan droefheids ſtroom,
Zyn afgeſloofde zinnen,
Twee ſchoone boſch-godinnen,
Verſcheenen in een droom,
Van ongelyke ſwieren,
In kled'ren, en manieren,
Getuigen van het hert.
De nimf ter regter zyde,
Zoo wel gemoed, en blyde,
Was in geen praal verwert.
Haar witte kleed braveerde
De winterſneeu, en leerde
Haar naam, van zuiv're *Deugd.*
Maar de ander, meeſt te haaten,
Ter ſlinkerhand gelaaten,
Was *Welluſt*, die de vreugd
Voerd in haar tytelbladeren.
Zy dorſt ſtoutmoedig naderen,

En wekken hem ten kamp:
Om afgerecht op moorden

Door kracht van ſchalke woorden,
Een onherſtelbre ramp,

In

In 't wanklend hert te baanen.
Zy ſtorte een vloed van traanen,
Om 't jeugdige gemoed,
Dus ſchielyk te overrompelen,
Met hem in 't oor te mompelen,
ô Borſt, wat tegenſpoed?
Wat laſt maakt u verlegen?
Gy wikt op welke wegen,
Uw voeten zullen gaan;
Laat u myn raat behaagen,
Ik zal u veilig draagen,
Op 's levens blyde baan.
Geen dolle krygs rumoeren,
Geen zorgen zullen roeren,
Uw jeugdig herts vermaak;
De welvaard volgd u immer
By 't ſchoone maagde-timmer,
Weid uwe tong met ſmaak
In keur van diſgerechten,
Een ſtoet van wakk're knechten
Staat vaardig op uw woord;
Laat u geen roem ontglippen
Gryp voorſpoed by de ſlippen

Terwyl zy komt aan boord.
Hier bleef vrou *Welluſt* ſteken.
De jongman eiſchte een teken,
Van die hem dus verſcheen.
Haar woord was onberaden,
Ik ga in vreugde baden,
Daar Vrienden zyn by een.
Maar als 't myn haters weten,
Zal ik vrou luiheid heeten,
Dog nimmer tot myn ſchand.
De witte *Deugd* ſtond vaardig,
En toonde wys en aardig,
Haar goddelyk verſtand.
Met 's Konings kind bewoogen.
ô Zoon, ſprak ze, uit den hoogen
Gedaald, van edel bloed,
In wysheid opgetrokken,
Laat u geen liſt verlokken,
Ik zal uw helden moet,
Door ongeveinſt vermanen,
Den weg ter eeren banen,
Waar langs gy heen geleid,
Vermaard door vroome daden,

Van

Van de aardſche laſt ontladen,
Bezit de onſterff'lykheid.
Maar om u recht te leeren,
'K wil u geen honig ſmeeren,
Nog zuiker om de mond;
Gy moet geen doorne-ſtruiken,
Nog kreupelboſch ontduiken,
Al word uw vleeſ gewond,
Al treft u ramp, en plagen.
Gy zult geen eerkroon dragen
Van onverwelklyk loof,
By dert'le luiheids knapen;
Maar daar voor vroomheids wapen
Uw leven blyft ten roof.
Verwacht geen ryke gaven,
Dan na geduurig ſlaven.
Wilt gy uw vriendſchap zien
In ſpyt der haat'ren ryzen,
Gy moet door gunſt bewyzen
Haar ſtaag de weerſlag bien.
Tracht na geen hooge ſtaten
Terwyl gy, uitgelaten,
Verbaſtert liefde, en trouw;

Maar

Maar zoek de burger zinnen,
Door weldoen eerst te winnen.
Van veld, en akkerbouw,
Zult gy noit zonder zweeten,
Een oogst van vruchten eeten.

De krygsheld draagd de kroon,
Na 't onverwinlyk stryen.
Wilt gy de kunstberg vryen,
En volgen zyn geboôn,
Vol heerlyke eigenschappen.
En op geleerdheids trappen,
Nu spreken hemelval,

Of

Of Eſkulaap naar treden,
Of eeren Senoos zeden,
Of die van 't negental.
Op Helikon gezeeten,
Beveiligt voor 't vergeeten.
Gy zult noit zonder vlyd,
En moeite, en ſtadig waken,
Op wysheids top geraken,
Nog worden ingewyd,
Daar alle kunſtenaren,
U, voor haar hooft verklaren,
En heerlyk roepen uit.
De *Deugd*, hoe kloek bedreven,
In ſpreuken op te geven,
Wiert in haar reên geſtuit.
Door *Welluſt*, bron van pynen.
Zult gy, zo ſprakze, kwynen,
ô Uitgelezen vrind,
De nimf, gewoon te plagen,
Wil u in 't kruis-pad jagen,
Daar niemand uitkomſt vind.
Maar ik vol medelyden,
Kom u van druk bevryden,

En voeren langs het pad,
Voor uwe jeugd gekoozen,
Vol lelien, en roozen,
In de oppervreugde ſtad.
Op zulke toover treken,
Begon vrou *Deugd* te ontſteken;
En beet de *Welluſt* toe.
ô Gy, van my geweken,
Een winkel vol gebreken,
U dreigd des hemels roe.
Dus word natuur, en reden,
Van u te trots beſtreden,
Daar gy uw weelig lyf,
Vol ſpys, en druive-ſappen,
Doet in zyn plicht verſlappen,
Helaas! rampzalig wyf,
Waar vind men in uw leven,
Een deugdzaam werk beſchreven,
Waar zag men u beſtuwt,
Met ſchrand're letterkloeken
Ja ider doemt met vloeken,
Uw aanſchyn, waard geſchuwt.
Al wie uw dienſt beminnen,

Sleept gy by rampſpoed binnen,
Hoe jeugdig ſchoon, en fris,
Gy dord hun merg, en beenen,
Daarze afgeleeft beweenen
Te ſpa, hun droefenis.
Gy ſtort ze in 's afgronds kaken,
De naneef tot een baken.
ô Dierbeminde zoon,
Leer uw geluk bezeffen,
En my alleen verheffen,
My, die 't geſpan bewoon
Der held're hemellingen:
Die ſtadig my omringen,
En luiſt'ren na myn raat.
Wat wyze hier beneden,
Laat my onaangebeden,
Wat gloriryke-daat
Zal niet haar luiſter haalen,
Uit myn vergode ſtraalen.
My komt alleen de prys,
Van 's hemels keurige orden:
Ik doe de Wereld worden,
Een zalig paradys.

Hier help ik *Boukloek* zaijen,
Daar *Oogſtman* ruſtig maijen,
Nu word myn hand gekuſt,
Van uitgeleerde ſchaaren:
Daar gaat het werkvolk waaren,
Dat in myn ſchaduw ruſt.
Myn dierbre gunſt-genooten,
Zyn noit in druk beſlooten,
Zy treffen 't rechte wit:
En voeden 's lichaams krachten,
Op dat de ziel zou trachten,
Naar meer dan aards bezit.
Zy leggen buiten kommer,
In voorſpoets blyde lommer,
Haar ſtille dagen af:
Hoe zou 't verloop der tyden
Haar lof aan ſtukken ſnyden?
Haar vroomheid vreeſt geen graf.
Gelyk de digters melden.
Die dus haar eernaam ſpelden,
Op onverwelkbre blaân.
„ Geen tyd heeft oit genoomen,
„ De luiſter van de vroomen,

„ Hun

„ Hun deugd zal eeuwig ſtaan,
En treffen iders oogen.
Tot dat des hemels boogen,
„ Verſchieten van gelaat:
En 't menſchdom als verbaſtert,
De Letterkunſten laſtert.
Nu toond uw hooge ſtaat,
roomhertig held, de ſchilden,
/aar op uw haaters ſpilden,
Te vruchtloos al hun kracht:
/ie ſpeelde 't bloet in de aders,
oo heerlyk als uw Vaders?
Tot heerſchen voort gebracht.
y, die na eelhert aarde,
etuigd wat telg u baarde.
Men kan des leeuws geweld,
eſt uit zyn klauwen merken;
lke oorzaak wort door werken,
Ons kenbaar voorgeſteld.
t Zal u voor andren paſſen,
n Deugd ſteets op te waſſen;
Herdenk uw kinds beſtaan,
Hoe gy voor 's voeſters oogen,

Vol vrees, en mededogen,
Twee ſlangen dood dorſt ſlaan.
Vaar voord met deugde daden,
'K zie u, met lauwre bladen,
Bekranſt, en opgeciert:
En u, van de aard verheven,
In 't onverderff'lyk leven.
Daar elk uw voorſpoed vierd.
Uit was haar wys vertolken.
Fluks kwam een koets van wolken
Haar waardigheid te ſta.
Zy liet in 't heene varen,
Naar de opperhemelſcharen,
Een Paradyslucht na:
Een geur die de edle zielen,
Gewoon voor haar te knielen,
Vervrolykt, en verfriſt;
En de afgematte leden,
Te droef, te bang beſtreden,
Verſterkt voor 's boosheids liſt.
De Jong'ling opgerezen,
Zag hoe 't aanminlyk wezen,
Van ſchrand're *Deugd* verdween.

Zyn opzet, noit te kreuken,
Erkauwt haar wyze ſpreuken,
En ſtapt grootmoedig heên.
In ſpyt der ſnode luſten,
Die tegen hem zich ruſten,
En ſtyf in 't harnas ſtaan:
Zyn Deugd gedoogd geen palen,
Hy zag om prys te halen,
Geen vuur nog water aan.
Zyn yver onbezweeken,
Volgd trouw haar leiſters ſtreeken,
Tot zy dit laag geweſt,
Vol wiſſelvalligheden,
Haar Voeten ziet ontgleden
In 's hemels hooge-veſt.
„ Zyn voorbeeld vry van ſmetten,
„ Verſtrekt voor duizent wetten,
„ Aan de onbedagte jeugd:
„ Die van haar eerſte gronden,
„ Zoo ſlibb'rig word bevonden,
„ Op 't voetpad van de deugd.
„ Hier trektze uit wysheids kofferen,
„ En leerd van jongs zich offeren,

„ Aan billykheids altaar:
„ Om met bedaarde zinnen,
„ Haar tochten te overwinnen,
„ Die tomeloze ſchaar.
„ Te dertel afgeweeken.
„ Hier vind de jeugd ontſteeken,
„ Een reinen yvergloed,
„ Om boven 't ſtof te zweven,
„ Door deugd naar eer te ſtreven,
„ Met onverwonnen moed.
„ Zich in dit dal der tranen,
„ Van 't zoet vergif te ſpanen.
„ Of ſchoon haar de eerſte ſlang
„ Geſchapen tot vernielen,
„ Vaſt na ſchiet op de hielen,
„ Al valt de zielſtryd bang.
„ Zy treet het ſtof met voeten,
„ Waar in de mollen wroeten,
„ Verſteken van het licht,
„ Dat dees in 't herte ſtraalde,
„ Die noit in duiſter dwaalde,
„ Van deugd en waarheids Plicht.
„ Dus brengtze 't leven over,

„ In

„ In ſchaduwen, en lover,
„ Van 's hemels gunſt bewys:
„ En ziet na deze dagen,
„ Haar heil ten top gedragen,
„ In 't eeuwig paradys.

G. BRIT.

De Hovaardige JULIA;

Door haar Vader bekeert.

Luſt de jeugd een les te hooren,
Die de ſnode hoogmoed ſtuit,
De oudheid brengtze hier te vooren;
Dat ik dus in maatzang uit.
Julia, in koſt'le kleeren,
Ryk verciert met dierbre ſtof,
Die de wereldlingen eeren.
Zy, de roem van Cezars hof,
Ging dus prachtig uitgeſtreken,
Na het Keizerlyk Paleis,
Daar het krield van hofgebreken,
Schoon een goude zon van peis,
Cezars ziel, en zinnen ſtreelde:
Die, gemat van ouderdom,
Ver van hooffe praal, en weelde,
Ootmoeds wapen droeg alom.
Julia zag vaders wezen,
Op haar blyde morgen groet,

Niet

Niet gelyk het ſtond voor dezen,
Toen het vaderlyk gemoet

Zyn geheimeniſſen melde:
Haar ten top van aards geluk,

In

In den dag der eeren ſtelde,
Buiten alle ramp, en druk.
Cezar merkte hoe de zwieren
Van zyn dogters hovaardy,
't Pad van deftige manieren,
Sweefden al te wyd voorby.
Hy verkropt van ongenoegen,
Overlei met rypen raat,
Hoe zich wyze luiden droegen,
Naar den eiſch van hunnen ſtaat.
't Is de menſch als aangebooren,
Met het hooft om hoog te gaan,
En na beter goed te ſpooren,
Boven ſtarren, zon en maan.
Tot een heer is hy geſchapen,
Over 't aardſche Koningryk,
Blyft de reden als zyn wapen,
Daar hy recht, van ongelyk
Weet voorzichtig meê te ſchiften;
Viel hy dan wel billyk neêr,
Voor zyn redenloze driften?
Makende zich knegt, van Heer.
Zou zyn geeſt in ſtof geboogen,

't Ein-

't Eindig neemen tot zyn wyk,
Voor het eeuwig te beoogen
Zich begraven in het ſlyk.
't Was te ver van 't wit geweken;
En der dingen prys veracht.
Hoor de vrou van Spartha ſpreken,
Als de roem van haar geſlacht.
Daar de meeſte vrouwen praalen,
Met haar paarlen, zilver, goud,
Ging zy beter ſchatten haalen,
Haar van hoogerhand betrout.
Kinders opgeciert met deugden,
Blank als zilver van gemoet,
Die haar ouderen verheugden;
Ja in voor en tegenſpoet
Als het fynſte Goud bevonden.
Kinderen, van elk gevierd:
Meer aan wysheidsſnoer gebonden,
Dan met paarlen opgecierd.
Dit, zoo ſprakze, zyn juweelen,
Wyzende haar Spruiten aan,
Hier op gaan myn zinnen ſpeelen,
Dit cieraat zal nooit vergaan.

Meer

Meer van diergelyke zaaken,
Deugd, en eerbaarheid tot lof,
Wiſt de Vader op te maaken;
Hier ontbrak hem taal nog ſtof,
Om zyn dogter van ter zyden,
't Pad der deugd, te doen verſtaan,
Met het ydel te vermyden
Zouze beter gangen gaan.
Zy, die wysheid kon waardeeren,
Prees in ſtilheid, vaders deugd,
Met zyn leſſen aan te leeren,
Stichte hy haar loſſe jeugd.
En na vader heuſch te groeten,
Week zy, van zyn magtig ſlot,
Trad al d'yd'le pronk met voeten,
Vergenoegd met beter lot.
Eer het daglicht tweemaal daalde,
Was haar kleeding ſlecht genoeg;
Daar zich ootmoed aan bepaalde,
En gelyk een ſpiegel droeg.
d'Erf-prinſeſſe wierd een baken,
Voor het weelig hofgezin:
Om het regte wit te raaken,

Gingze weder flotwaarts in,
Tot des Keizers binnenkamer;

Dáar haar liefde, en eerbewys,
Was de vader aangenamer,

Toen

Toen haar zedigheid de prys,
Boven dert'le hoogmoed haalde,
In 's Monarchs eenvoudig oog:
Daar de minzaamheid zoo praalde,
Met een ongeveinst vertoog,
Van zyn herts genegentheden,
Aan zyn dogter Julia:
Prees haar kuiſche en ſchrand're zeden,
Zonder eenig wederga.
Cezar kon zich voorder uiten.
Nu zal elk uit uw gewaat,
Dierb're dogter, wis beſluiten
Wie het ydele verſmaat,
Daar gy giſteren mee praalde,
Als een Cipers afgodin,
Gy, die van de tucht verdwaalde,
Slaat het ſpoor der deugden in.
En vereend door ootmoed nader,
Spyt der wereldlingen raat,
Met de Keizer uwen vader,
Die zyn trooſt, en toeverlaat,
Onverblind van 's werelds nevel
Veſte op vroomheids vaſten grond:

Daar hy ook, in vreugd, of wrevel,
Onbeweegelyk op ſtond.
Dus zal ons geen dood doen vrezen.
Hier beſluit haar vader mee,
Wy beheerſchen ſtraks na dezen,
't Eeuwig ryk vol heil en vreê.
„ Jonkheid leen hier leerzame ooren.
„ Sluit uw hert voor de aardſche vreugd.
„ Laat u 't ydel noit bekooren,
„ Neem uw luſt in zuivre deugd.
„ Wilt gy u te regt vercieren,
„ Haal geen goud van Indus kuſt,
„ Zoek geen voedzel van de dieren,
„ Laat uw dertele oogen-luſt,
„ Noit in dier geſteente dwalen.
„ Meeſt der ydelen verdriet.
„ Paarlen, zilver, en koraalen,
„ Zyn uw regte cierſel niet.
„ Maar een kroon van deugde-bladen,
„ Afgeplukt op Wysheids grond,
„ Schrand're kennis, liefde-daden,
„ Rein van hert, en heuſch van mond,
„ Zal u meerder ſchoonheid geven,

„ Dan natuur, of kunſt oit gaf.
„ Dit cieraat u bygebleven,
„ Volgd tot in het duiſter graf.
„ Dus be-erft gy 's hemels ſchatten,
„ Als de ziel van 't aardſch ontlaſt,
„ Uit uw kerker eens gaat ſpatten,
„ Daar die hemelwaarde gaſt,
„ Boven 's werelds dienſtb're zoonen,
„ Aan het hoogſte goed getrouwt,
„ 't Ongemeeten zal bewoonen,
„ Dat bevloerd met blinkent goud,
„ Als gepuurde kriſtallynen;
„ Jaſpis, en nog meer geſteend,
„ Amathiſten, en robynen,
„ Hiacint, berillus, leend
„ Met Smaragdus held're glanſen:
„ Daar gy, in het wit gekleed,
„ Weerglans geeft aan 's hemels tranſen,
„ Daar de zon haar licht vergeet.
„ Blyft uw trooſt de bron der lichten,
„ In het overheerlyk hof,
„ Ziet gy zalige gezichten,
„ Zingd uw Schepper eeuwig lof.

G. BRIT.

MORGEN-ZANG.

STEM: *ô Kersnacht, schoonder &c.*

1.

ô Groote Heerscher, die de ronden
Des Hemels hebt aan een gebonden,
Het Aardryk door uw magt gegrond,
Die in het loopperk van de wolken
De Zon en Maan, tot dienst der volken,
Doed rennen om het groote Rond.

2.

Myn Ziel, door al uw goede daaden,
En gunstbewyzen overlaaden,
Wil, uw gedugte Naam ten prys,
Een dankbare offerhand ontsteeken,
Die door de wolken heen koom' breeken;
U looven op een zoete wys.

3.

Wat heeft uw gunſt my mild gezegent,
Door uwe Liefde neêr geregent
Met volle ſtroomen op myn hoofd!
Een rykdom, die de Geeſt doed dwaalen,
Daarze eind in vinden kan, nog paalen,
Hoe zeerze in't zoeken wroet en ſlooft.

4.

Het Morgenlicht, haar nog geſchonken,
Kan weêr op nieuw de luſt ontvonken,
Om u te pryzen, goede Heer;
Dat wekt haar ſtem, om u te looven,
Die zendze vrolyk op na boven,
En zingt vol vreugde tot uw eer.

5.

Gy hebt my, naar uw welbehaagen,
Bevryd voor veelerhande laagen,
Die my omringden in de nacht:
Terwyl ik lag van ſlaap bekroopen,
Hield gy uw wakende oogen open,
En over my zoo trouwen wagt.

6.

Uw hand, almagtig in haar werken,
Stelde al 't gevaar zyn vaſte perken,
Die 't nimmer kon te buiten treên.
Nu komtge my weêr gunſtig wekken,
Als uit de dood in 't leven trekken,
Verfriſt de ziel, en ſterkt de leên.

7.

Gy laat de Gulde Zonneſtraalen
Weêr op haar beurt op aarde daalen,
En noopt al 't Mensdom door dat licht,
Het lichaam tot zyn werk te geeven,
De Geeſt, om hoog tot u verheeven,
Met ernſt te buigen tot zyn pligt.

8.

Hoe groot, ô Heer, zyn uw Genaden!
Hoe doed gy Ziel en Lichaam baaden
In een onpeilb'ren Oceaan!
Wy danken u met hart en zinnen;
Wy willen eeuwig u beminnen,
En nooit van uwe wegen gaan.

9.

Verleen ons moed, en ſterke kragten,
Die nooit beſwyken in 't betragten,
En jaagen naar het nodig Een:
Uw Geeſt, uw Goddelyk vermoogen
Daale in ons hert van uit den hoogen,
Om 't heilpad vlytig uit te treên.

10.

Zoo vinden we ons gehart, gedreeven,
U onafſcheidbaar aan te kleeven,
En naar het rigtſnoer van uw Wet,
Door zonden nimmer afgeweeken,
Door ramp, nog onheil ooit beſweeken,
Te wandelen met vaſten tred.

11.

Zo willenwe, als de Zon, aan 't zinken,
Eens voor altyd vergeet te blinken,
In 't licht van uwe Majeſteit,
Op 't ſnaarenſpel der Hemelingen,
Den lof van uwe Goedheid zingen
Met Eng'le taal, in Eeuwigheid.

A M E N.

AVOND-GEZANG.

STEM: *Heilgierig Menſch, &c.*
Of, *Hoogheids Minnaar, &c.*

1.

Terwyl de Nacht met bruine vlerken
De Werelt dekt, en alle werken,
Van uwe hand geteelt,
Het ooge ontſteelt,
Heft zig myn gemoed,
Heer, myn hoogſte Goed,
Heft zig myn gemoed na boven,
Om u te bidden, en te looven.

2.

Gy hebt my nog dit broſſe leeven
Gerekt, en dezen dag gegeeven:
Nu leg ik my te ruſt,
Maar onbewuſt,

Of het Morgenlicht
Nog eens myn gezigt
Met zyn luiſter toe zal ſtraalen,
Of 's leevens Zon hier moet gaan daalen.

3.

Dat ſtaat alleen aan uw behaagen,
In uwe hand zyn onze dagen:
Des ruſt ik zagt en ſtil
In uwen wil,
Die den ſcepter heeft
Over al dat leeft,
En aan elk zyn vaſte wetten
Van leeven en van dood moet zetten.

4.

Uw gunſt, die nu zoo veele jaaren
Uw Dienaar wilde in 't leeven ſpaaren,
Hem kroonde in overvloed
Met heil en goed,
Zy alom verbreid,
Eeuwig lof gezeid;

Zy

Zy met dankbaar hert en tongen
Onſterffelyke roem gezongen.

3.

Ik weet, ô Heer, en moet belyden,
Dat myn gemoet niet t'allen tyden
Naar eiſch uw goed bedagt,
Nog heeft betragt:
Dat myn doffe ziel
Vaak in zonden viel,
En, van 't heilig ſpoor gegleeden,
Uw wil en wet heeft overtreden.

6.

Zelf deze dag, dien gy liet lichten,
Draagt tuige van 't verzuim der pligten;
Dat ſlaat myn treurig hert
Met diepe ſmert:
Ach! dat uw genaê
Koom' myn ziel te ſtaê!
Ach! laat uw genaé de vlekken
Van myne feilen dog bedekken!

7.

Kan 't uw Regtvaardigheid gehengen,
Wil, Heer, myn dagen nog verlengen,
Op dat met meerder vlyt
Myn levenstyd
Werde naar het licht
Van uw Wet gerigt,
't Hert beſteede al zyne kragten
In uw bevelen te betragten.

8.

Terwylwe ons dan ter ruſte ſchikken,
Om 't matte lichaam te verquikken,
Ons leggen buiten magt
By nare nacht,
Laat uw Godlyk oog,
Dat zig nooit bewoog,
Nimmer ſluimerde, ons bewaaken,
Dat geene rampen ons genaaken.

9.

Uw ſterke hand wil ons bewaren
Voor alle lyf-en ziels-gevaaren,
Voor al wat quetſt en ſteekt,
Of ruſt verbreekt;
Roep van brand of moord
Werde niet gehoort,
Wil met kragt het woên betoomen
Der felle wind, en holle ſtroomen.

10.

Bedek ons zoo met uwe vleug'len,
Wil Zatans liſt en magt beteug'len,
Die in de donkerheid
Zyn lagen leid,
En vol ſnood verraad
Om ons heenen gaat,
Helſe netten weet te hangen,
Om looſſelyk de ziel te vangen.

11.

Laat dus op morgen ons ontwaaken,
Om ons vol yver op te maaken
Tot vrolyk maat-geklank,
Uw naam ten dank,
Om met ſcherpe wagt,
Op uw wil bedagt,
Om met onverwrikte ſchreeden
Des levens heirbaan te betreeden.

12.

Tot datwe in 't Ryk, dat geene nachten,
Geen duiſterniſſen heeft te wagten,
In ongeſtoorde ruſt,
Vol hertenluſt,
By 't onendig licht,
Dat van uw gezigt
Straalt door 's hemels ruime zaalen,
Van eeuw tot eeuwe zegepraalen.

A M E N.

A. S.

SPECIAL 86-B 2637

THE GETTY CENTER
LIBRARY